

Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Katedra učitelství

Pavel Rópek

Problematika vzdělávání Romů

(Problems of education of Gypsies)

Magisterská práce

Vedoucí magisterské práce: PaedDr. Nataša Mazáčová, Ph.D.

Praha

2006

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 12. dubna 2006

Pavel Ropek

Obsah

ÚVOD	3
1 TEORETICKO-METODOLOGICKÁ ČÁST	5
1.1 Romové v milnicích dějin	5
1.1.1 Zrození exodu	5
1.1.2 Směr Evropa	6
1.1.3 Romové v Evropě a v Čechách	7
1.1.4 Soumrak nad romským etnikem	9
1.1.5 Pod dozorem	11
1.1.6 Postoj Romů ke vzdělání v této periodě	12
1.1.7 Cikánské tábory	12
1.1.8 Za časů II. světové války	13
1.1.9 Znova na začátku	14
1.2 Přístupy ke vzdělávání Romů	16
1.2.1 Přístup ke vzdělávání Romů za socialismu	16
1.2.2 Současné trendy	19
1.2.2.1 Přípravné třídy	19
1.2.2.2 Romský pedagogický asistent	19
1.2.2.3 Celodenní výchovný systém	21
1.2.2.4 Rámcové vzdělávací programy	21
1.2.3 Drobné resumé	22
2 PRAKTICKÁ ČÁST	23
2.1.1 Prolog	23
2.1.2 Srovnávací výzkum	24
2.1.3 Mezi Romy	24
2.2 Srovnávací výzkum	26
2.2.1 Základní škola Tábořská, Praha 4	27
2.2.2 Základní škola Jiráskova, Vysoké Mýto	28
2.2.3 Práce s dotazníky	29
2.2.3.1 Rozdání dotazníků	29
2.2.3.2 Podoba dotazníků	29
2.2.4 Vyhodnocení dotazníkového šetření	30
2.2.4.1 Základní škola Tábořská, Praha 4	30
2.2.4.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření na ZŠ Tábořská	30
2.2.4.3 Pohled odpovědí učitelů ze ZŠ Tábořská	45
2.2.4.4 Vyhodnocení dotazníkového šetření na ZŠ ve Vysokém Mýtě	45
2.2.5 Sdělení srovnávacího výzkumu	59
2.3 Mezi Romy	61
2.3.1 Předmluva	61
2.3.1.1 Faktory ovlivňující Romské dítě	63
2.3.1.2 Vnitřní faktory	64
2.3.1.3 Vnější faktory	65
2.3.1.4 Škola	68
2.3.1.5 Vztah romského etnika a majoritní společnosti	72
2.3.2 Výzkum	73
2.3.2.1 Výsledky dotazníků u učitelů	74
2.3.2.2 Výsledky dotazníku u romských občanů	76
2.3.2.3 Historie speciální školy ve Vysokém Mýtě	78
2.3.3 Co řekl výzkum	83

2.4	Rámcové vzdělávací programy vstupují na scénu	84
2.4.1	Vznik RVP	84
2.4.2	Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	85
2.4.2.1	Vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním	85
2.4.2.2	Podmínky vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním	86
2.4.3	Pohled z praxe	87
2.4.3.1	Základní škola Praha 3	87
2.4.3.2	Rozhovor s paní Wolfovou	87
3	ZÁVĚR	91
4	LITERATURA	93
5	SUMMARY	94
6	PŘÍLOHY	96

Úvod

Problematika vzdělávání Romů je v dnešní době stále velmi aktuální téma. Spojitost můžeme hledat i se zaváděním reformy vzdělávání v České republice. Tedy s rámcovými vzdělávacími programy, které se samozřejmě problematice vzdělávání romského etnika věnují.

Je třeba zmínit, že již před příchodem této reformy se začala problematika řešit aktivnějším přístupem. Tlak různých organizací a jimi vyvíjena činnost ve vztahu k této problematice je v současném přístupu ke vzdělávání Romů znatelný. Skutečnost, že situaci se vzděláváním romského etnika, musíme stále brát za nevyhovující mě dovedla k tomu, abych se jí formou této práce věnoval. Jelikož se systematicky věnuji otázce vzdělávání romského etnika již několik let, mohl jsem při psaní této práce nabyté zkušenosti zúročit a do své práce zahrnout. Dlouhodobě získávané informace zpracované v této práci jsou svým charakterem jedinečné.

Ústředním cílem této práce je dokázat nebo vyvrátit, že vztah romského etnika ke vzdělávání a vzdělávacím institucím je negativní a současně vymezit faktory, které mají na tuto skutečnost vliv. Za dopad této skutečnosti pak lze považovat současnou špatnou situaci v problematice vzdělávání Romů.

Tento cíl jsem se rozhodl doložit dvojí cestou. První je srovnávací výzkum mezi učiteli dvou základních škol. Pomocí dotazníků jsem zjišťoval jejich názor, který by mi stanovený cíl podložil nebo vyvrátil. Vedlejším zájmem při tomto výzkumu bylo doložit zda na počet romských žáků ve škole má vliv umístění a současně zda-li se tento vliv promítá i do názorového spektra oslovených pedagogů.

Druhou cestou byl výzkum provedený v jedné lokalitě. Mezi učiteli speciální základní školy a uvnitř romské komunity. Zde jsem se opět formou dotazníků rozhodl získat nezbytně nutné informace. Tato kapitola zpracovává problematiku vzdělávání Romů z pohledu učitelů i samotných Romů. Touto formou jsem do své práce zahrnul i názory zástupců romského etnika.

Dalším cílem mé práce tedy bylo předložit ucelený soubor faktů, které mají vliv na problematiku vzdělávání Romů. Proto jsem vytvořil ve své práci historický přehled dějin romského etnika a způsobu přístupů k jejich vzdělávání. Tímto krokem chci mimo jiné deklarovat žádoucí přístup, a to nejen při řešení problematiky vzdělávání, k romskému etniku

v dějinném a sociokulturním kontextu. Jsem přesvědčen, že řada minulých i stále přetrvávajících problémů leží právě v nepochopení resp. ignoraci této skutečnosti.

Má práce je strukturovaná specifickým způsobem. Jednotlivým kapitolám je možné věnovat se zcela odděleně. Současně se však všechny striktně věnují ústřední problematice a tak v absolutním závěru samozřejmě dochází ke spojení jejich dílčích poznatků.

Tato práce má následující schéma. Úvodní kapitoly věnují teoreticko-metodologické části a za ní následuje analytická(praktická) část. Úvod a závěr beru jako implicitně myšlené součásti této práce.

Ve své práci jsem jako hlavní metodu získávání informací zvolil dotazníky. Jejich výhodu spatřuji především v pozdějším zpracování výsledných dat do podoby tabulek a grafů. Transparentnost tabulek a grafů činí získané informace jednoduše čitelné. Pro oslovené respondenty není práce s dotazníky časově náročná. Proto jsou většinou ochotni věnovat se jim. Jako doplňující metody získávání informací jsem volil polořízený rozhovor a pozorování.

1 Teoreticko-metodologická část

1.1 Romové v milnících dějin

Řešit otázku problematiky vzdělávání Romů, znamená mimo jiné i ptát se: „Kdo to vlastně jsou Romové?“

Nenajdeme na světě národ, etnikum či jen prosté společenství lidí, jež by si neneslo v sobě zakódované poznamenání svou historií. Jakkoliv se to může zdát zbytečné, poznáním těchto povětšinou obecných rysů vyplývajících z minulosti, můžeme snadněji chápat vazby současné, a s velkou opatrností v úsudku lze i determinovat s větší či menší úspěšností jednání budoucí.

Části romské historie, které jsem zařadil do této kapitoly považuji za zlomové při formování postojů romského etnika. Vytváření jakýchkoliv úsudků o jejich současném stavu bez znalosti těchto faktů přinese pouze neúplný pohled na skutečnost.

Nejstarší úseky romské historie se vyznačují nedostatkem a v některých případech dokonce úplnou absencí pramenů. Tato skutečnost samozřejmě neměla jiný následek, než předčasné vyklízení pozic historiky. Jejich místo a snahu získat informace o tomto období přebírali další zástupci humanitních věd. Především lingvisté, sociologové nebo etnografové. Bez pomoci těchto příbuzných humanitních disciplín by nebyla posléze historiografie schopna zobrazit počátky romské historie jinak, než v hrubých a velmi matných obrysech.

V roce 1763 se podařil I. Valyovi, maďarskému studentu evangelické teologie v Nizozemském Leidenu, zajímavý počín. Jeho spolužáci byli indiští studenti, jejichž jazyk mu připomínal řeč Romů, tak jak ji od nich znal ze své vlasti. Jal se zaznamenat cca. 1000 slov od indických spolužáků, která posléze předložil i Romům a ti uvedli u většiny z nich stejný význam. Na základě tohoto náhodného objevu prokázali lingvisté, vědeckou metodou, indickou etnogenezi Romů.

1.1.1 Zrození exodu

Jak je známo staroindická společnost se od přelomu 2. a 1. tisíciletí před Kristem dělí na stavy, které mají různorodé postavení ve společnosti. Od urozených (například kněží, vojáci, vládci) po nedotknutelné (např. kočovní kováři, tanečníci, muzikanti). Tito se nesměli dotýkat zástupců stavů, které byly výše popsány jako tzv. stavy urozené.

Jelikož už v této době byli Romové odkázáni při své obživě na okolní obyvatelstvo v důsledku nepříznivé sociální situace, byli neustále nuceni k územnímu pohybu. Ten se pak neprojevoval ničím jiným, než kočovnictvím nebo parazitující potulkou. Romští kováři a řemeslníci kočovali v pravidelném okruhu, kde rozhodovala poptávka po jejich službách. Výrazně se tak lišili od romských muzikantů, tanečníků, nebo kejklířů, kteří se potulovali za blíže neurčitým cílem, přičemž se živili žebrotou, krádežemi a dalšími druhy příživnictví.

S tím jak narůstal počet Romů v určité oblasti, ubýval úměrně i počet pracovních příležitostí. Byl to samozřejmě nutný následek úzké profesní pestrosti u romských kast. Pro další novou generaci Romů to neznamenal nic jiného, než oblast opustit a hledat své uplatnění na jiném místě. Docházelo tak k dichotomickému rozvětvení na usedlé a dále kočující skupiny. K postupnému exodu Romů z pravlasti prakticky došlo v několika vlnách, které samozřejmě byly různě intenzivní a časově od sebe oddělené, 3.-5. a poté 9.-10. století, k postupnému exodu Romů směrem na západ.

1.1.2 Směr Evropa

Romové na své cestě jednoznačně směřovali k branám současné Evropy, to opět lze dokládat obohacováním jejich slovní zásoby. Lingvisté tak ku příkladu dokládají minimálně po jedno století trvající zastávku na území dnešního Íránu. Podle řady slov z řečtiny lze dále doložit i delší pobyt na území Byzance. Z tohoto území pak vyvstaly dva rozhodující proudy směřující do Evropy. Od 10. století se tlačil patrně nejvýznamnější proud, jenž oplýval značnou početností a dlouhou dobou trvání, na Balkánský poloostrov. Z tohoto proudu se v podstatě vytvořila i současná populace evropských Romů. Menší a méně významný proud si proklestil cestu po severoafrickém pobřeží a již v 9. století se objevil na Pyrenejském poloostrově. Toto putování patrně dalo i záminku k pozdějšímu přisuzování Egypta jako pravlasti Romů.

V západní Evropě můžeme Romy datovat cca. od 15. století. Přestože ze svého nového území byli nejednou vyháněni, docházelo opakovaně k jejich kočovnému návratu na stejné místo.

S pádem nevolnictví na Valašsku roku 1854 proběhla poslední rozsáhlá migrační vlna. Při této vlně dochází i k zpřesnění jejich jména na tzv. valašští resp. olašští Romové (Rumun = Valach, Oláh). Majoritní společnost jim dává jména obecně hanlivého významu, Romové si oproti tomu dávají přízviska ze svého jazyka, jenž mají povětšinou po překladu význam lidí.

1.1.3 Romové v Evropě a v Čechách

Ve 12. a 13. století docházelo na území dnešní střední a jižní Evropy v podstatě ke stejné situaci, která dala impuls migrační vlně Romů z Indie takřka o deset století dříve. Romské skupiny, které v tuto dobu operovaly na území Balkánského poloostrova si udržovaly pro sebe typické způsoby obživy, na jedné straně to bylo kovářství, jež mělo určitý společensky uznávaný status, na straně druhé pak různé artistické kejkle, hudba a tanec, tedy odvětví, která byla v tehdejší době brána s jistým odstupem.

Koneckonců i v dnešní době společnost vnímá artisty, hudebníky a další svobodné umělce trochu jinak, než např. řemeslníky. Nicméně jednoznačně můžeme říci, že tento druh obživy prodělal od zmíněné doby značný krok z pomyslného kraje společnosti. A patrně se najde jen pramálo lidí, kteří by dnes označovali taneční soubor, jenž se svým představením objíždí republiku či více států, za soubor sociálních živlů.

Typickým rysem bylo pro romské skupiny dichotomické rozvětřování na usedlé a dále kočující skupiny. V této době neexistovala v balkánských zemích organizovaná cechovní seskupení a ani hospodářství nebylo závratným způsobem rozvinuto. To samozřejmě nahrávalo Romům. Zejména kovářství bylo za takovéto situace užitečným a žádaným artiklem. Nicméně i hudba a tanec s různými kejklí si našly své obecní a dokonce někteří z těchto „umělců“ našli svá místa jako pseudo služebnictvo na dvorech feudálního panstva. Z těchto poměrů zřetelně vyplývá, že to byli především kováři a muzikanti, kteří se za těchto podmínek rozhodli usadit.

Populační přírůstky romského etnika v daných oblastech v kombinaci s monoprofesním způsobem obživy měly stejný dopad na Romy v Evropě ve 13. století, jako na Romy v Indii ve stoletím 3. V okamžiku, kdy se početnost skupiny stala neudržitelnou, došlo k její segmentaci na dvě i více částí, kde pouze jedna část setrvala na původním území a ostatní se vydali hledat existenční možnosti jinde. Skupiny, jež opustily původní území, povětšinou hledaly svá nová působiště v blízkosti toho předešlého a i nadále se jednotlivé části snažily, mezi sebou udržovat co možná nejužší kontakty. Oproti tomu k okolnímu obyvatelstvu a zejména k dalším romským subetnicitám zůstávaly v izolaci. Romové tímto způsobem etapovitě a sporadicky postupovali podél Dunaje do Panonské nížiny. První nepochybné zmínky o Romech na území Uher, tedy dnešního Maďarska, pocházejí ze 14. století. Ze stejného století je doložen i pohyb Romů po území Slovenska.

Pokud se chceme zajímat o nejstarší zprávy, které se zmiňují o pohybu Romů po českých zemích, musíme jednoznačně vyhledat pomoc kronik popř. tématicky podobných

historických knih. Na druhou stranu jsou to právě kroniky, které sice zanechaly ve svých zápisech poznámky o Romech na našem území, ale jsou to zprávy které nejsou ve vědeckých kruzích brány v potaz zcela bez výhrad. Jmenovitě se jedná o zmínky z Dalimilovy kroniky a další staročeské kroniky, jejíž text uspořádal v díle „Staří letopiscové čeští“ F. Palacký. Starší domácí a zahraniční romistická literatura tyto zprávy uvádí ve svých dílech zcela bez rozpaků, nicméně jak bylo řečeno, lze těmto zprávám vytknout jak nedostatky po stránce historické, tak i z pohledu filologické analýzy.

Vzhledem k těmto skutečnostem přejdu až k roku 1417, jež je brán všemi skupinami zcela bez výhrad, jako datum, kdy lze bezpečně doložit přítomnost Romů na našem území. V nezachovaných Znojemských knihách počtů totiž stál zápis k r. 1417, kde se mluví o poměrně slušném daru pro Romy (jednalo se o 1 kopu a 3 groše pozn. autora). A právě tento zápis časově koresponduje i s dalšími zápisy kronik z Čech. Prokop, nejvyšší písař Nového Města Pražského ve zlomkovitě zachovalém díle Cronicon píše o počátcích husitského hnutí a zaznamenal, že tohoto roku přišli do Prahy Romové, kteří „vzhledem a podobou předstihli tábority a zanechali jim své špatné mravy“. Druhý záznam pochází z ruky Ondřeje Baiera, kronikáře města Chebu, podle něhož se objevili Romové r. 1418 v Chebu a v okolních německých městech, ačkoli tam byli doloženi už o rok dříve.

Za poznamenání stojí, že tyto romské skupiny se značně lišily od dřívějších romských skupin, jež postupovaly oblastí zvolna a po etapách a začleňovaly se do původní populace. Tito noví migranti nezanechávali z důvodu přetrhání úzkých vztahů, jež hrají u Romů tradičně významnou roli, ve východiskovém teritoriu žádné pokrevní příbuzné. Nejpočetnější z těchto skupin měly v čele krále Sindela, dále pak vojvody Panuela, Michala a Ondřeje. U těchto skupin nedocházelo jak k problémům s jazyky, němčině se naučili v Sedmíhradsku, tak ani s osvojováním si různých zvyklostí a chování. Spojení mezi jednotlivými skupinami fungovalo velice dobře, patrně především díky rychlým spojkám. Romové se při svém putování prokazovali tzv. ochrannými listy, z nichž ten z r. 1423 pochází od Zikmunda Lucemburského a dává jeho držiteli právo císařské ochrany a zejména možnosti výkonu soudní pravomoci nad lidmi z jeho skupiny.

Po r. 1417 zprávy o Romech v českých zemích, především díky husitským válkám a s nimi spojenými náboženskými bouřemi, které nevytvářeli na jedné straně ideální podmínky pro pohyb Romů nebo dokonce jejich invazi, a na straně druhé především tyto náboženské spory byly v očích zájmu kronikářů a plnily stránky jejich knih, na více než šedesát let utichají. Ovšem v sousedních zemích putovali Romové bez jakýchkoliv omezení, častokráte

se pohybovali zcela sporadicky. Připojovali se k hromadným poutím, které směřovaly na různá posvátná místa (Řím, Jeruzalém). Vyprávěli o sobě všelijaké historky, jímž kdekdo uvěřil, mimo jiné i papežská kurie, která jim vystavila list ukládající po sedm let putovat evropskými zeměmi a činit pokání, současně zajišťující ochranu pomoc i právo na almužnu. Romové tyto pouti doplňovali hadačstvím, čarováním i krádežemi, tedy činnostmi zcela odporujícím křesťanské věrouce.

Ač se častokrát mluvílo o tomto období jako o zlatém věku Romů v Evropě, utajovaná nevole proti nim postupně vyplývala na povrch a začala se měnit v otevřenou nenávisť.

1.1.4 Soumrak nad romským etnikem

Následující subkapitulu věnuji z mého pohledu nejdůležitějšímu mezníku v dějinách Romů. Pokud předešlé subkapitoly zpracovávaly fakta o jejich pravlasti a cestě z ní, tato část se bude věnovat už pouze Romům, kteří žili na území Evropy. Především se jednalo o oblasti kde se rozkládalo území tehdejší Rakousko-Uherska resp. Země koruny České.

Dále se věnuji období v našich společných dějinách, ve kterém se oficiálně začaly podnikat kroky a opatření, jež dle mého názoru neblahým způsobem zasáhly do celých pozdějších dějin pohledu na romské etnikum. Domnívám se, že chceme-li hledat kořeny problematiky negativního vztahu majoritní společnosti k Romům a současně i kořeny postoje opačného, nalezneme je přímo v této epoše historického vývoje. Nejedná se o nic jiného, než o dobu kdy se oficiálně začaly vydávat zákony zamezující svobodnému pohybu romských skupin, kdy se oficiálně začali Romové za takovéto projevy trestat, kdy byli označováni pro snadnější identifikaci, násilně deportováni z území jednoho státu na území státu jiného atd. Nemyslím si, že na půdě erudovaných znalců problematiky budou tací, kteří by tvrdili, že se jedná o projevy, jež národ zapomene a v žádném případě nemohou ovlivnit jeho povědomí o sobě samém a o pohledu na své okolí. Abych však zachoval objektivitu, je třeba říci, že romská populace tenkrát, stejně jako dnes, znamenala pro tehdejší vládnoucí aparát značný problém, se kterým se už pouze z důvodu chování Romů a zájmu obyčejných lidí, tedy v podstatě zájmů společenských a státních muselo něco dělat. Jestli restriktivní opatření byla jedinou metodou, jak se vzniklou situací vypořádat, nechávám na posouzení odborníkům, kteří se touto tematikou zabývají intenzivně. Pouze chci zdůraznit, že tyto kroky měly dalekosáhlejší dopad, než se mohlo v době jejich konání brát vůbec v potaz.

Dostáváme se do období, kdy se nad romským etnikem začínají stahovat mračna a razantnějším způsobem to zažívají již v roce 1497. Usnesením říšských sněmů jsou Romové obviněni ze špehování ve prospěch Turků a obyvatelstvo v širší celého svého spektra, od nejnižších vrstev až po šlechtu, je povinno pod hrozbou pokut hlásit jejich výskyt a napomáhat při jejich dopadání. Za zvláště kruté lze označit usnesení z roku 1577, vydané ve Frankfurtu nad Rýnem. Zde bylo zakotveno, že zabití Roma není zločinem! Kolik dalších vykonstruovaných či domnělých obvinění nám naše historie může poskytnout? A kolik mrtvých, mučených a jinak perzekuovaných jedinců, skupin a národů muselo, musí a bude muset trpět nevoli svých pronásledovatelů, aby v budoucnu byli odškodněni in memoriam? Lze se potom divit nechuti začleňovat se a podílet se na spolupráci ze strany těch, kteří museli nebo musí trpět? Pokládám si zcela záměrně tyto otázky, neboť jsem přesvědčen, že i s nimi se budu nucen vypořádat ve stěžejní části své práce, jež se věnuje problematice vzdělávání romského etnika. Pokud se chci dobrat způsobu řešení této otázky a pokud chci vymezit skutečnosti, které tuto otázku činí v současnosti tolik živou.

U nás zavdala impuls k vydání proti romského mandátu záležitost, jež je snad používaná v historii kdykoliv, kdy se nedostává konstruktivnějšího řešení. Požár. Požár v Praze, přikládáný na vrub Romům, měl pro ně za následek, že výše vzpomínaný mandát ukládal jejich vypovídání ze země. Pověsti taškářů, hadačů a čarodějů, které Romové nabyli, jim nikterak nepomohla k lepší společenské etablovanosti. Naopak trestná činnost s jejich jménem začala být spojována zcela automaticky. Takřka je mojí povinností napsat, že bohužel tento společenský názorový fenomén přežil tolik století a v dnešní době ho můžeme slyšet stále velice často. Byl bych neobjektivní, kdybych nenapsal, že je to mnohokráté názor podložený skutečnými statistickými čísly. Samozřejmě je to jev, který je s problematikou vzdělávání resp. vzdělání, a to především toho dosaženého, více než v úzké spojitosti.

Tato „reklama“ romského etnika ve společnosti samozřejmě nemohla mít za následek nic jiného, než radikální přístřování vydávaných opatření proti nim. A tak se podezřelí Romové začali vydávat katům, zaplétali se do kol a v podstatě se jim vůbec dostávalo poměrně častého „privilegia“ vyzkoušet si na vlastní kůži „vymoženosti“ dobového mučení a popravování.

Celá situace vrcholí dnem 21. srpna 1688. Leopold I. vypovídá Romy ze země, aby posléze 11. července 1697 byli Romové prohlášeni za psance, což kohokoliv opravňovalo zastřelit je jako škodnou zvěř během jejich pronásledování. Případné zadržení znamenalo trest v podobě smrti pro muže, ženám a dětem byly řezány uši a poté byly vyhoštěny za hranice

města či státu. Dále následovalo vztyčování cedulí s nápisy proti vstupu Romů na území státu, neuposlechnutí samozřejmě znamenalo smrt pro muže resp. řezání uší a další tresty pro ženy a děti. Z hlediska pedagogiky je vhodné, byť jen malou poznámkou, se zmínit o řešení, které pochází z pera Marie Terezie. Ta vyřešila problematiku vzdělávání Romů skutečně velice „inovativním“ a „originálním“ postupem. Roku 1749 nařídila, aby Romové byli vyhošťováni ze země, při návratu zmrskáni a znovu vypovězeni a konečně za opakovaný návrat byl trest smrti.

Přesto, že Romové byli neustále vystavováni riziku smrti, jejich populace se v našem prostředí zdržovala trvale. Je neodmyslitelné a pro uvědomění si závažnosti popsanych činů nezbytné, že toto období je jednou z nejhrošých etap existence romského etnika. Společně se sociálními dopady válečných konfliktů, tzv. čarodějnickými procesy, druhým znevolněním patří pronásledování Romů z konce 17. a počátku 18. století k nejtemnějším stránkám pozdního středověku vůbec.

1.1.5 Pod dozorem

Ve zkratce by se dalo konstatovat, že poté co středověké praktiky vzaly za své, samozřejmě nezmizely jako po mávnutí kouzelným proutkem úplně, nicméně můžeme tvrdit, že nedosahovaly takového stupně brutality a ani co do početnosti nebyly tak markantní, soustřeďuje se majoritní společnost na jediné, za každou cenu zamezit Romům v kočování a začlenit je do společnosti tak, aby v ní přestali plnit roli nechtěných asociálních žvlů, ale aby naopak byli svou činností prospěšní. Problémem ovšem bylo, že tyto postupy zcela opomíjely tradice a mentalitu romského etnika. A navíc jediným povoláním, o kterém lze v této souvislosti s Romy mluvit bylo kočovně provozované kovářství, jež stojí k myšlence trvalého pobytu na jednom teritoriu v totální opozici.

Za vynikající příklad pokusů o asimilaci Romů za časů Marie Terezie a Josefa II. nám poslouží císařský patent z r. 1782, který se vyslovuje k problematice Romů zejména na území tehdejších Uher. Nařizuje Romům usazování na stálých místech, přinucení k zemědělské práci, plnění náboženských povinností, řádné oblékání, dodržování osobní hygieny ale i odnámání dětí a dokonce vymýcení romštiny jako prostředku komunikace.¹

Lze říci, že tato politika je příčinou dnešní problematice situace s takto usazenými a od zbytku společnosti oddělenými romskými komunitami, kde vládou jiná pravidla, se kterými úřední aparát leckdy nezmůže vůbec nic. Ovšem bylo by to trochu krátkozraké, neboť

¹ Nečas, C.: Romové v České republice včera a dnes. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.

1995. s.21.

sdužování do komunit je pro Romy zcela přirozená záležitost a jednoduše to můžeme doložit v jakékoliv jejich dějinné epoše. Navíc je přirozené, že se národnostně odlišná skupina, která se dostane do cizího prostředí, snaží držet při sobě. Hispánské čtvrti v USA, čínské komunity vždy bezpečně poznáme a nalezneme po celém světě, arabské čtvrti na periferiích francouzských velkoměst, jež v nedávné době svými výtržnostmi neblaze vstoupily do dějin moderní Francie a v neposlední řadě i v Chicagu, kde dlouhou dobu existovala komunita Čechů žijící v ohraničené oblasti několika bloky k sobě přilehlých ulic. Problém dle mého názoru však vyvstává v okamžiku, kdy si připomeneme, že romské komunity, o kterých se zmiňuji v této kapitole, vznikaly z vůle vládnoucí moci a ta opomíjela specifika romského etnika. A tak bych od tohoto počínání odvozoval vznik konfliktu mezi Romy a majoritní společností, kterou Romové začali vnímat, ne jako partnera, ale jako zdroj omezování jejich svobody. Můžeme s trochou nadsázky a současně i trpkosti na jazyku konstatovat, že tomu tak nebylo pro Romy poprvé ani naposledy.

Finální zásah přichází po důkladných přípravách 30. listopadu 1939. Jedná se o zákaz kočování a všechna romská populace v protektorátě byla vyzvána k trvalému usazení. Můžeme říci, že období, které následovalo poté v mnohém připomnělo svoji brutalitou černé období středověkých dějin pro romské etnikum.

1.1.6 Postoj Romů ke vzdělání v této periodě

Vzdělání nebylo rozhodujícím faktorem v životě Romů, poněvadž v podmínkách diskriminovaného postavení se dalo jenom málokdy uplatnit a využít. Celková situace zůstávala na tomto poli krajně neutěšená. Mezi dospělými panovala úplná negramotnost a velmi nízkou úroveň měla znalost čtení nebo psaní a čtení také v mladých věkových skupinách. Podle statistického šetření z let 1909 – 1910 polovina rodičů neposílala své děti do školy vůbec a druhá polovina jenom velmi nepravidelně. Pouze výjimečně se dbalo v některých rodinách o lepší docházku dětí do obecné školy. Pozvolná situace k lepšímu nastávala teprve v meziválečném období.²

1.1.7 Cikánské tábory

Pokud jsem psal o snaze majoritní společnosti usadit Romy a asimilovat, považuji za přínosné zmínit se o cikánských táborech, jež byly produktem této politiky. V táborech

²Nečas, C.: Romové v České republice včera a dnes. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.

1995. s.23.

povětšinou žila uzavřená komunita Romů. Muži se živili tradičně kovářstvím, jako handlíři koní nebo zastávali různé příležitostné práce (podle dobových záznamů lze například doložit práci dřevorubců v lesích v okolí tábora). Ženy se věnovaly domácím pracím, chovu koz či drůbeže, avšak poměrně často se dopouštěli různých drobných krádeží. Děti leckde navštěvovaly školu, nicméně vzhledem ke své nepravidelné docházce nedosahovaly závratných studijních výsledků. Romové byli častokrátě pomocí veřejné moci vráceni do svého tábora, poté co se ho pokusili opustit.

„Sociální úroveň obyvatel těchto táborů nebyla samozřejmě nikterak závratná. Oblečení mělo ráz chudého prostého obyvatelstva, chodili povětšinou bosí, jen na zimu si nohy omotávali hadry. V časech nouze nepohrdli pozřít k jídlu kočku či psa nebo dokonce i maso z uhynulého zvířete. Za těchto okolností se nelze divit, že v těchto táborech byly nezdědky detekovány symptomy různých břišních a střevních chorob, nebo že sloužily jako ohniska pro rozšíření epidemií (např. skvrnitého tyfu).“³ Zarážející je skutečnost, že i dnes můžeme na východním Slovensku najít nejednu lokalitu, kde jsou tábory. Jejich charakteristika je obdobná: velice špatná sociální situace, alarmující podíl negramotných, vysoká nezaměstnanost, výhradně romské etnikum. Následky mají dopad i na naši republiku, neboť se nejednou rodina z takového prostředí vypraví za příbuznými do Čech. Snaha ve smyslu pokusu o zařazení do společnosti a vzdělávání takových archetypů je leckdy až nadlidská a často bohužel i stěží realizovatelný úkol.

1.1.8 Za časů II. světové války

Léta v nichž Evropou táhla vojska wehrmachtu a Hitler snil a uváděl v realitu své plány o nadvládě nad světem, měla na romské etnikum doslova fatální dopad. Můžeme jistě tvrdit, že Romové byli po obyvatelích židovské národnosti číslem dva na seznamu národů, které se nacistické Německo rozhodlo bezpodmínečně vyhladit. Jistě je již z těchto pár vět zřejmé, že takováto zkušenost musí důležitým způsobem vkročit do myšlení a pocitů tohoto už beztak zkoušeného etnika.

Základním úředním předpisem o Romech se stal výnos říšského vůdce SS z 8. prosince 1938 o potírání tzv. cikánského zlořádu (Romové byli apriorně zařazeni mezi příslušníky tzv. ničemné populace-Gauner-population pozn. autora), který upravoval celou jejich otázku z rasového hlediska. Na základě tajného oběžníku šéfa hlavního úřadu říšské

³ Nečas, C.: Romové v České republice včera a dnes. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. 1995. s.26.

bezpečnosti ze 17. října 1939 byl pak proveden ve dnech 25. až 27. října tohoto roku soupis všech Romů, romských míšenců a „cikánským způsobem“ žijících osob s tím, aby byla všechna tato populace zajištěna do svých příštích deportací, plánovaných na území Protektorátu Čechy a Morava nebo Generálního gouvěrnementu (správní jednotka utvořená na části okupovaného polského území s centrem v Krakově).⁴

Romové byli deportováni postupně do různých koncentračních táborů (např. Osvětim, Auschwitz, Buchenwald). V pozadí současných debat, které rozdělují naši společnost a vyvolaly v poslední době i rozporuplné akce, stojí problematika protektorátního cikánského tábora v Letech. Romové v těchto táborech trpěli stejně jako Židé způsobem, který se vymyká myšlení zdravého rozumu. Nucené práce, nedostatek jídla, oblečení, nelidské bytí a zacházení jako každodenní stereotyp.

Stěží se lze domáhat přesných čísel o počtu zavražděných Romů v období II. světové války. Nacisté ve snaze zamezit dostupnosti k důkazům o zvěrstvech, která spáchali, vynaložili abnormální snahu na likvidaci pozdějších možných důkazů. Nicméně Romové na území České republiky prožili takřka totální genocidu. O této problematice se opakovaně zmíním v kapitole věnované vnějším faktorům, jež ovlivňují přístup ke vzdělávání Romů, neboť jsem přesvědčen, že tato historická skutečnost neustále žije v podvědomí Romů ať již přímo v podvědomí těch co přežili, tak i v podvědomí těch, jejichž příbuzní či známí nikdy nenalezli z koncentračních táborů cestu zpět.

Jak jen je možné, že nalezneme v současné společnosti jednotlivce, kteří jsou schopni popírat existenci těchto táborů? Jak se mají lidé, kteří byli nuceni toto prožít snažit kooperovat se společností, která takové ohlasy nechá zaznít? A co je ještě horší, v níž existují skupiny, které považují tato zvěrstva za svou životní filosofii? Neonacismus můžeme dozajista zařadit ke krajně nežádoucím faktorům podkopávající snahy o začlenění Romů do naší společnosti a mající negativní vliv na práci s romskými dětmi a mládeží, kteří jsou s hlediska vzdělávání Romů doslova klíčovou skupinou.

1.1.9 Znova na začátku

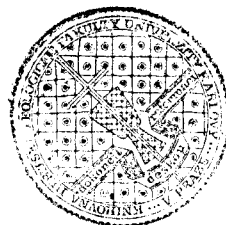
Pokud bylo řečeno, že pozvolné zlepšení vztahu ke vzdělání u Romů vznikalo v meziválečném období, je nutné poznamenat, že II. světová válka tento, byť zárodečný stav, do slova a do písmene pohřbila. Romové, kteří žili na území České republiky, takřka všichni

⁴ Nečas, C.: Romové v České republice včera a dnes. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. 1995. s.34.

zahynuli v koncentračních táborech. Z tohoto smutného faktu je zřejmé, že naši současní Romové jsou z jiných koutů Evropy, zejména se jedná o Rumunsko, Maďarsko a Slovensko. Za doby komunistické éry docházelo k dosídlování českého pohraničí. Romové se tak dostali do Mostu, Sokolova a dalších pohraničních měst. Díky nešetrnému přesídlování Romů nejednou vznikly rvačky mezi navzájem se nesnášejícími skupinami takového rozsahu, že jejich aktéři končili odsouzení ve vězení. Typické způsoby obživy pro Romy v tuto dobu vzaly definitivně za své. Romové si v podstatě zvykli, že stát se o ně postará, jejich identita se nerozvíjí a Romové se začínají pozvolna měnit v sociálně frustrovanou skupinu. Jejich nízká vzdělanost a s ní spojená kvalifikační úroveň brání jejich rovnoměrnému rozptylu a vzniku interetnických vztahů.

V tomto místě můžeme zakončit exkurz do dějin Romů, neboť změnu přinesl až pád komunistického bloku. Období po roce 1989 můžeme považovat za novou éru romských dějin u nás a jelikož je to období, které zasahuje svým časovým rozptylem i moji práci není vhodné věnovat mu na tomto místě vlastní kapitolu, neboť tuto část jsem chtěl věnovat pouze epochám časově zakončeným.

Jednalo se mi o navození spojitosti mezi historickými fakty a současnou situací. Tato část práce může sloužit jako pomyslná „alma mater“, neboť značnou část odpovědí na současné otázky týkajících se chování Romů, vztahu k nim a jejich problematiky obecně nalezneme v jejich minulých činech, v chování společnosti k nim atd. Je pouze na nás, abychom se v současném přístupu z chyb minulých vyvarovali a abychom začali brát jasně na zřetel jejich etnikum tak, jak se historicky profilovalo až do současnosti. Je třeba přestat s převýchovou, která ztroskotávala stejně za dob 18. století, jako za dob komunistické éry a začali konečně s opravdovou spoluprací. Brali v potaz, že Romové vždy měli jiný hodnotový žebříček než naše majoritní společnost a nezavírali před tím oči, ale spíše se snažili této skutečnosti využít při práci s jejich etnikem. Uvědomili si, že jejich etnikum skutečně prožilo ve své historii několik otřesných epoch a mají tak jisté právo přistupovat nevraživě ke svému okolí a že represivní metody, na které jsou už takřka zvyklí se mívají účinkem.

1.2 Přístupy ke vzdělávání Romů

V této kapitole bych chtěl provést letný a stručný popis některých přístupů k problematice vzdělávání Romů, jež se v historii objevily. Některé body z této kapitoly totiž budou znovu rozebírány dále. Konkrétně v kapitolách, které se věnují faktorům ovlivňujícím romské dítě, mezi než patří i škola. A samozřejmě, že právě tato instituce je místem, kde se především tyto přístupy aplikují v praxi.

Ty vůbec nejstarší, které by patrně měly být svázány se zavedením povinné školní docházky opominu, neboť v předešlé kapitole, mapující historii romského etnika je věřím dostatečným způsobem popsána tehdejší situace. A jelikož to byla situace pro Romy zcela nezáviděníhodná, lze se snadno dovtípit, že poměry ve vztahu k problematice jejich vzdělávání byli minimálně touto situací ovlivněny, lépe řečeno tvrdě poznamenány.

Nejvíce prostoru bych tak rád věnoval období komunistické éry v tehdejším Československu. Z pohledu romského etnika v tomto historicky nedávném období nelze hledat kdejaké převratné události. Z pohledu pedagogiky je tomu ale diametrálně jinak. Navíc je zcela nepřehlédnutelný fakt, že mnoho učitelů, kteří v těchto podmínkách vyučovali, po sametové revoluci ve své profesy pokračovali. Snažím se naznačit, že revoluce přinesla změny, ale neprovedla školskou reformu a nezměnila zaběhnuté vyučovací praktiky. Alespoň tomu tak nebylo okamžitě.

Jak již bylo předesláno o současných trendech, resp. o těch významných, budu psát na patřičných místech. V této části je pouze zmíním a vynasnažím se vystihnout jejich nejvýraznější rysy. Cílem je předložit paralelně k historii romského etnika, jež determinuje přístup Romů ke vzdělání, strategii vzdělávacích systémů, které implicitně determinují způsoby přístupů pedagogů k romskému etniku, což samozřejmě ve své podstatě koreluje s problematikou vzdělávání Romů, tedy s ústředním tématem této práce.

1.2.1 Přístup ke vzdělávání Romů za socialismu

Na toto období se chci zaměřit očima pedagogiky a pátrat po faktech, které se týkají přístupů k řešení otázky Romů a problematiky jejich vzdělávání a tyto pak okomentovat. Nicméně již předem chci poznamenat, že ačkoliv je v současné době éra vlády komunistické strany Československa ve společnosti v drtivé většině případů odsuzována, její pedagogické počiny bych tímto měřítkem neposuzoval. Materiál, s nímž jsem měl možnost pracovat, mě

po stránce teoretického zpracování přístupu ke vzdělávání romských žáků příjemně překvapil. Nicméně je nutné konstatovat, že kdyby byly úspěchy při práci s Romy, které tehdejší propaganda vykazovala reálné jejich současné situace by musela vypadat podstatně lépe. Zejména počet Romů, kteří by dosáhli vyššího vzdělání by byl markantnější.

Nejprve se podívejme na názorové dědictví dob předešlých a zhodnoťme jeho důsledky. V této době ještě stále dominantní roli hrála snaha o přestavbu myšlení a postojů Romů, především pak jejich mladé generace a samozřejmě, že k tomuto účelu je zaprodáno i školství. Násilné potlačení historií a tradicemi daného žebříčku hodnot a způsobů chování u Romů, na podobu která bude vyhovovat majoritní společnosti nikdy k úspěchu nevedlo. Dnešní situace mi tuto hypotézu potvrzuje. Bohužel ani dnes nepanuje jednoznačná shoda, že tento směr uvažování nikdy nemohl být úspěšným.

V podvědomí pedagogů v této době bylo, že v učitelské práci v zařazování romských dětí převládala ještě řada nedostatků. Došlo k označení podstaty problému. Cílem se mělo stát podchycení školní docházky cikánských dětí, snížení jejich absence a postupné vytváření podmínek především ve škole i souběžně v rodinném prostředí, aby se výchovně vzdělávací práce stávala postupně efektivnější.⁵

Dále se v obecném podvědomí pedagogické veřejnosti počítalo s negativním vlivem romských rodičů na jejich dítě, ve smyslu vytváření předsudků ve vztahu k neromské komunitě a zejména pak k jejich neromským spolužákům. Samozřejmě i opačný postoj byl brán na zřetel. Tedy vytváření předsudků o Romech u neromských dětí jejich rodiči. V podvědomí bylo, že je úkolem učitelů, aby tyto vztahy postupně usměrňovali a vytvářeli podmínky k tomu, aby je děti mohly upravit podle svých vlastních zkušeností.⁶

Úkolem školy v této době rovněž mělo být zabezpečení romských dětí. Romské dítě dostalo čistý oděv, do kterého se převléklo na dobu setrvání ve škole. Bylo vedeno k základní hygieně a s ní spojeným sociálním návykům, jenž si mnohdy z domova nepřineslo. Také vybavení romských žáků učebními pomůckami, a to i náhradními sadami pro případ jejich likvidace, nese v sobě prvky progresivního řešení problematiky vzdělávání Romů. Vždyť nejednou se dnes ozývají hlasy romských rodičů, že si školu pro nedostatek financí nemohou v plné míře pro své děti dovolit.

⁵ Dědič, M.: Cikánské děti a mládež ve výchovně vzdělávacím procesu, Výchova a vzdělávání cikánských dětí: ÚŠI při MŠ ČSR Praha. 1976. s.46.

⁶ Tamtéž s.46.

Krajně zajímavý postřeh naráží na neblahou skutečnost obrazu romského dítěte v tomto období. Obecně se traduje, že v době socialismu byly romské děti programově posílány do zvláštních škol a označovány za nedostatečně mentálně vyvinuté pro zvládnutí standardní školní docházky. Nicméně postoj zaznamenaný v publikaci, ze které čerpám, tyto názory vyvrací. Poukazuje na fakt, že následky nedostatečné rodinné péče v předškolním věku cikánských dětí bývají potom laicky hodnoceny jako duševní méněcennost a v této době ještě téměř každé cikánské dítě propadne, především hned v elementárních třídách. Je proto nezbytné zařazovat cikánské děti do mateřských škol alespoň v pěti letech, v krajním případě alespoň do přípravných oddělení.⁷

Vhodně je zvolen i akcent na práci v hudební výchově. Vzbudit byť jen v jediné složce z celého spektra vyučovaných předmětů, zájem žáka je vždy lepší než pokud ho zholá nic z náplně vyučovacích hodin ve škole neosloví. K Romům tyto projevy prostě patří. Na tomto místě se odkazuji na pasáže kapitoly o romské historii, kde tuto skutečnost dokládám podrobněji. Romské dítě se s fenoménem hudby ve svém rodinném zázemí setkává zcela běžně a proto i k hudební výchově ve škole si nachází cestu nejsnadněji.

„V popředí stojí i jazyková bariéra romských žáků. Vakuum v předškolní přípravě způsobilo, že cikánské dítě při vstupu do školy úrovní znalostí a dovedností odpovídá úrovni čtyřletého i tříletého dítěte. Učitel si musí uvědomit, že cikánský žák vysloví česká slova jen ve školním prostředí.“⁸

Tento jazykový handicap jej samozřejmě znevýhodňuje fatálním způsobem. Nedostatečná znalost jazyka má přímý dopad na vzdělávání romských dětí a to tak, že ohraničuje jejich možnosti zvládnutí požadovaného množství učiva. V podstatě odsuzuje k neúspěchu ve vzdělávacím procesu.

K řešení problematiky vzdělávání Romů v době socialismu měla přispět především následující zjištění. Učitel si musí být vědom skutečnosti, že romský žák požaduje individuální přístup. Pro podporu rozvoje řeči a posílení výchovného vlivu je nutné romské děti zapojovat v co nejširší míře do mimoškolních aktivit. Je potřebné, aby žák trávil co nejdelší dobu v prostředí, které je pro něj pozitivně stimulující. Celková změna postavení

⁷ Dědič, M.: Cikánské děti a mládež ve výchovně vzdělávacím procesu, Výchova a vzdělávání cikánských dětí: ÚŠI při MŠ ČSR Praha. 1976. s.46.

⁸ Dědič, M.: Cikánské děti a mládež ve výchovně vzdělávacím procesu, Výchova a vzdělávání cikánských dětí: ÚŠI při MŠ ČSR Praha. 1976. s.54.

Romů ve společnosti je zároveň závislá na změně nazírání její majoritní části na romské etnikum.⁹

Vybrané pasáže z přístupu ke vzdělávání romských dětí z roku 1976, lze jejich charakterem označit za pokrokové. Individuální přístup k romskému dítěti, ohled na specifikum romského etnika, řešení špatné sociální situace, vědomí jazykových nedostatků u romských dětí, toto všechno jsou skutečnosti, které jsou v současných trendech vzdělávání Romů zahrnuty. Současná stále neutěšená situace v problematice vzdělávání romského etnika by jednoznačně nemohla být odrazem pedagogické práce s takto zformulovaným přístupem.

1.2.2 Současné trendy

Nyní věnuji prostor pro přiblížení některých ze současných trendů, napomáhajícím při řešení problematiky vzdělávání romských dětí.

1.2.2.1 Přípravné třídy

V současnosti je si společnost, a to především díky apelům ze stran pedagogů a pracovníků organizací, jež s Romy pracují, plně vědoma, že pokud chceme v procesu vzdělávání Romů uspět, musíme být schopni poskytnout jim stejné podmínky do začátku jako mají ve většině případů, opomeneme-li disfunkční rodiny, děti, začínající se školní docházkou.

Přípravné třídy se věnují dětem ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Do této skupiny samozřejmě patří především romské děti. Cílem je samozřejmě připravit tyto děti takovým způsobem na příchod do 1. třídy, aby nedošlo k případnému neúspěchu, který by mohl mít za následek ohrožení úspěchu celého dalšího vzdělávání a tím i pozdějšího začlenění do společnosti.

1.2.2.2 Romský pedagogický asistent

Instituce pedagogického asistenta, tedy osoby která má za úkol asistovat-pomáhat při výkonu práce učitele, není ve světě žádnou novinkou. Od počátku existence této pozice ve školském systému ve světě, je cílem pomoci národnostním menšinám v překonávání kulturních a jazykových bariér ve školách. Ve škole šité na míru dětem

⁹ Dědič, M.: Cikánské děti a mládež ve výchovně vzdělávacím procesu, Výchova a vzdělávání cikánských dětí: ÚŠI při MŠ ČR Praha. 1976. s.59.

z majoritní společnosti, dosahovaly děti z národnostních menšin velice špatných výsledků a školu často velice brzo opouštěly. Což samozřejmě mělo dopad na jejich pozdější uplatnění ve společnosti. Povětšinou se stávali nezaměstnanými. Tento úkaz směřoval k jedinému. V mnoha zemích ve světě dospěli k názoru, že jedinou cestou z tohoto problému je zaručit i dětem z národnostních menšin plnohodnotné vzdělání, které sice a priori pozdější úspěch ve společnosti nezaručuje, nicméně je jeho nutným předpokladem.

V České republice vydalo ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy metodický pokyn Č.j. 25 484/2000, jež pojednává o ustanovení funkce asistenta učitele. Tento pokyn nabývá účinnosti dne 25.12.2000

Předpoklady asistenta

- musí být starší 18 let
- musí mít dokončené minimálně základní vzdělání
- musí být trestně bezúhonný
- je přijímán podle platných předpisů o přijímání pracovníků ve školství

Náplň práce asistenta

Náplň práce asistenta je samozřejmě sestavována po konzultaci s ředitelem školy. Každá škola má svá specifika a ředitel školy s přihlédnutím k těmto faktům sestaví nejvhodnější pracovní program pro „svého“ asistenta. Nicméně mezi hlavní činnosti patří:

- pomoc žákům při aklimatizaci na školní prostředí
- pomoc pedagogům školy při vlastní výchovné činnosti při komunikaci se žáky
- spolupráce s rodiči žáků
- spolupráce s romskou, popř. jinou komunitou v místě školy

Hlavním posláním pedagogického asistenta je vytvořit kontakt mezi školou a rodinou a v tomto prostředí vytvořit půdu pro porozumění. V anglosaských školách je proto označován termínem „family asistent“.

Asistent je osobou, která zná prostředí majoritní, které je v tomto případě reprezentováno školou a současně i minoritní, tedy dítě a jeho rodina popř. komunita. Jeho úkolem je odlehčit oběma stranám a pomoci překlenout především počáteční období spolupráce.

Vzděláváním romských pedagogických asistentů se především v minulosti zabývala Nadace Nová škola. V současnosti můžeme jako významnou zmínit Humanitas Profes, ale

samozřejmě jsou zde i další alternativy pro vzdělávání budoucích romských pedagogických asistentů.

Během výzkumu, který jsem prováděl na speciální základní škole ve Vysokém Mýtě, jsem měl možnost být v kontaktu s romským pedagogickým asistentem. Při následné diskusi s paní ředitelkou této školy jsem tedy měl ideální příležitost získat její názor na tuto pozici. Zmíněný výzkum byl zaměřen i na romskou komunitu. Názor na romského pedagogického asistenta jsem proto získal i od samotných Romů. Tato pozice byla v obou případech vnímána jednoznačně jako pozitivní. Romský pedagogický asistent je i podle mého názoru skutečně dobrým krokem při řešení problematiky vzdělávání Romů. Pozice specializovaných asistentů je navíc možné využít i při řešení obdobné problematiky u dalších menšin.

1.2.2.3 Celodenní výchovný systém

Celodenní výchovný systém můžeme počítat mezi další z alternativních přístupů k výchově romských dětí. Je více než zřejmé, že tento systém si může nárokovat možné významné zlepšení vzdělanosti Romů a tak víceméně přispět k řešení jejich sociálních, ekonomických i běžných každodenních problémů lidské povahy.

Tento program je založen na intenzivní celodenní odborné edukační péči o znevýhodněné děti.

Výhody Celodenního výchovného systému:

- intenzivní vzdělávací práce s dětmi ze znevýhodněného sociálního prostředí
- intenzivní mimoškolní práce s těmito dětmi v jejich volném čase
- zlepšení zdravotních podmínek, hygieny, stravování a režimu dne u romských dětí
- jejich zdokonalování při organizaci času a činností, autoregulace, vytvoření zodpovědnosti za svoji osobu, racionální využití volného času
- celodenní výchovný systém zaručuje starost o dítě po celý den, rodiče se s ním doma nemusejí připravovat do školy ani učit. Samozřejmostí je i pravidelná strava.

Patrně zřejmou nevýhodou tohoto systému je finanční, personální a materiální náročnost. Někteří z odborníků poukazují i na omezení podílu rodinné výchovy.

1.2.2.4 Rámcové vzdělávací programy

V době relativně nedávné se začalo jednat o potřebě reformy školského systému v České republice. Odpovědí na tyto diskuse se staly Rámcové vzdělávací programy. Člení se

podle stupně vzdělávání, pro který jsou určeny. Odpověď na otázku jak přistupovat k problematice vzdělávání Romů, jíž se má magisterská práce zabývat, bychom měli najít právě v těchto dokumentech. Rámcové vzdělávací programy problematiku etnických menšin a sociálně znevýhodněných žáků zpracovávají, nicméně konkrétní řešení nepředkládají.

1.2.3 Drobné resumé

V této kapitole jsem přiblížil celou škálu přístupů, které si kladly nebo stále kladou za cíl změnit situaci se vzdělaností Romů. Začal jsem v roce 1976 kdy v tehdejší Československu vládla éra socialismu. Pedagogové v této době zpracovali komplexní přístup práce s romským etnikem, který měl docílit pozitivních výsledků romským žákem ve školní úspěšnosti a současně změnit negativní vztah Romů ke škole.

Současné trendy pak byly v podstatě donuceny zareagovat na stále neutěšenou situaci. Záměr pracovat s romskými dětmi celodenně nebo poskytnout pomoc romského pedagogického asistenta jsou pro budoucnost slibné projekty. Nicméně nám stále na poli problematiky vzdělávání Romů převládají spíše negativní ukazatele. Proto pro změnu situace bude zcela nejdůležitější, aby naše společnost neustála a pokračovala v této práci.

2 Praktická část

2.1.1 Prolog

V praktické části své práce jsem se rozhodl zpracovat několik výzkumů, které jsem provedl za celou dobu, po kterou se věnuji problematice vzdělávání Romů. Teoretická část mé práce zpracovala a zároveň měla upozornit na podstatná fakta. Tyto fakta, podle mého názoru, ovlivňují v současnosti problematiku vzdělávání romského etnika. Praktická část mé práce jednoznačně dokládá tuto spojitost.

Cílem praktické části je zpracovat názory pedagogů a odborníků, kteří se věnují vzdělávání dětí, samozřejmě pro tuto práci je stěžejní, že se věnují vzdělávání romských dětí. Srovnávací výzkum zpracovává odpovědi učitelů na dotazníky, které jsou zaměřeny na vztah Romů ke vzdělání. Výsledky dotazníků měli doložit, že názor učitelů na problematiku vzdělávání Romů budou stejné bez ohledu na vybranou lokalitu.

Kapitola mezi Romy zpracovává výsledky dotazníků, které opět byly tématicky zaměřeny na vztah Romů ke vzdělání. Tentokrát jsem si jako respondenty výzkumu vybral učitele ze speciální základní školy, neboť mají s Romy jednoznačně více zkušeností. Se stejně tématicky zaměřenými dotazníky jsem oslovil v rámci tohoto výzkumu i samotné Romy. V tomto výzkumu se dále věnuji pozorování a práci se specifickou romskou komunitou. Výsledky své výzkumné činnosti v této kapitole zpracovávám.

Poslední kapitola praktické části se věnuje rámcovým vzdělávacím programům. Její nedílnou součástí je subkapitola, jenž zpracovává výsledky polořízeného rozhovoru, který jsem zaměřil jednak na problematiku vzdělávání romského etnika, ale současně zpracovává i pohled na rámcové vzdělávací programy. Vzhledem ke zvolené tématice své práce se zabývám pouze tou částí rámcových vzdělávacích programů, která se zabývá problematikou přístupu ke vzdělávání Romů.

Při zpracovávání výsledků dotazníků jsem provedl jak kvantitativní tak i kvalitativní analýzu výsledných dat.

2.1.2 Srovnávací výzkum

Jedním z výzkumů, který jsem provedl a v praktické části své práce jsem mu vyčlenil místo hned v jejím úvodu, jsem se tedy rozhodl pojmenovat jako tzv. „Srovnávací výzkum“. Za cíl jsem si stanovil porovnat názory učitelů na vztah Romů ke vzdělání a počet Romů na dvou běžných základních školách. Jedna z nich má působiště ve Vysokém Mýtě a druhá pak v Praze. Obě školy jsem vybral zcela záměrně kvůli jejich alespoň částečné znalosti, jež mi měla pomoci při bližší deskripci vybraného prostředí. Města, resp. jejich městské části, to platí pro případ Prahy, jsem volil také úmyslně, neboť mi šlo o vysledování vztahu mezi počtem Romů vzdělávajících se na základní škole v typickém maloměstě, resp. velkoměstě. Důležité pro mě bylo, aby se nejednalo o prostředí, které je specifické extrémní nebo naopak minimální koncentrací romské populace.

2.1.3 Mezi Romy

Dalším z výzkumů jsem se pokusil, opět pomocí dotazníku, zmapovat názory na problematiku vzdělávání Romů v prostředí, kde je jejich počet v současné době bohužel stále nejmarkantnější. Samozřejmě že se jedná o prostředí zvláštní resp. speciální základní školy. Toto prostředí jsem zvolil hned z několika důvodů. Prvním z nich, jež jsem už zmínil, tkví právě v jejich počtu v těchto vzdělávacích institucích. Dalším je skutečnost, že se jedná o dlouhodobý trend, a proto učitelé, kteří v tomto prostředí působí, mohli posuzovat situaci z dlouhodobější perspektivy a samozřejmě jejich znalost romských žáků a problematiky jejich vzdělávání, je vzhledem k této skutečnosti podstatně vyšší, než zkušenost učitelů z běžných základních škol. A v neposlední řadě jsem nepředpokládal, že by se tato situace měla v blízké budoucnosti dramatickým způsobem měnit. Což umožňuje, aby se dotazovaní učitelé mohli vyjádřit i k trendům, které by tuto negativní skutečnost měli změnit

Tento výzkum jsem provedl na Speciální základní škole ve Vysokém Mýtě, neboť jsem díky dobré znalosti prostředí mohl lépe odlišit subjektivní názory od reality, která v těchto podmínkách panuje.

Samozřejmě mi tato volba poskytovala i širší pole působnosti při zkoumání retrospektivních výsledků práce s romskými žáky, neboť bylo nepoměrně snazší vyčlenit z kolektivu dětí neromské žáky, než tomu bylo při stejném pokusu na běžné základní škole. Proč tomu tak je zmíním opět při podrobnějším komentáři v dané kapitole.

Při tomto výzkumu jsem se primárně zaměřil na názory učitelů, kteří odpovídali v dotaznících na otázky směřované ke vztahu Romů ke vzdělání, ale nezůstal jsem pouze u pohledu reprezentantů majoritní společnosti. S podobnými dotazníky, upravenými však pro potřebu jiné situace, jsem se vypravil i mezi Romy. Jednalo se převážně o rodiče dětí, které tuto školu navštěvují. I od nich jsem chtěl získat pohled na situaci, která v současnosti v naší společnosti v problematice vzdělávání Romů existuje.

2.2 Srovnávací výzkum

Jako prvnímú jsem se rozhodl věnovat srovnávacímu výzkumu, jenž jsem zpracoval na Základních školách Tábořská v Praze a na Základní škole Jiráskova ve Vysokém Mýtě. Bylo už napsáno, že jsem se zaměřil na porovnání situace s počtem Romů, kteří tyto instituce navštěvují a především pak jejich vztahu ke vzdělání. Tohoto cíle jsem chtěl dosáhnout pomocí cílených dotazníků na pedagogy, abych touto cestou získal z pohledu učitelů působících na těchto dvou běžných základních školách názory na problematiku, které bych mohl dále zpracovávat.

Vybral jsem si z učitelského sboru zcela náhodně, ale samozřejmě z části i podle ochoty, vzorek dvanácti učitelů, jimž jsem rozdál předem připravené dotazníky. Přesná podoba těchto dotazníků je přiložena jako součást přílohy této práce.

Byl jsem si vědom skutečnosti, že později chci výsledky těchto dotazníků zpracovávat tabulkovou formou a současně z nich vytvořit i názorné grafy, ze kterých je nejsnadněji čitelné jak respondenti odpovídali. Přiklonil jsem se tedy k zařazení většího počtu uzavřených otázek, z jejichž odpovědí lze snadněji získat základní data, ze kterých posléze jednotlivé grafy můžeme vytvořit. Otevřené otázky jsem pak volil alespoň tak, abych odpovědi na ně mohl posuzovat z hlediska kladné resp. záporné popř. neutrální výpovědní hodnoty, kterou je opět už relativně snadné převést na podkladní data k tvorbě grafů. Dotazníky, které jsem použil pro účel tohoto srovnávacího výzkumu, celkem obsahovaly třináct otázek.

V rozhodnutí k výběru lokalit, jak již také v této práci zaznělo, ze kterých jsem vybral jmenované základní školy, byla rozhodující ta skutečnost, že mi šlo především o bližší znalost poměrů, které v těchto institucích a okolí s nimi spojeném panují.

Dalším měřítkem bylo zaměřit se na lokality, v nichž je skutečně výskyt Romů v hranicích, které odpovídají běžným statistikám v České republice. Pokud má práce v tomto srovnávacím výzkumu chce sledovat především názorovou sféru, bylo by zcela zavádějící zadávat výzkum v místech extrémně vysokého resp. minimálního výskytu zástupců romského etnika. Oba extrémy by ovlivnily výsledky buď z hlediska vyšší frekvence kontaktů s tímto etnikem nebo naopak nižší frekvence kontaktu s Romy a samozřejmě celou další škálou problému, které tento jev v sobě nese. Svým výběrem jsem dal prostor k získání informací pro řešení problematiky vzdělávání Romů z pohledu nejširší skupiny veřejnosti. Je evidentní, že v místech, kde je situace s Romy co do jejich počtu extrémní, a to v obou směrech, musí být

způsoby, které jsou aplikovány při řešení této problematiky v běžném prostředí, vhodně nastaveny pro specifika, která v tomto extrémním prostředí hrají rozhodující roli.

Tímto srovnávacím výzkumem jsem mimo jiné chtěl doložit i skutečnost, zda-li má na počet Romů na základních školách vliv charakter města. A to především, co se týká velikosti města do rozlohy a počtu obyvatel. Proto jsem se snažil získat celková čísla o počtu Romů, kteří se vzdělávali nebo vzdělávají na těchto základních školách v ročnících 2004/2005 resp. 2005/2006.

2.2.1 Základní škola Tábořská, Praha 4

Základní školu Tábořská nalezneme na adrese Praha 4 Nusle, ulice Tábořská 45/421. Díky vřelému přístupu zaměstnanců této školy se mi dostal do ruky almanach, z něhož lze vyčíst několik zajímavých faktů o této škole.

Škola je zainteresována v nadaci Arcus, která se snaží vytvořit podmínky pro zvyšování úrovně vzdělávání. Především pomocí zkvalitnění pedagogické práce a dalších aktivit. Hlavním záměrem této nadace je pak podpora talentovaných žáků a podpora žáků ze sociálně slabých rodin a další zlepšování vybavenosti školy.

Během svého pobytu v rámci pedagogické praxe, jsem měl možnost aktivně se účastnit „Vietnamského dne“. Jednalo se o projekt školy, ve kterém se žákům, ale i rodičům a širšímu okolí, naskytla jedinečná možnost seznámit se s vybranou zemí a její kulturou. Nutno poznamenat, že projekty tohoto druhu nejsou na Základní škole Tábořská ojedinělou událostí.

Na této škole funguje i instituce školního parlamentu. Ve vyhlášených volbách jsou z řad žáků zvoleni ostatními žáky reprezentanti, kteří tuto instituci poměrově naplní. Vzorem je samozřejmě regulérní parlament fungující v České republice. Smyslem pak zkušenost dětí „osahat si“ fungující instituce v zemi.

Počet dětí na této škole byl v posledních dvou letech následující. Ve školním roce 2004/2005 docházelo do školy celkem 484 žáků. Z toho dívek bylo 241, chlapců 243 a jinou národnost zastupovalo 26 jedinců. Tato čísla jsou zcela oficiální. Pokud se však chceme dopátrat počtu Romů narazíme na problém. Díky tomu, že se Romové mohou hlásit k české národnosti a z diskriminačních důvodů nelze někoho, kdo se sám za Roma neprohlásí, Romem prohlásit, jejich počet závisí na čistém odhadu a znalosti jednotlivých žáků. Což je samozřejmě v podmínkách Prahy takřka nemožné. Nicméně odhad pro školní rok 2004/2005 činil nanejvýš 5 žáků. Ve školním roce 2005/2006 navštěvuje školu celkem 479 žáků, přičemž dívek je 233 a chlapců 246. Žáků jiné národnosti dochází v tomto školním roce celkem 27. Při

pohledu na reprezentanty romského etnika se opět musíme spokojit s odhadem. Ten se oproti předešlému roku lišil o jednoho žáka směrem dolů, tedy 4 romští žáci pro probíhající školní rok.

Podoba učitelského sboru byla pro tyto dva roky následující. Ve školním roce 2004/2005 ho tvořilo 35 učitelů a 5 vychovatelů. Pro školní rok 2005/2006 je k dispozici 36 učitelů a 5 vychovatelů.

Rád bych v tomto odstavci ještě věnoval několik vět jedné skutečnosti. Zcela jistě by ani v takto krátkém přehledu historie a pracovní struktury Základní školy Tábořská neměla chybět. Základní škola Tábořská, nejenže nese přízvisko fakultní základní škola a těší se tak spolupráci s pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy, ale současně slouží i jako základní škola, kde probíhá pilotní, neboli zkušební provoz rámcově vzdělávacích programů. Sám pan ředitel školy Vít Beran patří k velice aktivním a činným lidem v problematice rámcových vzdělávacích programů. Nejenže působí na svůj učitelský sbor, ale jako školitel předává své poznatky a zkušenosti dalším kolegům pedagogům, jak formou školení tak i přednášek a další doplňkovou činností.

2.2.2 Základní škola Jiráskova, Vysoké Mýto

Základní škola v ulici Jiráskova č. 317 ve Vysokém Mýtě má u původního vchodu do budovy pamětní desku s tímto nápisem „Z těžkých počátků, láskou a prací ženských klubů rostla od roku 1906 tato škola věnovaná dívčímu vzdělání pro níž budovu tuto za přispění okresu roku 1925 obětavě postavila obec vysokomýtská.“ Tuto informaci můžeme brát jako letopočet, ve kterém tato škola začala svoji existenci.

Mezi významné mezníky patří rok 1988. V tomto roce byla otevřena nová budova přistavěná k původní stavbě. Rozšířila ji o 4 specializované učebny, 8 tříd a šatny.

V roce 1991 škola získala rekonstrukcí samostatnou budovu pro první stupeň, v jiné části Vysokého Mýta, a k této budově byla otevřena 1.9.2004 nově přistavená budova pro další rozšíření kapacit prvního stupně. Škola zajišťuje výuku podle projektu „Obecná škola“ a od roku 1995 je v právní subjektivitě společně se školní kuchyní a jídelnou.

Ve školním roce 2004/2005 bylo do školy zapsáno 616 žáků a z toho 321 dívek a 295 chlapců. Výuku zajišťovalo 37 pedagogů a 6 vychovatelek. Ve školním roce 2005/2006 chodí do školy 604 žáků z nichž je 325 dívek a 279 chlapců. Pedagogický sbor má 37 učitelů a 4 vychovatelky.

Počet romských studentů se mi zjišťoval o poznání lépe, než v případě Základní školy Táborské v Praze. Samozřejmě je to opodstatněno skutečností, že v případě Základní školy v ulici Jiráskova se jedná o školu působící v maloměstském prostředí. Učitelé mají podstatně větší přehled o svých žácích. Proto je snadnější určit romské studenty.

Ve školním roce 2004/2005 docházelo na první stupeň této základní školy 20 romských žáků. V téže roce se však na druhém stupni objevuje už pouhých 5 romských žáků! V následujícím školním roce. Tedy 2005/2006, dochází na první stupeň 23 romských žáků. Druhý stupeň ve školním roce 2005/2006 navštěvují celkem 3 romští žáci.

2.2.3 Práce s dotazníky

2.2.3.1 Rozdání dotazníků

Jak jsem se zmínil na začátku této kapitoly, pracoval jsem se vzorkem pedagogů ze Základních škol Táborská v Praze Nuslích a Jiráskova ve Vysokém Mýtě. Jednalo se o deset resp. dvanáct pedagogů na každé ze škol, kteří byli náhodně osloveni a požádáni o spolupráci na mé magisterské práci formou vyplnění dotazníku. Jejich počet nehrál žádnou roli, neboť jsem chtěl sledovat názorovou shodnost nebo rozdílnost u dotázaných respondentů, kterou počet není s to ovlivnit. Nicméně spodní hranicí mi bylo alespoň deset pedagogů.

Myslím, že je vhodné napsat, že jsem většinou narazil na ochotu a pochopení, které vyplynulo i ze skutečnosti, kterou jsem zdůvodňoval už v minulé subkapitole. Byl to cílený výběr relativně známého prostředí, ve kterém jsem působil a doufal jsem, že se mi v něm bude i lépe pracovat. Samozřejmě jsem rád, že jsem provedl zcela správný úsudek a zpětná vazba lidí, které jsem požádal o spolupráci, je mi důkazem.

Abych situaci pouze neidealizoval musím konstatovat, že se samozřejmě našli i tací, kteří z důvodu své pracovní vytíženosti spolupráci s omluvou na tuto skutečnost odmítli. Což ovšem byl jev, se kterým jsem implicitně počítal. Navíc musím s hrdostí na své výsledky napsat, že se vskutku jednalo pouze a jen o pár jednotlivců.

2.2.3.2 Podoba dotazníků

Dotazníky(viz. příloha), které byly v konečné podobě pro tento srovnávací výzkum rozdány učitelům, vznikaly postupně a po delší dobu.

Skutečnost je taková, že problematice vzdělávání Romů se věnuji již delší dobu a tak jsem zpracovával samozřejmě na toto téma během svého studia hned několik prací. A díky této skutečnosti, jsem měl jasnou vizi ohledně tématického zaměření této práce. A jelikož jsem v této práci chtěl navazovat a rozpracovávat témata a zjištění ze svých minulých prací, bylo nanejvýš nutné, držet se linie dotazování, kterou jsem začal dříve.

Pro své potřeby jsem rozšířil a upravil podobu některých otázek. Nicméně jsem to činil velice citlivě, tak abych pokud možno nepoškodil jedinečnou možnost sledování časového vývoje zpracování jedné tematiky z různých úhlů pohledu, což je mimo jiné v mé práci možné pozorovat.

2.2.4 Vyhodnocení dotazníkového šetření

2.2.4.1 Základní škola Tábořská, Praha 4

Nejprve se budu věnovat samostatně výsledkům dotazníků, které byly zpracovány pedagogy ze Základní školy Tábořská v Praze 4.

Celkem se mi vrátilo 10 vyplněných dotazníků, z čehož tři z nich byly od mužů a zbytek, tedy sedm vyplnily ženy. Převážně ženské zastoupení v pedagogických sborech považuji za celospolečenský trend. Proto větší počet vyplněných dotazníků ve prospěch ženského pohlaví nemíním nikterak komentovat. Navíc věřím, že tento fenomén nemá na problematiku vzdělávání Romů rozhodující vliv.

Takřka ve většině případů se jednalo o kompletně vyplněné dotazníky.

2.2.4.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření na ZŠ Tábořská

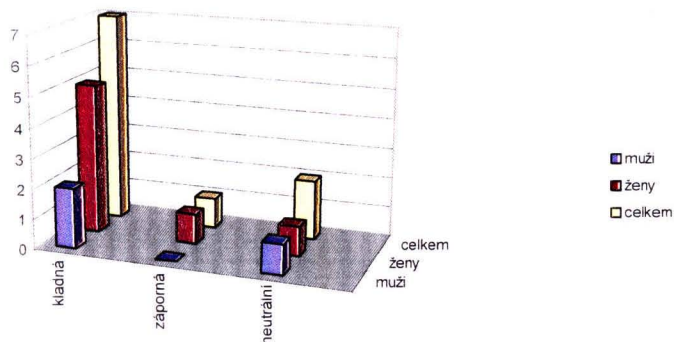
Výsledky rozdaných dotazníků jsem se rozhodl zpracovat nejpřehlednějším možným způsobem, tedy pomocí tabulek a grafů, aby z nich jednotlivé údaje byly snadno čitelné.

Proto se budu vždy věnovat každé otázce samostatně. Samozřejmě, že každá otázka je ve svém plném znění zaznamenána v hlavičce jí příslušející tabulky. A každý graf má ve své legendě uvedeno, k jaké otázce se vztahuje.

ot. 1. Domníváte se, že situace se vzdělaností Romů je špatná?

	kladná	záporná	neutrální
muži	2	0	1
ženy	5	1	1
celkem	7	1	2

graf k otázce 1.

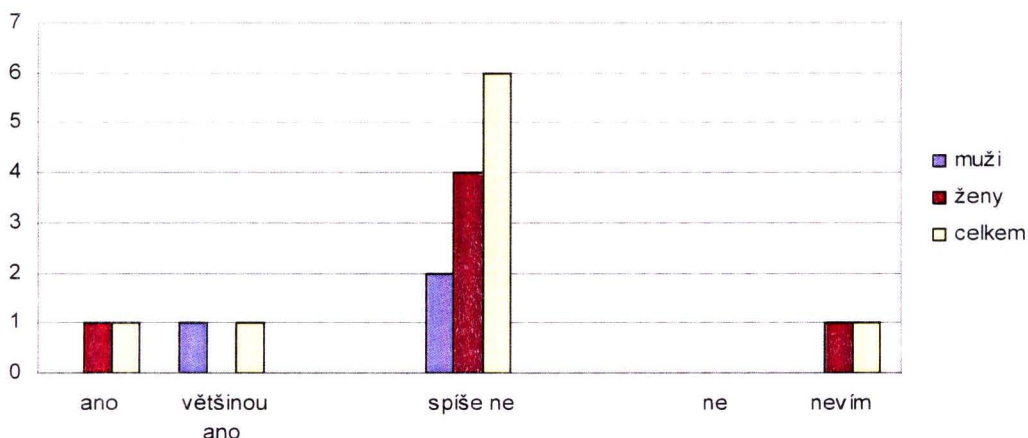
U první otázky, která směřovala přímo k problematice vzdělávání Romů, ústřednímu tématu této práce, mě takřka nepřekvapila žádná skutečnost, z výsledků odpovědí čitelná. V podstatě většina dotázaných pedagogů odpověděla kladně a bere situaci se vzdělaností Romů za špatnou. Žádnou roli v názorech nehraje ani odlišnost v pohlaví oslovených pedagogů.

Pokud bychom se chtěli pozastavit nad relativně vysokým počtem neutrálních odpovědí, v žádném případě bych to nechtěl spojovat s neznalostí nebo dokonce neschopností vyslovit se k současné romské situaci ve vztahu ke vzdělání ze strany oslovených pedagogů. Toto relativně vysoké číslo, spojuji s jinou skutečností. Jedná se o podobu otázky, která je čitelná z dotazníku (viz. příloha pozn. autora). Jelikož se jednalo o otevřenou otázku, byl jsem nucen zcela nejednoznačné, tedy ty z odpovědí, které nebyly jasně kladné nebo záporné, označit za neutrální, a to ve výsledku vytvořilo stávající relativně vysoké hodnoty.

ot.2. Myslíte si, že se Romové snaží svůj vztah ke vzdělání změnit?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	0	1	2	0	0
ženy	1	0	4	0	1
celkem	1	1	6	0	1

graf ot. 2.

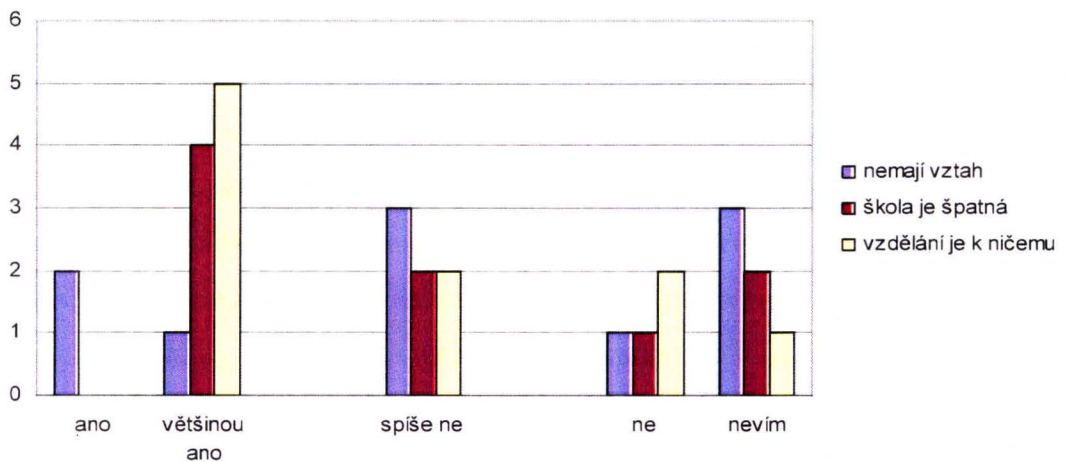
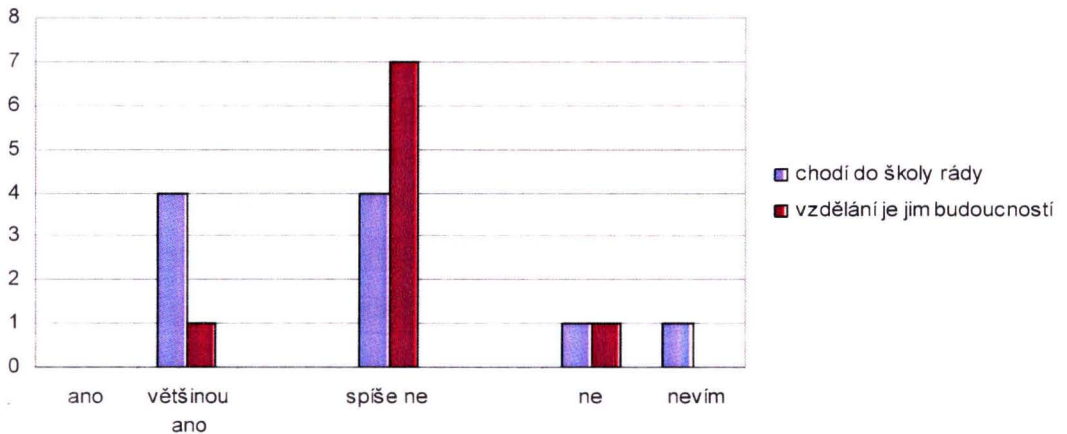

Odpovědi na druhou otázku přinesly podle mého názoru už zajímavější výsledky. Z grafu můžeme zcela názorně vyčíst, že dotazovaní se domnívají, takřka v drtivé většině odpovědí, že Romové se spíše nesnaží měnit svůj vztah ke vzdělání. Co mi na této skutečnosti připadá zajímavé? Pokud se podíváme na spektrum odpovědí, je zcela vynecháno razantní „ne“! Domnívám se, že pedagogové vyloženě nechtějí nad Romy zlomit pomyslnou hůl a přece jen doufají, že někde ve skrytu romské mysli, je pojem vzdělání ukotven. Nebo z podstaty své profese jednoduše negativní vztah ke vzdělání připustit nemohou.

V okamžiku, kdy se na tyto výsledky zaměříme z opačného konce, je zřejmé, že učitelé nevidí vztah Romů ke vzdělání optimisticky. A tomuto jevu bychom měli věnovat více pozornosti než předešlým, snad ne utopistickým spekulacím! Pouze dva z dotázaných pedagogů si vybrali kladnou odpověď, buď ano nebo spíše ano. Což je skutečně až tristně málo. Navíc tyto údaje jen potvrzují aktuálnost a akutnost řešení problematiky vzdělávání Romů. Nicméně věty tohoto typu dozajista najdou své opodstatnění ještě více v kontextu dalších grafů a názorů.

ot.3. Jaký vztah podle Vás mají Romské děti ke škole a vzdělání?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
chodí do školy rády	0	4	4	1	1
vzdělání je jim budoucností	0	1	7	1	0
nemají vztah	2	1	3	1	3
škola je špatná	0	4	2	1	2
vzdělání je k ničemu	0	5	2	2	1

Při zpracování následující otázky jsem se rozhodl pro její rozdělení do dvou grafů. Přičemž první je věnován kladnému postoji ke škole a vzdělání a analogicky druhý graf zápornému postoji k instituci školy, resp. ke vzdělání. V této otázce jsem, i z technických důvodů při jejím zpracování, ponechal výjimečně odpovědi mužů i žen jako celek.

První graf poukazuje na zajímavou skutečnost. Počet odpovědí je takřka v rovnováze v otázce postoje romských dětí k chození resp. nechození do školy. Co lze za tímto jevem hledat? Je zřetelné, že do jistého věku romské děti zcela jistě do školy chodí rády. Je v ní plno nových podnětů, dostává se jim zájmu ze strany učitelů. Mají zde nové kamarády.

Na co poukazuje druhý, tedy negativní pól odpovědí? Dozajista na skutečnost, že v okamžiku neúspěchu zájem dítěte o školu upadá. Toto je samozřejmě obecný ukazatel. O to více je však platný v případě romských dětí, jež neúspěch ve školních lavicích provází velice často a navíc od útlého věku. Při odpovědích sehrála svůj part určitě i zkušenost učitelů s postaršími romskými žáky, kteří mají školu ve svém žebříčku priorit na okrajových místech. A to samozřejmě ruku v ruce s mentalitou a tradicemi svého etnika, které myslím si přehledně shrnuji v kapitole o jejich historii na počátku své práce, nelze tak od nich, snad ani jiný postoj očekávat. Navíc investice do vzdělání tak „vzdáleného“ cíle není Romům, kteří žijí především přítomností, vůbec vlastní.

Tím mohu navázat na výsledky odpovědí, které jsem zaznamenal ohledně pohledu na vzdělání jako budoucnost pro Romy. Silně převažující negativní odpovědi dávají pouze za pravdu všemu, co jsem v podstatě zmínil v předešlém odstavci. Z názorů učitelů je cítit, že z chování Romů je zřejmé, že vzdělání v jejich budoucnosti zatím své místo skutečně nenalezlo.

Nyní bych rád okomentoval i druhý graf, který vystihuje názory učitelů ke druhé skupině otázek. Jak již bylo napsáno v tomto případě půjde o negativní vztah ke škole.

V tomto grafu spatřuji jednoznačné potvrzení předešlých slov, o vztahu Romů ke vzdělání. Neboť podle poloviny dotázaných je podle Romů vzdělání k ničemu. To, že celkem čtyři hlasy se rozdělily shodně po dvou u této podotázky k variantám ne a spíše ne, tedy vzaly Romům z úst větu, že vzdělání je k ničemu, bych spíše bral s rezervou. Nicméně napsal jsem, že se chci především zaobírat pohledem na názory učitelů. A proto musím samozřejmě znovu napsat, že tyto čtyři hlasy reprezentují názor, že Romové vzdělání přinejmenším úplně nezavrhlí.

Negativita u Romů ve vztahu ke škole je opět v názorech učitelů relativně silně zastoupena počtem jejich odpovědí, které potvrzují, že škola je v očích Romů něčím špatným. Poměrně vysoké zastoupení je však i odpovědí, které školu za špatnou v očích Romů spíše nepovažují. Důvody k této skutečnosti myslím tkví v postojích Romů k této instituci, které jsem vyzdvihнул během komentáře k prvnímu grafu.

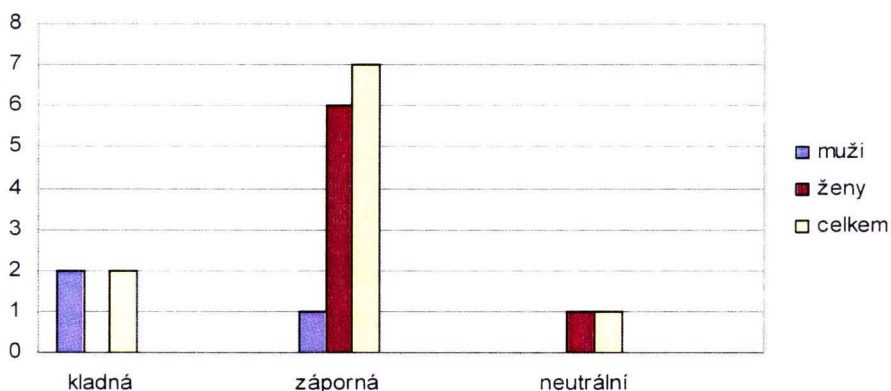
Za uvážení, podle mého povšimnutí stojí, že u těchto silně negativních otázek se názorové spektrum odpovědí sice více rozdrobilo, avšak pořád je pozorovatelný trend, který navozuje spíše pesimistický pohled na problematiku vzdělávání Romů.

Graf nám nejvíce „vystřelil“ u negativní odpovědi „spíše ne“, a to pokud jsem se dotázal, zda Romové vidí ve vzdělání svou budoucnost. Na jedné straně tu máme názorové jasno a na druhé alarmující problém s pozicí romského etnika ke vzdělání!

ot. 4. Myslíte si, že se romští žáci věnují škole i doma?

	kladná	záporná	neutrální
muži	2	1	0
ženy	0	6	1
celkem	2	7	1

graf ot. 4.

Myslím, že graf k této otázce mluví sám za sebe a dostatečně jasně. Přesvědčení učitelů ze Základní školy v Tábořské o tom, že by se romští žáci učení věnovali i doma, je mizivé. Zajímavé je, že jsou to pouze muži, kteří věří v opak. Myslí si snad, že se romské děti učení věnují i doma z důvodu protekce svého postavení v rodině? Tedy povětšinou kárného elementu, který hlídá školní přípravu vlastních dětí? Nebo za tímto výsledkem lze spatřovat pocit, že jejich nároky, myslím tím samozřejmě z pozice učitele, jsou takové, že by je bez domácí přípravy ani nešlo zvládat? Možná se jedná o domněnku, že domácí přípravě se vždy alespoň chvilka obětuje.

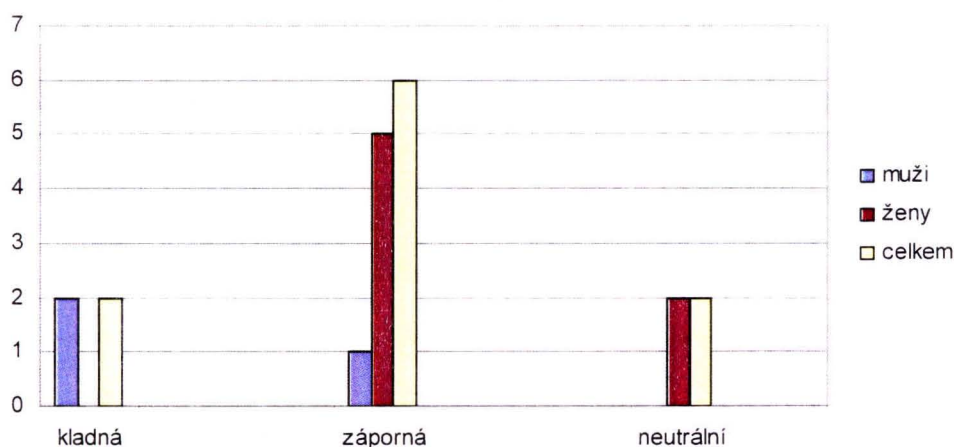
Za pesimismem v odpovědích žen možná leží zlomená hůl nad romskými žáky, kteří v jejich hodinách nevykazují známky plné soustředěnosti. Nebo opakovaně nenosí domácí úkoly, což samozřejmě vypovídá o přístupu ke škole obecně, ale i o domácí přípravě.

Nejspíše však za vysokým počtem záporných odpovědí stojí počet Romů, kteří studují na této základní škole a jejich studijní výsledky.

ot. 5. Jsou vedeny romské děti k pozitivnímu vztahu ke škole a vzdělání svými rodiči?

	kladná	záporná	neutrální
muži	2	1	0
ženy	0	5	2
celkem	2	6	2

graf ot.5.

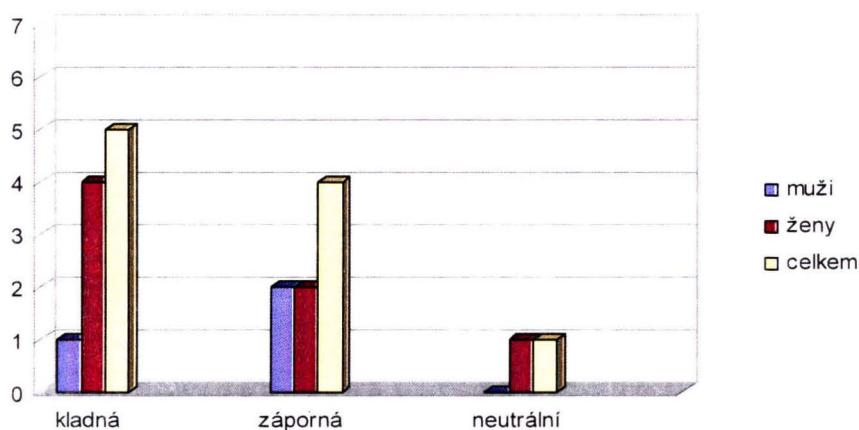
Další otázka v podstatě rozvíjí předešlou, a to zcela záměrně. Jednou z mých hypotéz je, že problematika vzdělávání Romů má jedno ze svých ohnisek v přístupu romské rodiny ke vzdělání. Romské dítě se nevěnuje doma škole proto, že k tomu rodiči není vedeno.

Myslím, že více než polovina záporných odpovědí, od dotázaných učitelů u této otázky, mojí hypotézu dostatečně podporuje. Možné příčiny počtu kladných odpovědí od mužů jsem předložil o otázku výše a domnívám se, že vzhledem ke vztahu v těchto dvou otázkách, je dostatečně čitelný i vztah těchto příčin.

ot. 6. Myslíte si, že pro vzdělání Romů se v ČR dělá maximum?

	kladná	záporná	neutrální
muži	1	2	0
ženy	4	2	1
celkem	5	4	1

graf ot.6.

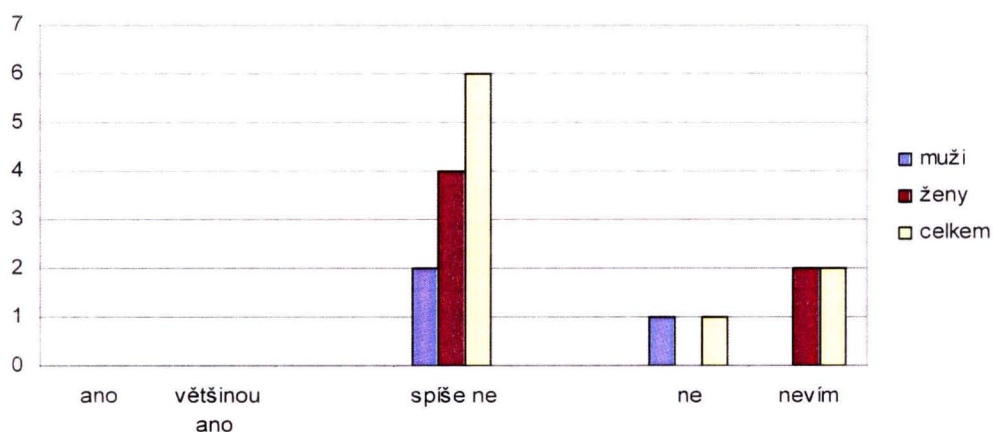

Tato otázka směřovala spíše než k Romům, k učitelům samotným. Tématicky se samozřejmě váže k problematice vzdělávání Romů v České republice, ale současně je cíleně zaměřena k zamyšlení se nad situací ve školství. Učitelům jistě nemohla uniknout špatná situace vzdělanosti romského etnika, ale současně v jejich podvědomí určitě hrál roli i pocit, že oni i jejich kolegové odvádějí při své práci maximum.

ot.7. Myslíte si, že Romové mají důvěru ke vzdělávacím institucím v ČR?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	0	0	2	1	0
ženy	0	0	4	0	2
celkem	0	0	6	1	2

graf ot.7.

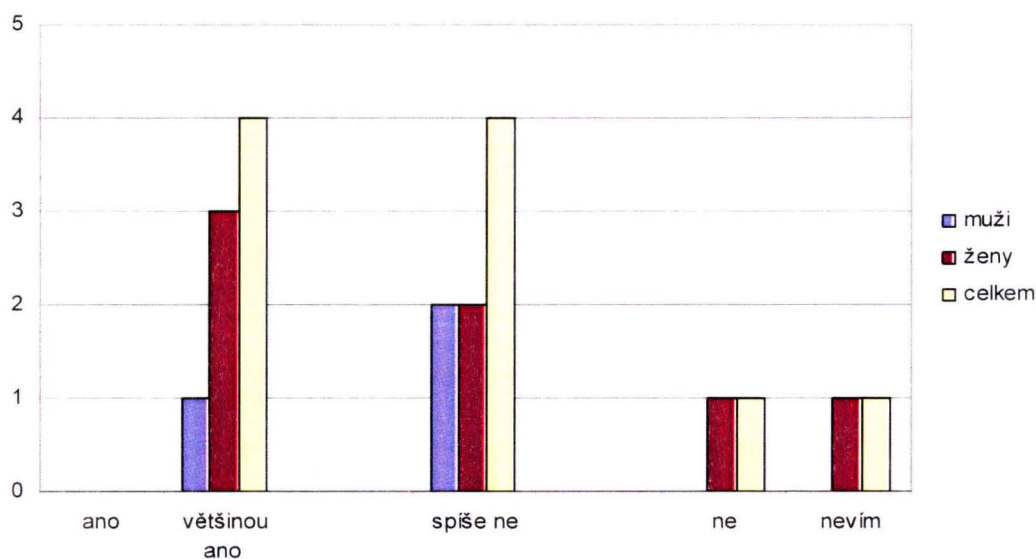

Myslím si, že takřka jednoznačné zvolení varianty „spíše ne“ u této otázky, vystihuje situaci vztahu romského etnika k majoritní společnosti. Názor pražských učitelů konkretizuje problém nedůvěry, která razantně ovlivňuje možnosti na změnu špatné situace k lepšímu stavu. Neboť partnerský vztah, který je dle mého mínění žádoucí, pokud chceme pomýšlet na změnu situace ve vzdělávání Romů, či snad lépe řečeno chceme-li ji docílit, nedůvěra fatálně podkopává.

ot. 8. Myslíte si, že přístup státu k řešení problematiky romské menšiny, je pro Romy v jejich vztahu ke vzdělání dostatečně motivující?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	0	1	2	0	0
ženy	0	3	2	1	1
celkem	0	4	4	1	1

graf ot.8.

Touto otázkou jsem se snažil získat s pomocí odpovědí učitelů názor na současnou situaci týkající se přístupu státu k řešení romské otázky. Z toho, co již v mé práci zaznělo, je zřejmé, že příliš represivní přístup k Romům pozitivní výsledky nepřinesl. Ovšem opak, tedy příliš sociálních výhod, také motivaci ke změně nepřinese. Navíc sociální dávky Romů je téma, které v současnosti v naší společnosti živí nejen četné diskuse, ale je i příčinou negativních reakcí směrem k romskému etniku. A to jsou samozřejmě pouze další faktory, tentokrát sociálního rázu, jež mají svůj přímý i nepřímý dopad na problematiku vzdělávání Romů v České republice.

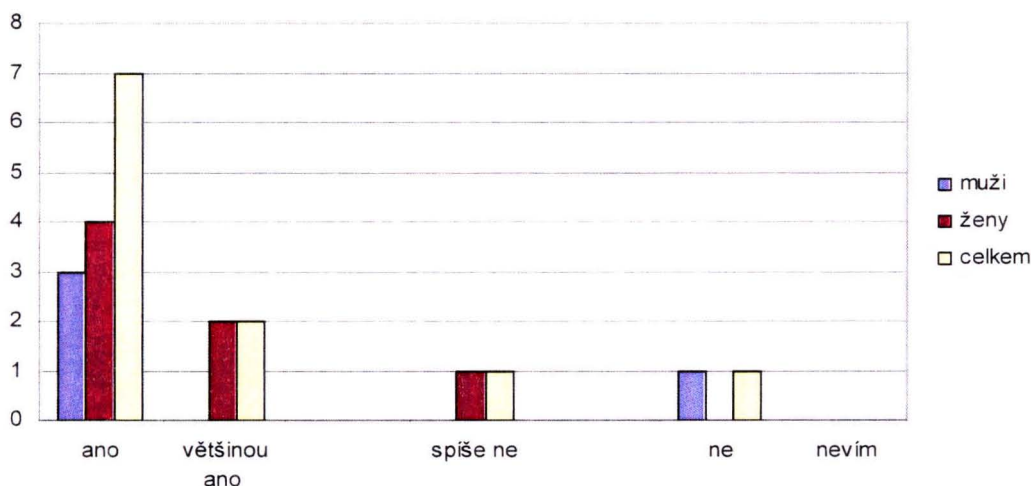
Vzhledem k tomu, že při pohledu na výsledný graf výrazně nepřevládají ani kladné ani záporné odpovědi, můžeme považovat názor učitelů na stávající situaci za mírně rozpačitý. Této situaci nahrávají i další faktory. Na jedné straně tu máme neustálé agitace na změnu situace se vzděláním Romů, především ze strany různých organizací nebo i romských

aktivistů. A na straně druhé už zmiňovaný systém sociálních výhod, které motivaci ke zvyšování vzdělanosti a s tím souvisejícím pozdějším uplatněním na trhu práce utlumují.

ot. 9. Domníváte se, že časté soužití romských rodin v horších životních podmínkách má negativní vliv na školní úspěšnost jejich potomků ?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	3	0	0	1	0
ženy	4	2	1	0	0
celkem	7	2	1	1	0

graf ot.9.

Domnívám se, že na tuto otázku je nezbytně nutné pohlížet v kontextu historických vazeb. Jedině pak lze pohlednout pod „pozlátko“ její triviálnosti. Je nad slunce jasné, že horší životní podmínky budou mít vždy negativní vliv na školní úspěšnost. Názor učitelů zformovaný ve výsledném grafu tomuto jevu dává pouze za pravdu.

Ovšem při neznalosti historického kontextu se vytrácí jiný fenomén. Tím je skutečnost, že romské rodiny vždy žily v pospolitosti a vzhledem ke svému postavení se vždy jejich pospolitosti nacházely na okraji společnosti. Konečně i snaha o jejich asimilaci v době socialistické éry naší země měla na svém konci výstavbu speciálních bytů pro Romy, častokrát umocněných polohou na okraji města a odtržených od dění v majoritní společnosti, jejíž občané samozřejmě neměli nejmenší zájem mít za souseda Roma.

Potom se víceméně nelze divit, že tento, už dlouhou dobu fungující model, na obou stranách zůstává v jistém statut quo. Romové se dál stěhují ke svým příbuzným a zvětšují tak

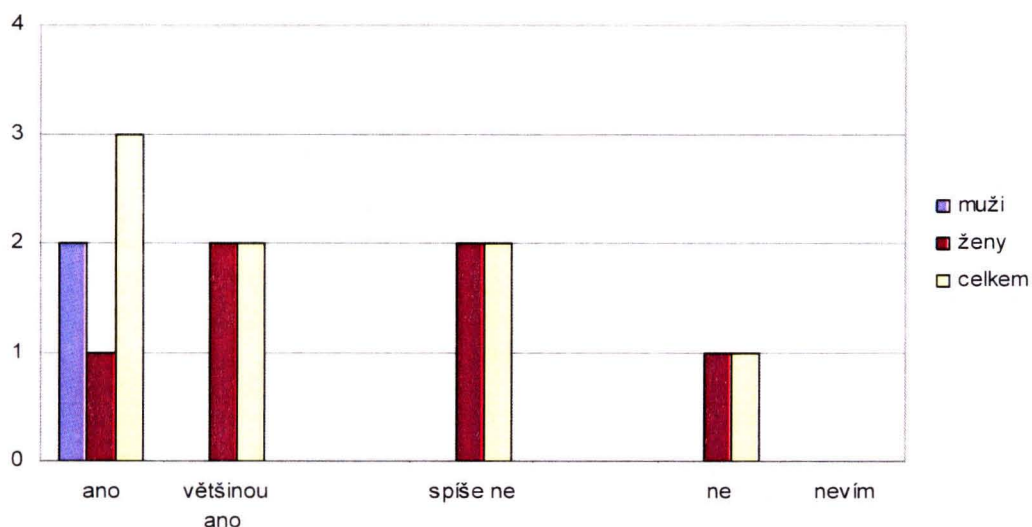
počet a jednotvárnost komunity. A občané majoritní společnosti naopak vždy uvítají možnost od Romů se odstěhovat.

Sociálně neutěšená situace, a to nemluvím o podmínkách panujících u našich východních sousedů, má dopad na přístup ke školní docházce s ní spojené přípravě do školy a kruh se uzavírá v negativních výsledcích školní úspěšnosti romských dětí.

ot. 10. Myslíte si, že s přibývajícím počtem romských tváří v mediích se stane jejich společenská úspěšnost impulzem ke změně postojů ke vzdělání u mladších generací Romů ?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	2	0	0	0	0
ženy	1	2	2	1	0
celkem	3	2	2	1	0

graf ot.10.

Touto otázkou jsem mířil ke snaze naší majoritní společnosti, myslím si, že navíc velice dobře myšlené, doplnit ve veřejných médiích chybějící romské tváře. Nabízí se tu hypotéza ,zda-li donedávna chybějící romské vzory, mohou ovlivnit mladší generaci Romů, kteří by chtěli dosáhnout podobného úspěchu. Což by se samozřejmě odrazilo v jejich postoji ke vzdělání, které je faktickým předpokladem takového úspěchu.

Jsem o to víc rád, že názor učitelů založený na jejich odpovědích mojí hypotézu potvrzuje, i když tentokrát pouze do jisté míry. Nelze přehlížet velký podíl negativních odpovědí, jenž patrně berou romské etnikum za netečné k jakýmkoliv pokusům o změnu. A

nepřikládají žádný vliv novým významným vzorům, které u Romů stále ve větším počtu chybí.

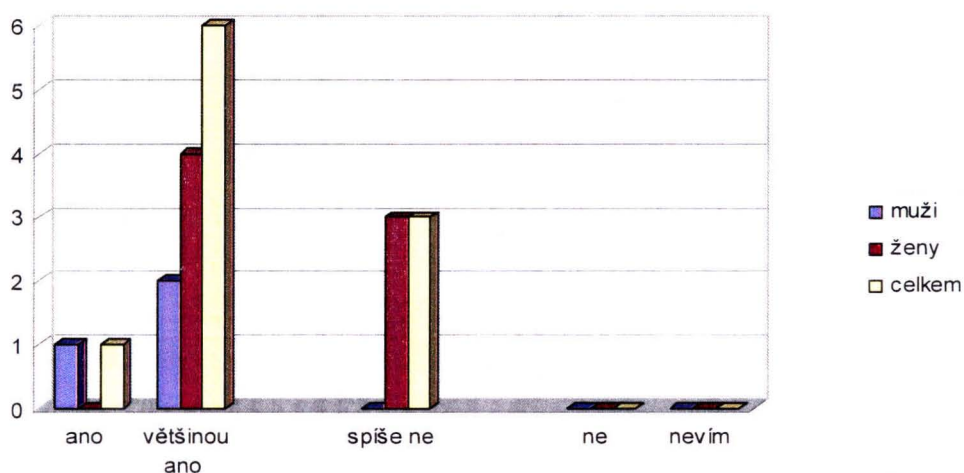
Nepřehlédnutelné je, že muži berou vzory objevující se v médiích jednoznačně pozitivně. Samozřejmě, za tímto patrně můžeme hledat vazbu na sportovní vzory, které ovlivňují myšlení nejednoho mladého chlapce. U žen tento jev až v takové míře spatřovat nelze. Chlapecké: „Budu jako on“ se mění na dívčí: „Je tak úžasný“.

Abych dostal serióznosti, musím zmínit i jinou skutečnost. Jedná se o romské tváře, které se v současnosti objevují v médiích, ve spojitosti s úspěchem v jisté pěvecké televizní soutěži. Zde můžeme mluvit o pozitivních taktéž, třeba z úhlu změny pohledu jisté části společnosti na Romy. Ale současně zpěv je snad jedním z nejtypičtějších a nejvlastnějších projevů Romů. Jistě nalezneme výjimky, ale většina Romů se s citem pro zpěv a tanec rodí. Proto z hlediska změny přístupu ke vzdělání tyto vzory takový význam, jako například televizní hlasatelé, nemají.

ot.11. Domníváte se, že současná společnost bere Romy z důvodu jejich vzdělanostních nedostatků za neplnohodnotné spoluobčany?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	1	2	0	0	0
ženy	0	4	3	0	0
celkem	1	6	3	0	0

graf ot. 11.

V případě výsledků odpovědí na tuto otázku lze brát v potaz charakteristiku oslovené skupiny. Jednoznačně to budou zástupci z řad učitelů, kteří budou klást důraz na dosažené

vzdělání při hodnocení člověka. Nicméně k celospolečenskému trendu patří, že člověk je okolím hodnocen, podle toho jakého stupně vzdělání dosáhl. Samozřejmě čím vyšší je stupeň dosaženého vzdělání, tím vyšší je i společenský kredit, kterého tento člověk užívá.

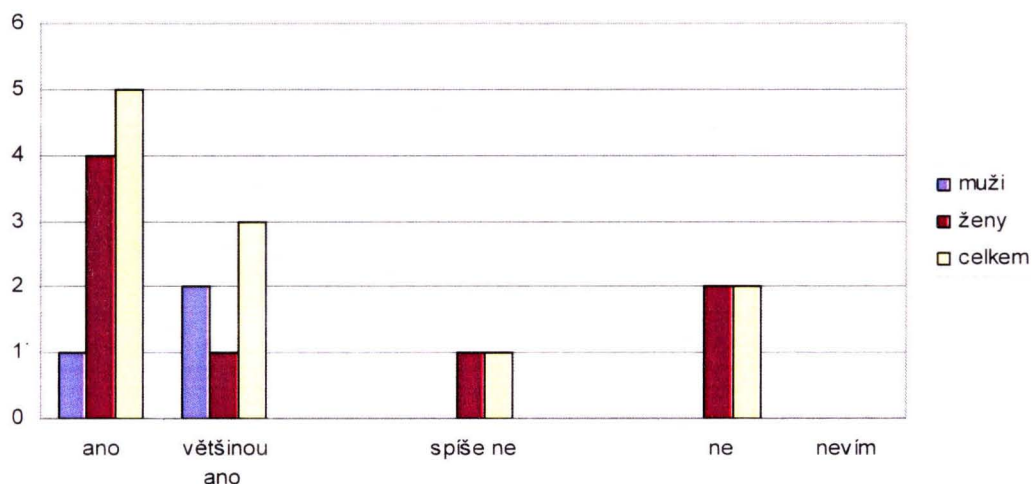
Ruku v ruce s touto myšlenkou je třeba poznamenat i opačnou skutečnost. Budou to právě učitelé, kteří mají zkušenost s dětmi, které nedosáhly vyššího stupně vzdělání, ale současně se dokázaly projevit jiným způsobem, který jim v očích učitelů status plnohodnotných občanů určitě zajistil. Koneckonců studijní předpoklady jsou jistou formou dány i dědičně, nelze je plně ovlivnit, a proto bychom ke stupni dosaženého vzdělání při vzájemném hodnocení měli přihlížet s rozvahou.

Z výsledků grafu je čitelné, že dotázaní muži jednomyslně považují nedostatečné vzdělání za příčinu propadu Romů na společenském žebříčku. A naopak poměrně dost žen, nebere vzdělanostní nedostatky plně za důvod k odsunu Romů mezi neplnohodnotné občany.

ot.12. Zastáváte názor, že vyšší kriminalita, spojovaná s Romským etnikem, je důsledkem nedostatečného stupně vzdělanosti?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	1	2	0	0	0
ženy	4	1	1	2	0
celkem	5	3	1	2	0

graf ot. 12.

Společnost si spíše nedostatečné vzdělání u Romů spojí s vyšší kriminalitou a myšlení orientované tímto směrem samozřejmě odsune Romy mezi spoluobčany, kteří nemají vysoký

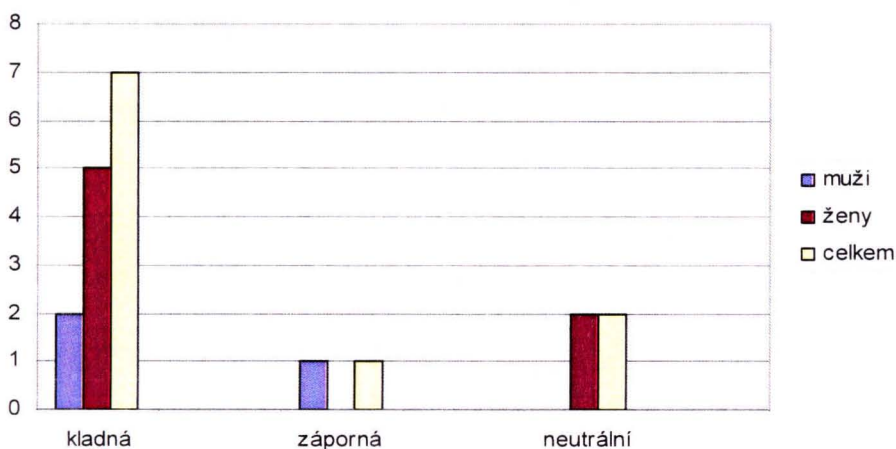
společenský koeficient. Pravdou zůstává, že údaje potvrzující toto myšlení jsou i dokazatelné pomocí statistických údajů. Vyšší kriminalita je jednoznačně spojována s horší sociální situací a nedostatečným vzděláním. A to je celospolečensky nežádoucí jev.

Dotazovaní učitelé a muži jednomyslně dali ve svých odpovědích této tezi za pravdu. Skupinku několika hlasů, které s tímto nesouhlasí tvoří pouze ženy. Možné je, že v jejich pohledu se kriminalita Romů spojuje s působením sociálního prostředí ve kterém žijí. Nicméně zapadnout by neměl ani historický kontext, který může při výkladu tohoto jevu být nápomocen. Vždyť drobné krádeže a kriminalita se k romskému etniku pojí po celou jejich historii. Kočovné skupiny se takřka pravidelně dopouštěli porušování zákona a obyvatelstvo takto postižené si proto na Romy stěžovalo vrchnosti. Samozřejmě, že odplatou takovému počínání byly trest a persekuce. (viz. kapitola o historii Romů pozn. autora)

ot. 13. Je problematika vzdělávání Romů aktuální otázkou pro naše školství?

	kladná	záporná	neutrální
muži	2	1	0
ženy	5	0	2
celkem	7	1	2

graf ot.13.

Na závěr dotazníku jsem si nechal otázku, která mi vzhledem k tomu, v jaké situaci se problematika vzdělávání Romů v České republice nachází, přijde i zbytečná. Sice se vyskytla záporná odpověď, nicméně nepředpokládal jsem vysoký výskyt tohoto druhu odpovědí. A můj předpoklad byl naplněn. Drtivá většina dotázaných si je vědoma a jejich názor vyjádřený

grafem to jen dokládá, že vzdělávání Romů je aktuální otázka pro naše školství. Nutno smutně konstatovat, že podle mého názoru, je aktuální již mnoho let!

2.2.4.3 Pohled odpovědí učitelů ze ZŠ Tábořská

Myslím si, že výsledky rozdaných dotazníků mluví poměrně jednoznačně. Z názoru učitelů ze Základní školy Tábořské, jsou pozorovatelné jasné postoje o vztahu Romů ke vzdělání a i k samotné problematice vzdělávání Romů obecně.

Vztah Romové a škola resp. Romové a vzdělání není, jak lze z výsledků grafů doložit, nikterak pozitivní. Vzdělání a samozřejmě s ním spojená instituce školy, která je jeho zprostředkovatelem, podle těchto výsledků stále nemá v žebříčku hodnot romského etnika pevné postavení v popředí. Negativní odezva v pohledu společnosti na Romy, pak v této skutečnosti nachází lehce svou živnou půdu.

Nyní bude zajímavé porovnání, zda-li odpovědi učitelů ze Základní školy ve Vysokém Mýtě, tedy ze zcela jiného prostředí, budou mít jiný charakter. Předpokládám, že závěrem tohoto výzkumu bude jistý názorový konsensus obou dotázaných skupin. Toto předkládám jako předběžnou hypotézu a jejímu potvrzení nebo vyvrácení bude patřit závěr tohoto srovnávacího výzkumu.

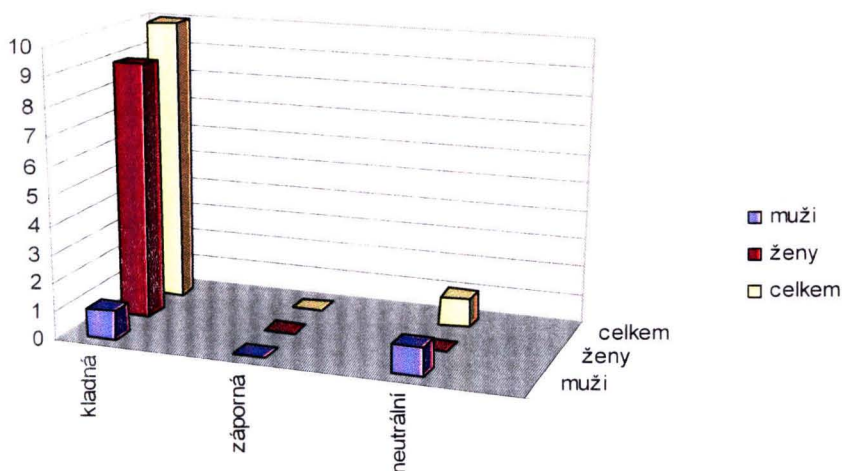
2.2.4.4 Vyhodnocení dotazníkového šetření na ZŠ ve Vysokém Mýtě

Zpracování výsledků dotazníků, které jsem rozdál na Základní škole ve Vysokém Mýtě, bude zcela odpovídat ve svém způsobu, formě zpracování dotazníkům rozdaným na Základní škole Tábořská. Důvodem je již zmiňovaný záměr porovnat výsledky názorů učitelů na problematiku vzdělávání Romů ve dvou odlišných prostředích. Pokud bych se rozhodl postupovat v tomto případě jinak, nebylo by výsledné porovnání jednoznačně tak transparentní.

ot.1. Domníváte se, že situace se vzdělaností Romů je špatná?

	kladná	záporná	neutrální
muži	1	0	1
ženy	9	0	0
celkem	10	0	1

graf ot.1.

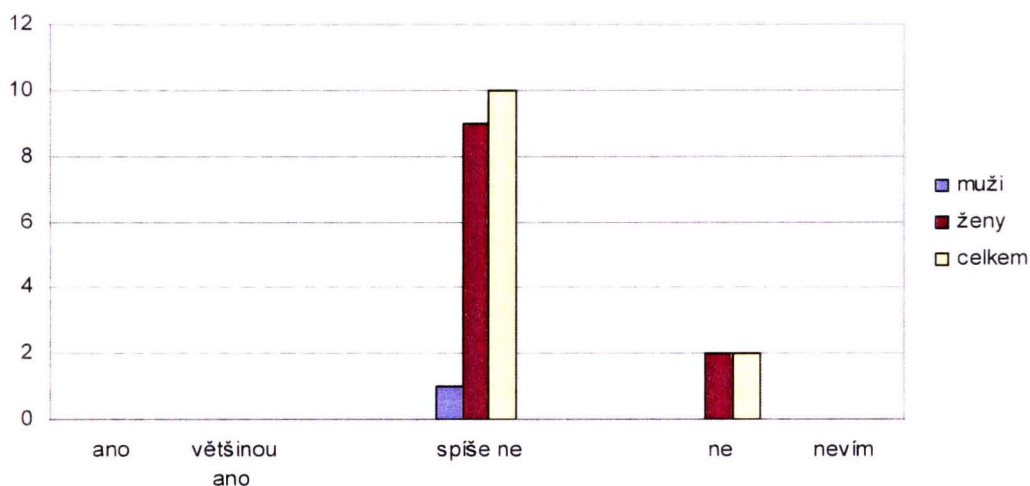
Z vytvořeno grafu je myslím, zcela jasně čitelný názor učitelů ze Základní školy Jiráskova. Jakýkoliv komentář je prakticky postradatelný. Jednoznačnost jejich odpovědi je ještě větší, než tomu bylo v případě pražských učitelů. Učitelé z Vysokého Mýta považují situaci za špatnou takřka ve 100% případů jejich odpovědí. Tak jednoznačný výsledek zaznamenávám při shrnutí tohoto vůbec výzkumu poprvé!

Tímto výsledkem můžeme opět poukazovat na skutečnost, že problematika vzdělávání romského etnika je opravdu téma, kterému je nezbytně nutné věnovat pozornost. A samozřejmě zvýšenou. Přihlédneme-li navíc k faktu, že se v žádném případě nejedná o novou záležitost. Tuto hypotézu lze doložit fakty z kapitoly, která se věnuje historii anebo z kapitoly, ve které jsou popisovány přístupy ke vzdělávání romského etnika v České republice. Je silně znepokojivé, že se stále nedaří najít vhodný přístup, který by přinesl markantnější výsledky.

ot.2. Myslíte si, že se Romové snaží svůj vztah ke vzdělání změnit?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	0	0	1	0	0
ženy	0	0	9	2	0
celkem	0	0	10	2	0

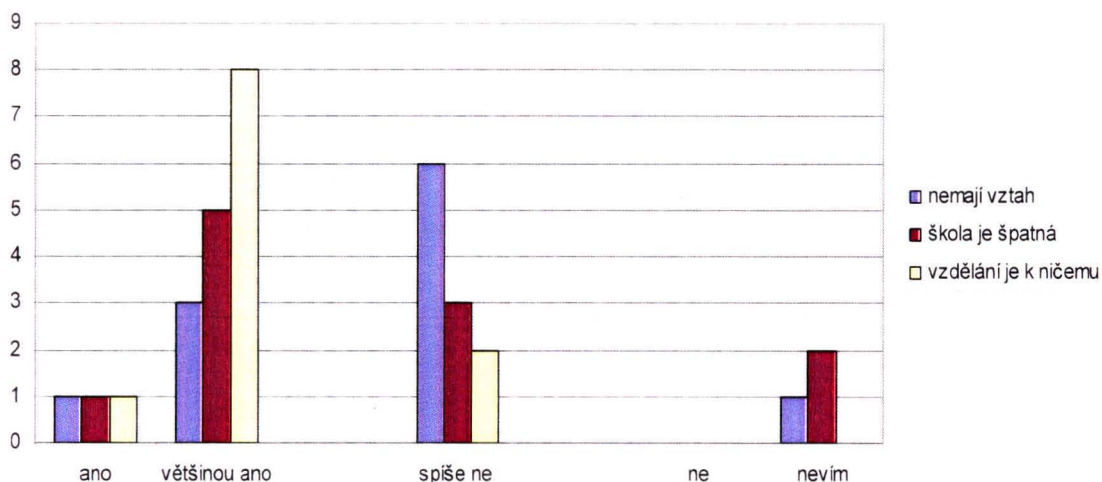
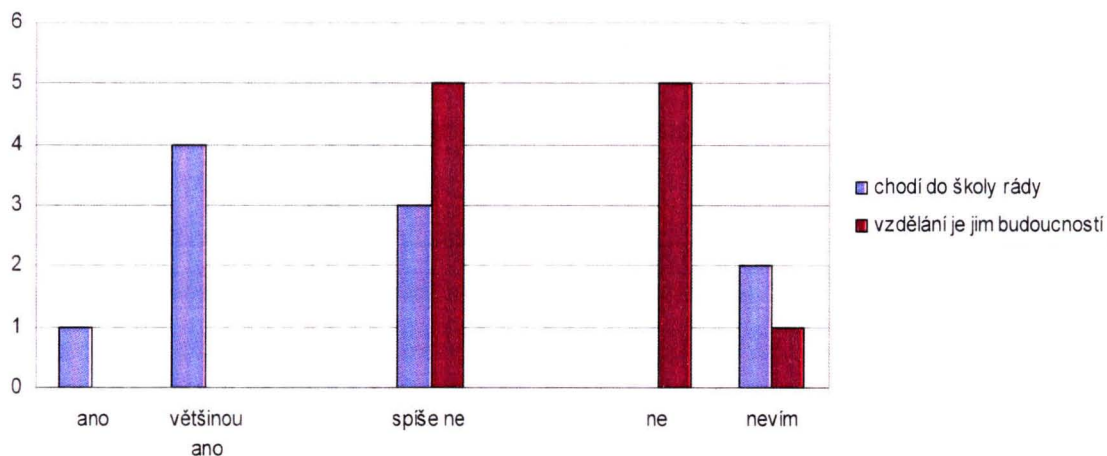
graf ot. 2.

V případě grafu této otázky můžeme znovu pozorovat podobné rozložení odpovědí jako tomu bylo v případě pražských učitelů. Navíc se tu znovu objevuje podobný fenomén jako u předešlého grafu. Vysokomýtští učitelé jsou ve svých odpovědích podstatně transparentnějším způsobem ladění k pesimistickému pohledu na Romy a jejich vztah ke vzdělání. Nicméně pro výsledky mého průzkumu je důležitější ta skutečnost, že odpovědi učitelů, ačkoliv působí v rozdílném prostředí, jsou ve vztahu k problematice vzdělávání Romů nápadně podobné. Pokud tento trend bude pozorovatelný i u grafů dalších otázek bude možné uhájit hypotézu, že vliv rozdílného prostředí nehraje v názoru na problematiku vzdělávání Romů žádnou roli.

ot.3. Jaký vztah podle Vás mají Romské děti ke škole a vzdělání?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
chodí do školy rády	1	4	3	0	2
vzdělání je jim budoucností	0	0	5	5	1
nemají vztah	1	3	6	0	1
škola je špatná	1	5	3	0	2
vzdělání je k ničemu	1	8	2	0	0

Podle poměrně dosti vysokého počtu kladných odpovědí zaznamenaných v prvním z grafů u učitelů ze Základní školy Jiráskovy romské děti chodí do školy rády. Za tímto názorem bych opět spatřoval skutečnosti, kterými jsem se snažil stejný jev odůvodnit již v případě výsledného grafu odpovědí pražských učitelů. Škola je pro většinu dětí zprvu zábavnou záležitostí. Mnoho nových podnětů upoutává dětskou pozornost. Problém se dostavuje ruku v ruce s neúspěchem. A samozřejmě hned jak se objeví lepší „zábavy“ mimo školu, je škola odsunuta na pozadí.

O něco méně hlasů připadlo názoru, že do školy chodí nerady. Patrný je i počet odpovědí nevím. Což zavrhuje sklon k otázce, proč učitelé nebyli ochotni přiklonit se ani k jedné z nabízených variant? Je možné, že z osobní znalosti romských žáků mohli nabýt dojem, že jejich vztah ke školní docházce, je podle toho, jak se ve škole chovají a tváří, jen těžko možné posoudit?

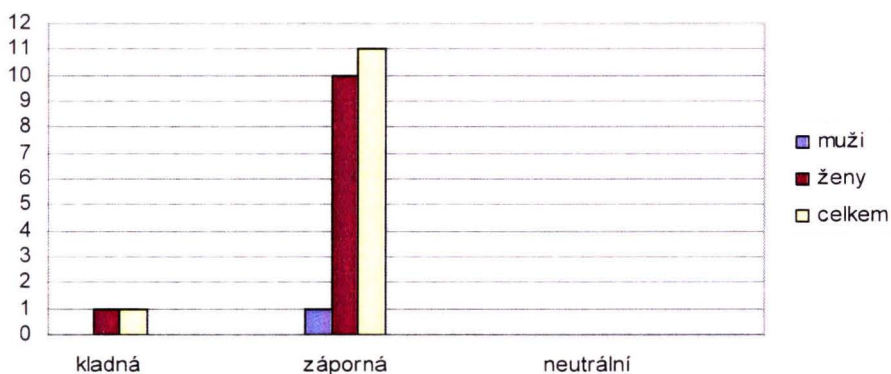
Pokud se jedná o výsledek u otázky zda-li Romové berou vzdělání za svou budoucnost, zde mají vysokomýtští učitelé jasno. Shodný počet po pěti odpovědích spíše ne a ne. Romové podle jejich názoru vzdělání za svou budoucnost rozhodně nepovažují.

U druhého grafu se názorové spektrum sice rozdrobuje, to jsme u této otázky pozorovali i v případě pražských učitelů, nicméně pořád převládají spíše záporné odpovědi. Z nich samozřejmě vyplývají zřetelné názory. Romové vztah ke škole nemají, špatná v jejich očích není, ovšem vzdělávání za svou budoucnost rozhodně nepovažují. Znova bych rád zopakoval, že sloupec grafu s kladnou variantou u otázky zda-li vzdělání je k ničemu, vylétl nejvýše jak v případě odpovědí pražských, tak i vysokomýtských učitelů. A tento jev považují, jak jsem již psal, za alarmující a značně znepokojivý pro budoucí vývoj celé problematiky!

ot. 4. Myslíte si, že se romští žáci věnují škole i doma?

	kladná	záporná	neutrální
muži	0	1	0
ženy	1	10	0
celkem	1	11	0

graf ot. 4.

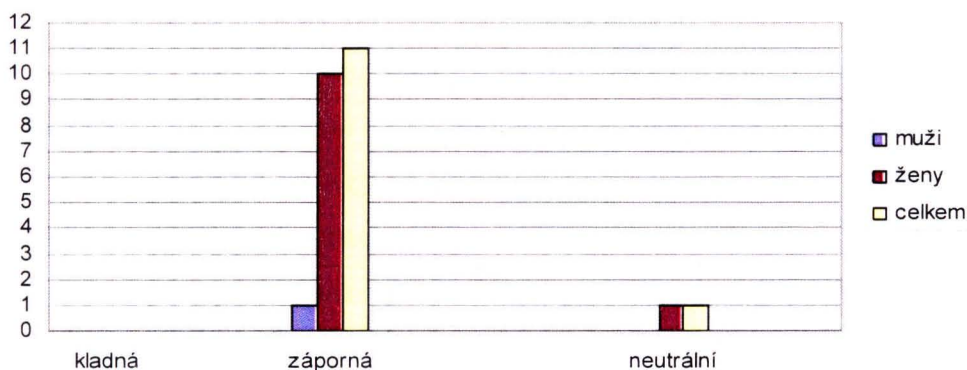
Příčinu výsostného postavení záporných odpovědí v případě této otázky lze jednoznačně spatřit již v předešlém grafu. Jestliže romští žáci, podle názoru učitelů, nepovažují vzdělání za svou budoucnost respektive se domnívají, že je k ničemu, nemohli u této otázky volit oslovení pedagogové jinou než zápornou odpověď.

Samozřejmě, že skutečnost nízkého počtu romských dětí ve vyšších stupních základních škol tomuto názoru dává za pravdu. Pokud by platil opak, dozajista by se podařilo většímu počtu romských dětí postoupit do vyšších tříd. Počty romských studentů v Praze, resp. Vysokém Mýtě, jsou k dispozici v úvodu tohoto výzkumu. Psát, že tyto čísla pouze potvrzují zmíněný názor, je prakticky nošením dříví do lesa.

ot. 5. Jsou vedy romské děti k pozitivnímu vztahu ke škole a vzdělání svými rodiči?

	kladná	záporná	neutrální
muži	0	1	0
ženy	0	10	1
celkem	0	11	1

graf ot. 5.

Vztah otázky číslo 4 a 5 jsem již vyložil, když jsem k ní psal komentář prvně. Tedy u grafu odpovědí pražských učitelů. Odpovědi učitelů z Vysokého Mýta vytváří zatím jednoznačný, bohužel negativní, pohled na problematiku vzdělávání Romů. U této otázky pouze jedna jediná dotázaná učitelka odpověděla jinak než záporně!

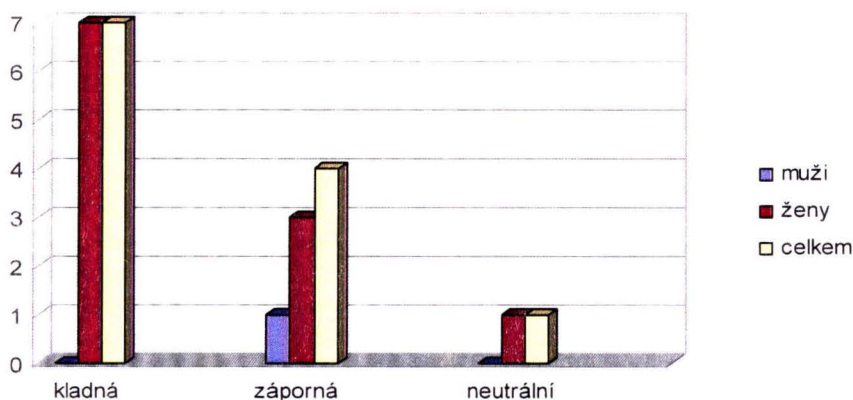
Je zřejmé, že romská rodina je podle tohoto výsledku ve vztahu ke škole zcela nefungujícím prvkem. Pokud není iniciativa ze strany dětí ani rodičů, všechna odpovědnost na

budování vztahu ke vzdělání prakticky v současné době leží na bedrech školy. Je patrně jasné, že takovýto model je v podstatě odsouzený k neúspěchu.

ot. 6. Myslíte si, že pro vzdělání Romů se v ČR dělá maximum?

	kladná	záporná	neutrální
muži	0	1	0
ženy	7	3	1
celkem	7	4	1

graf ot. 6.

Názory učitelů na to, zda-li se pro vzdělání Romů v České republice dělá maximum se jednoznačně nevyhranily. V případě komentáře výsledků odpovědí pražských učitelů, jsem se zmínil o názorové dichotomii, způsobené osobní zainteresovaností oslovených osob. I při pohledu na stávající graf si myslím, že se mi patrně podařilo příčinu výsledků vhodně pojmenovat. Současně si myslím, že se vždy najde skupina učitelů, která bude mít v podvědomí, že něco se může v tomto přístupu dělat jinak nebo lépe.

V kontrastu k tomuto názoru samozřejmě dlouhodobě stojí pohled romského etnika. Romové se domnívají, že se pro ně v oblasti vzdělávání maximum nedělá. Tento názor samozřejmě mohu doložit. Odpovědi Romů, se kterými jsem pracoval v případě svého prvního výzkumu, jsou shrnuty v kapitole mezi Romy, která je nedílnou součástí mé práce, a dávají tomuto názoru faktickou podporu a jistotu.

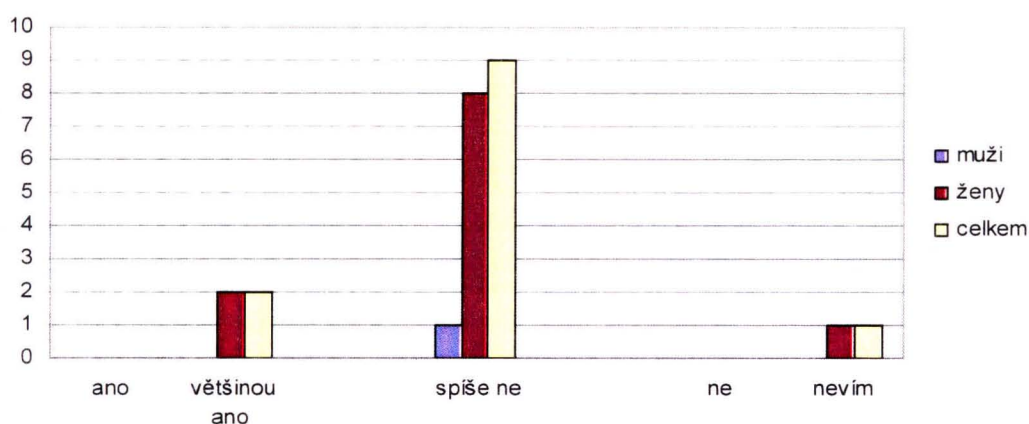
Navíc v mediích častokrát slyším ze strany různých romských aktivistů nebo mluvčích romských organizací, že stát v řešení romské otázky nepostupuje správně. Nevynakládá potřebné prostředky. Nejeví dostatečný zájem. Hlas zástupců majoritní společnosti je samozřejmě opačný. A vzniklý názorový rozpor nikterak řešení celé situaci

neprospívá. Naopak vzniklé napjaté prostředí podkopává možnost skutečné spolupráce na řešení. Občasné komentáře k této situaci od organizací, které se zabývají lidskými právy jak u nás, tak v zahraničí, nejsou samo sebou výjimkou.

ot.7. Myslíte si, že Romové mají důvěru ke vzdělávacím institucím v ČR?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	0	0	1	0	0
ženy	0	2	8	0	1
celkem	0	2	9	0	1

graf ot. 7.

Učitelé z Vysokého Mýta u této otázky opět volili nejčastěji zápornou odpověď. Konkrétně celkem 9 z nich vybralo variantu spíše ne. Dvě dotázané ženy vybraly možnost většinou ano. Jednou byla zastoupena i varianta nevím.

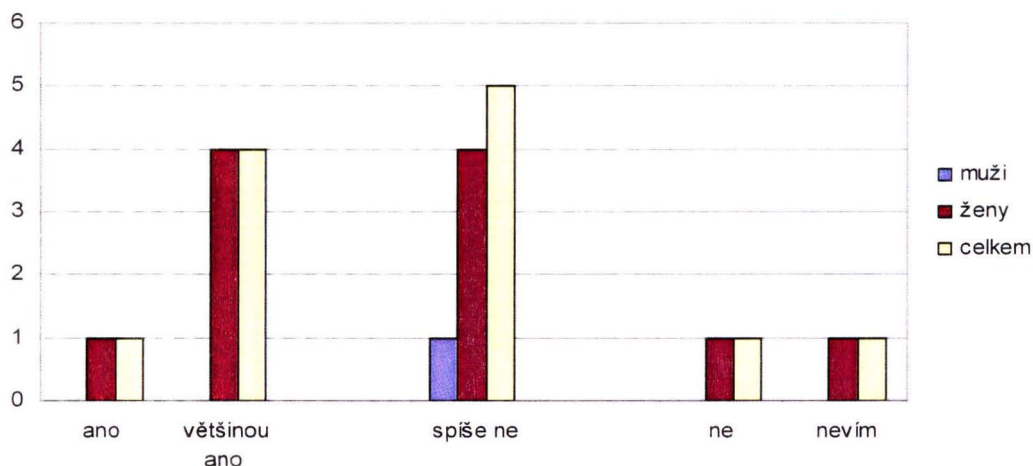
Z této převahy negativních odpovědí můžeme vyvodit snadno názor učitelů. Je jím jasná nedůvěra Romů ke vzdělávacím institucím v České republice.

O doložení historických příčin vzniku nedůvěry jsem se s odkazem na kapitulu o historii, která je v úvodu mé práce, zmínil již v případě popisování obdobných výsledků čitelných z grafu u pražských učitelů. Jednu ze současných příčin jsem popsal v komentáři k výsledkům 6. otázky.

ot. 8. Myslíte si, že přístup státu k řešení problematiky romské menšiny, je pro Romy v jejich vztahu ke vzdělání dostatečně motivující?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	0	0	1	0	0
ženy	1	4	4	1	1
celkem	1	4	5	1	1

graf ot. 8.

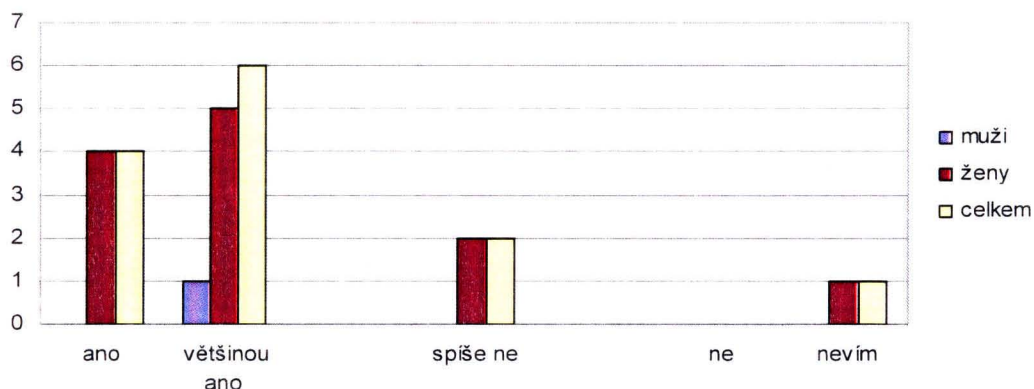

Ani odpovědi vysokomýtských učitelů nevytvářejí jednoznačný názor na tuto otázku. Skutečně zajímavé je, že spektrum zvolených odpovědí je takřka stejné u obou oslovených skupin. Svou roli hraje určitě skutečnost, že během pobytu ve škole jsou z různých stran vyvíjeny snahy na motivaci romského žáka ke změně jeho postoje ke vzdělání. Nezájem starších Romů, kteří však v tomto směru nikterak motivováni nejsou, patrně ve svém důsledku předešlé snahy přebije a vše upadne do zaběhnutých kolejí.

ot. 9. Domníváte se, že časté soužití romských rodin v horších životních podmínkách má negativní vliv na školní úspěšnost jejich potomků ?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	0	1	0	0	0
ženy	4	5	2	0	1
celkem	4	6	2	0	1

graf ot. 9.

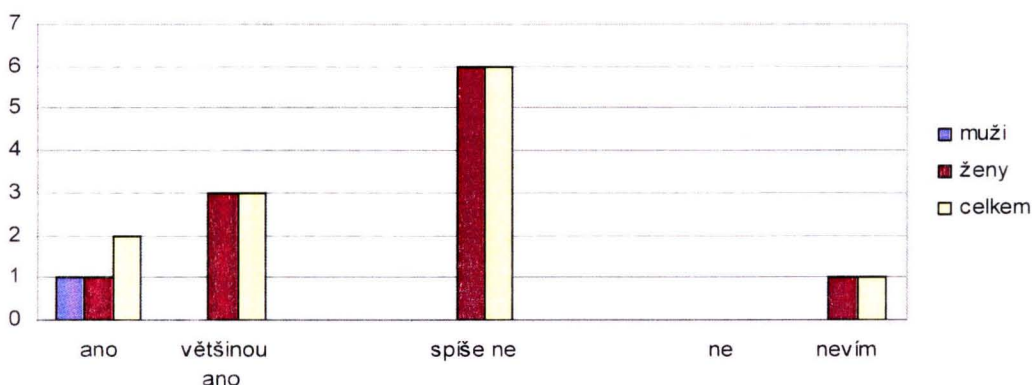
Z podoby tohoto grafu je jasné, že pedagogové ze Základní školy Jiráskovy ve svém názoru spojují vliv prostředí na školní úspěšnost. V našem případě je samozřejmě řeč o špatném životním prostředí, které je pro romské komunity poměrně charakteristické.

Tomuto názoru se bohužel nedá nikterak oponovat, jedná se o smutný fakt. Po celém světě se nacházejí chudinské čtvrti, ghetta, periferní sídliště s neutěšenou sociální situací atd. a všechna tato místa jsou většinou shodně spojována s nižší úrovní dosaženého vzdělání jejich obyvatel a samozřejmě vyšší kriminalitou, drogovou problematikou, nezaměstnaností a další škálou negativních vlivů.

ot. 10. Myslíte si, že s přybývajícím počtem romských tváří v médiích se stane jejich společenská úspěšnost impulzem ke změně postojů ke vzdělání u mladších generací Romů ?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	1	0	0	0	0
ženy	1	3	6	0	1
celkem	2	3	6	0	1

graf ot. 10.

Podle těchto výsledků můžeme usuzovat, že vysokomýtští učitelé nevidí šanci na změnu ani v nových romských vzorech v médiích. Nedomnívají se, že romské děti by mohly toužit po tom být jako „oni“, úspěšní moderátoři, hlasatelé, kteří reprezentují na veřejnosti romské etnikum a snažit se dosáhnout obdobného úspěchu změnou svých postojů.

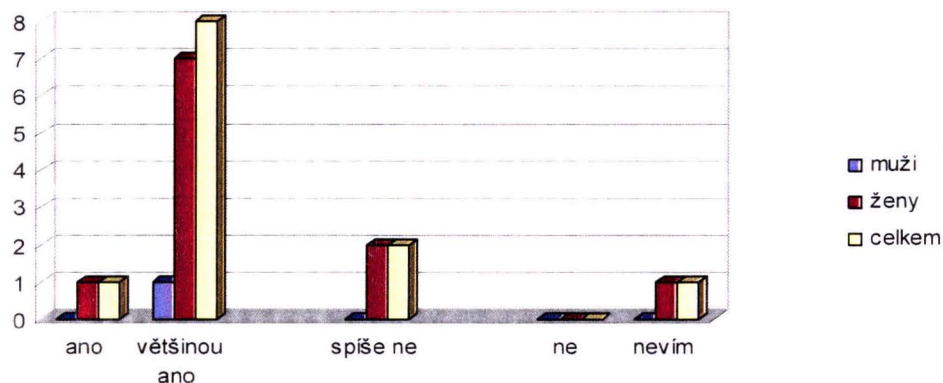
Přiznávám se, že tento výsledek mě překvapil. Čekal jsem, že učitelé tuto skutečnost budou brát jako jistý příslib do budoucnosti. V případě pražských učitelů se mé očekávání částečně vyplnilo.

Po celou dobu se však názor vysokomýtských učitelů na problematiku vzdělávání romského etnika jeví jako celkově více negativní. Výsledky tohoto grafu tak toto jenom potvrzují. Svoji roli možná sehrává i fakt, že pražští učitelé vnímají vliv médií, díky prostředí Prahy, více než učitelé z Vysokého Mýta, tedy malého města, kde vliv médií není citelný na každém kroku, a proto mu přikládají menší roli.

ot.11. Domníváte se, že současná společnost bere Romy z důvodu jejich vzdělanostních nedostatků za neplnohodnotné spoluobčany?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	0	1	0	0	0
ženy	1	7	2	0	1
celkem	1	8	2	0	1

graf ot. 11.

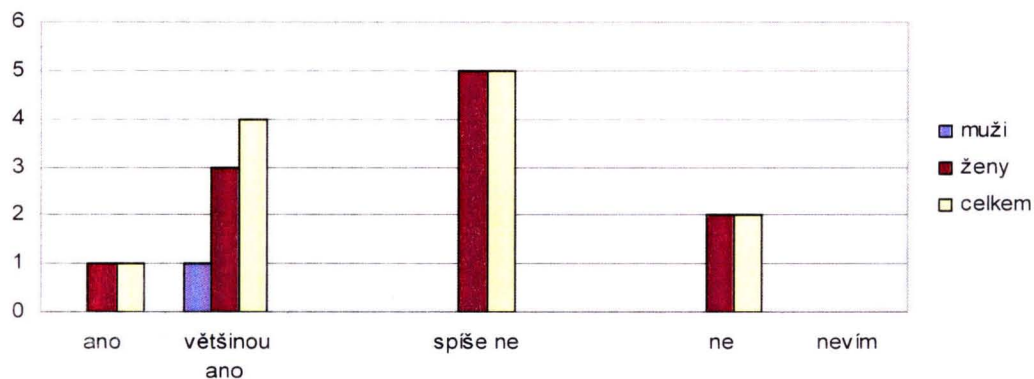
Absolutně nejvyšší zastoupení má u vysokomýtských pedagogů odpověď většinou ano. Jejich názor tak naznačuje ve shodě s výsledným grafem odpovědí pražských učitelů, že dosažený stupeň vzdělání ovlivňuje fatálním způsobem úsudek o člověku.

Samozřejmě lze oponovat apriorní averzi k romskému etniku, která je v české společnosti bezesporu přítomna. Nicméně alespoň „nějaké“ adekvátní dokončené vzdělání je všeobecně ve společnosti považováno. Vždyť nejedna „celebrita“ si dodělává v současnosti alespoň maturitu, aby se v očích společnosti mohla „honosit“ diplomem o dosaženém vzdělání.

ot.12. Zastáváte názor, že vyšší kriminalita, spojovaná s Romským etnikem, je důsledkem nedostatečného stupně vzdělanosti?

	ano	většinou ano	spíše ne	ne	nevím
muži	0	1	0	0	0
ženy	1	3	5	2	0
celkem	1	4	5	2	0

graf ot. 12.

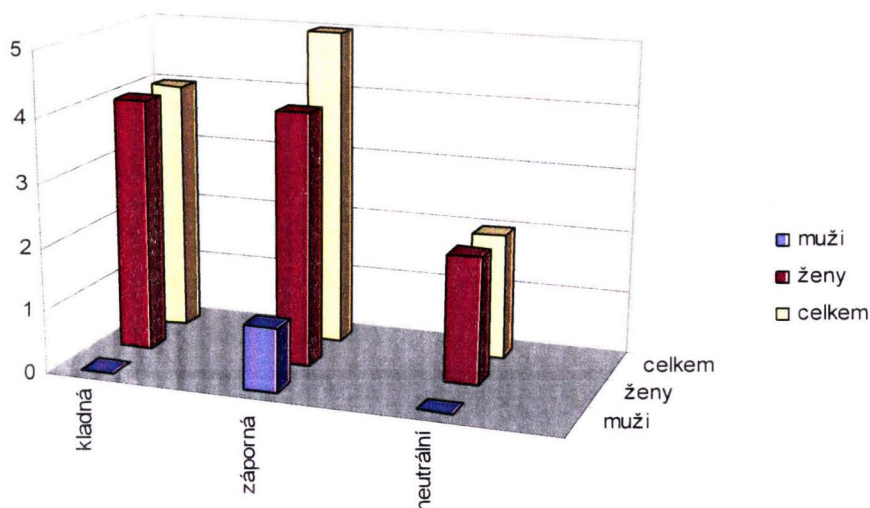
Z tohoto grafu vyplývá, že oslovení pedagogové z Vysokého Mýta si spíše nespojují vyšší kriminalitu Romů se stupněm dosaženého vzdělání. Patrně dávají přednost vlivům sociálním, možná historickým. Současně je nutné poznamenat, že poměrně dost učitelů naopak zastává stanovisko, které tuto spojitost potvrzuje.

Je možná zavádějící použití slůvka „důsledkem“. Pokud bych zvolil např. slůvko „spojitost“, jsem přesvědčen, že by výsledky grafu vypadaly jinak. Nicméně, jak praví latinské přísloví „vox populi vox Dei“. Názor, který vyplynul z výsledků odpovědí učitelů, musím akceptovat.

ot. 13. Je problematika vzdělávání Romů aktuální otázkou pro naše školství?

	kladná	záporná	neutrální
muži	0	1	0
ženy	4	4	2
celkem	4	5	2

graf ot. 13

Spektrum odpovědí učitelů ze Základní školy Jiráskovy se rozlomilo téměř na polovinu. Rozdíl tkví v jednom hlasu ve prospěch názoru, že problematika vzdělávání Romů není aktuální otázkou pro naše školství. Což samozřejmě ve vztahu k výsledku první otázky dostatečně nechápu. Jak je možné, že ti samí učitelé, co takřka jednomyslně považují situaci se vzdělaností Romů za špatnou, nepovažují tuto otázku za aktuální?

Snad jediná skutečnost, která může mít takový dopad na tento výsledek a vkrádá se mi na mysl, je otázka aktuálnosti reformy našeho školství. Tedy naplňování podstaty rámcově vzdělávacích programů, které v současnosti dozajista zaměstnávají učitele.

Současně je nutné poznamenat, že svou jistou roli mohla sehrát i rozpačitost nad touto otázkou. Dlouhodobě negativní situace v této problematice klidně mohla být příčinou této rozpačitosti.

2.2.5 Sdělení srovnávacího výzkumu

Po prostudování výsledků zpracovaných dotazníků a současně při porovnání výsledných grafů, můžeme ze srovnávacího výzkumu, který jsem provedl, vyvodit hned několik závěrů.

Prvním z nich je dozajista konstatování, že názor na problematiku vzdělávání romského etnika se u učitelů z vybraných lokalit, až na výjimečné případy výrazně neliší. Spíše můžeme konstatovat, že se v grafech dosažené ukazatele shodují. Hypotézy, které jsem předložil, je tak možné s pomocí výsledných ukazatelů označit za oprávněné a s odkazem na tyto výsledky brát za právoplatné.

Pokud jsem předeslal v úvodu, že se zajímám o názorové spektrum dotázaných učitelů, musím nyní konstatovat, že výsledné spektrum je ve vztahu k problematice vzdělávání Romů negativně zbarveno. Podstatné pro tuto práci je zejména fakt, že učitelé berou romské etnikum jako skupinu, která nejeví ve své podstatě o vzdělání zájem. Tento obraz je doložen tím, že učitelé záporně odpovídali na otázky o vztahu Romů ke vzdělání samotnému, ale i o vztahu Romů ke škole. Podle jejich názoru se Romové o vzdělání nezajímají, svou budoucnost si s ním nespojují, do školy se nepřipravují a to vše podporováno nezajmem o vzdělání ze strany rodičů dovádí romské etnikum k jejich současnému postavení v žebříčku stupně dosaženého vzdělání.

Dalším nosným ukazatelem beze sporu je, že rozdílnost lokalit nemá na povědomí o problematice vzdělávání Romů vliv. Situace ve velkoměstě, stejně tak jako na maloměstě, je podle těchto názorů shodná. Tímto výsledkem můžeme, při řešení problematiky vzdělávání Romů abstrahovat od lokality a zacílit se na tento problém v podstatě kdekoliv ve stejném úhlu pohledu. Při hledání alternativ jak změnit přístup Romů ke vzdělání je tak možné brát jejich etnikum za homogenní skupinu.

S tímto jevem souvisí i další výsledek. Jedná se o přibližně podobný počet zástupců z řad romských žáků studujících na dvou běžných základních školách. Obtíže při rozeznávání národnostní příslušnosti jsem sice zmiňoval jako zkreslující faktor, i přesto zůstává skutečností, že romských studentů, kteří postoupili do vyšších tříd je skutečně minimální počet. Velikost a charakter města ani počet obyvatel zde nevystupují jako ukazatelé měnící stav situace.

Za pozornost stojí i poměrně slušné zastoupení názoru, že romské děti chodí do školy rády. Tento názor jsem odůvodňoval domněnkou, že nové prostředí, péče ze strany učitelů a

řada impulsů dokáže romské dítě, alespoň do určité doby zaujmout. Zde spatřuji jednoznačně jednu z cest, kterou se lze pokusit o změnu jejich současného přístupu. Ve veškerých budoucích pokusech o změnu bych jednoznačně orientoval zvýšenou pozornost romským dětem, změna v jejich pojetí přístupu ke vzdělání může při řešení celé problematiky pouze přispět. Ovšem toto tvrzení v žádném případě neznamená opomenout komplexní přístup k romskému etniku a zaměřit se jenom na romské dítě. Jsem si plně vědom, že pro úspěch je nutné dokázat oslovit Romy v celé šíři jejich komunity.

V kontrastu k této, v mých očích pozitivní, a pro budoucnost snad příslibné skutečnosti jsem však nucen postavit další znepokojující závěr. Ten vytváří výsledky grafů, které se vztahují k otázce na důvěru Romů ve vzdělávací instituce. Skutečnost, že převládá zřetelně pocit nedůvěry, je pro budoucí úspěch zřetelnou překážkou. O dopadu a možných příčinách nedůvěry, jsem při komentářích těchto výsledků, napsal myslím až dost. Vymýcení tohoto fenoménu, jak ze společnosti, tak ve vztahu ke vzdělávání romského etnika, by jednoznačně mělo patřit k prioritám.

V závěru mohu konstatovat, že výsledky mého srovnávacího výzkumu považuji při pohledu na problematiku vzdělávání Romů za velice živý zdroj informací. Proto tento výzkum беру jako velice důležitou část své práce. Nejen, že s jeho pomocí lze doložit řadu tezí, které jsem zmínil v teoretických částech své práce, ale především nám reálně přibližuje názor aktivních pedagogů. A tito hrají v současné problematice vzdělávání Romů jednu z nejdůležitějších rolí.

2.3 Mezi Romy

2.3.1 Předmluva

K výběru tematiky zabývající se vztahem ke vzdělání a vzdělávacím institucím u Romů mne přivedl již dříve fakt, kdy neustále slýcháme ze všech stran návrhy a pokusy o jejich začlenění do naší společnosti. Avšak i přes tyto veškeré snahy stále většina romských dětí končí ve zvláštních nebo speciálních třídách a pouze zlomek z nich překračuje hranice dokončené devítileté školní docházky. O počtu zastoupení těchto žáků ve vyšších sférách vzdělání pak nemůže být vedena vůbec řeč. Je nulové nebo zcela mizivé. Jak pak chceme řešit otázky jejich začlenění, když nás čeká střet s jinak „vzdělanými“ lidmi? Co je ústředním problémem – nesnášenlivost? Je možné najít společnou cestu porozumění?

Rozhodl jsem se pro zpracování výzkumu, který zasahuje pohled na tuto problematiku jak od Romů samotných tak především pak pohled učitelů ze speciální školy ve Vysokém Mýtě, kteří s nimi jsou ve velice těsném kontaktu a mají s Romy dostatek zkušeností. Stěžejním záměrem tohoto výzkumu je doložit nebo vyvrátit hypotézu, o negativním vztahu Romů ke vzdělání a vzdělávacím institucím. A samozřejmě pokusit se z výsledků tohoto výzkumu sestavit návrh na postup řešení této problematiky.

Ústředním pojmem v tomto výzkumu je opět problematika vzdělávání Romů a to i přes skutečnost, že jsou tentokrát nahlíženy i další faktory, které na ní mají, podle mého názoru dopad. Výsostné postavení pak patří romskému dítěti, kterému především v úvodu kapitoly věnuji více prostor. Snažil jsem se popsat faktory, které mají vliv jeho vztah ke vzdělání resp. školní úspěšnost.

Můj zájem o tuto problematiku zvyšují i články, které se poslední dobou čím dál více objevují v našem tisku. V době kdy jsem pracoval na této části mé práce mě zaujal výzkum uveřejněný v časopise *Reflex*. Z doprovodného článku vyplynulo, že předsudky a rasová nesnášenlivost pramení především z neinformovanosti, povrchního usuzování, zprostředkované zkušenosti. Všechny tyto informace víceméně v mé práci zazněly. Tuto skutečnost také potvrdily výsledky akce *Společná jízda*, která se zaměřila na osvětlení romské problematiky mezi studenty a uční. Všechna tato fakta jsou v této kapitole zaznamenána.

Za skutečnost již by neměla uniknout pozornost, považuji proniknutí přímo mezi romské etnikum a tím získání přímé konfrontace s jejich názory. Navíc tato zkušenost zabraňuje jednostrannému pohledu na problematiku jejich vzdělávání. Tím, že jsem si vybral

prostředí Vysokého Mýta, které důvěrně znám, mám skvělou možnost pozorovat chování sledované romské komunity i mimo budovu školy resp. místa kde žijí. Získat podstatně větší množství informací od osob, kteří s nimi pracují a tyto informace následně použít ve své práci.

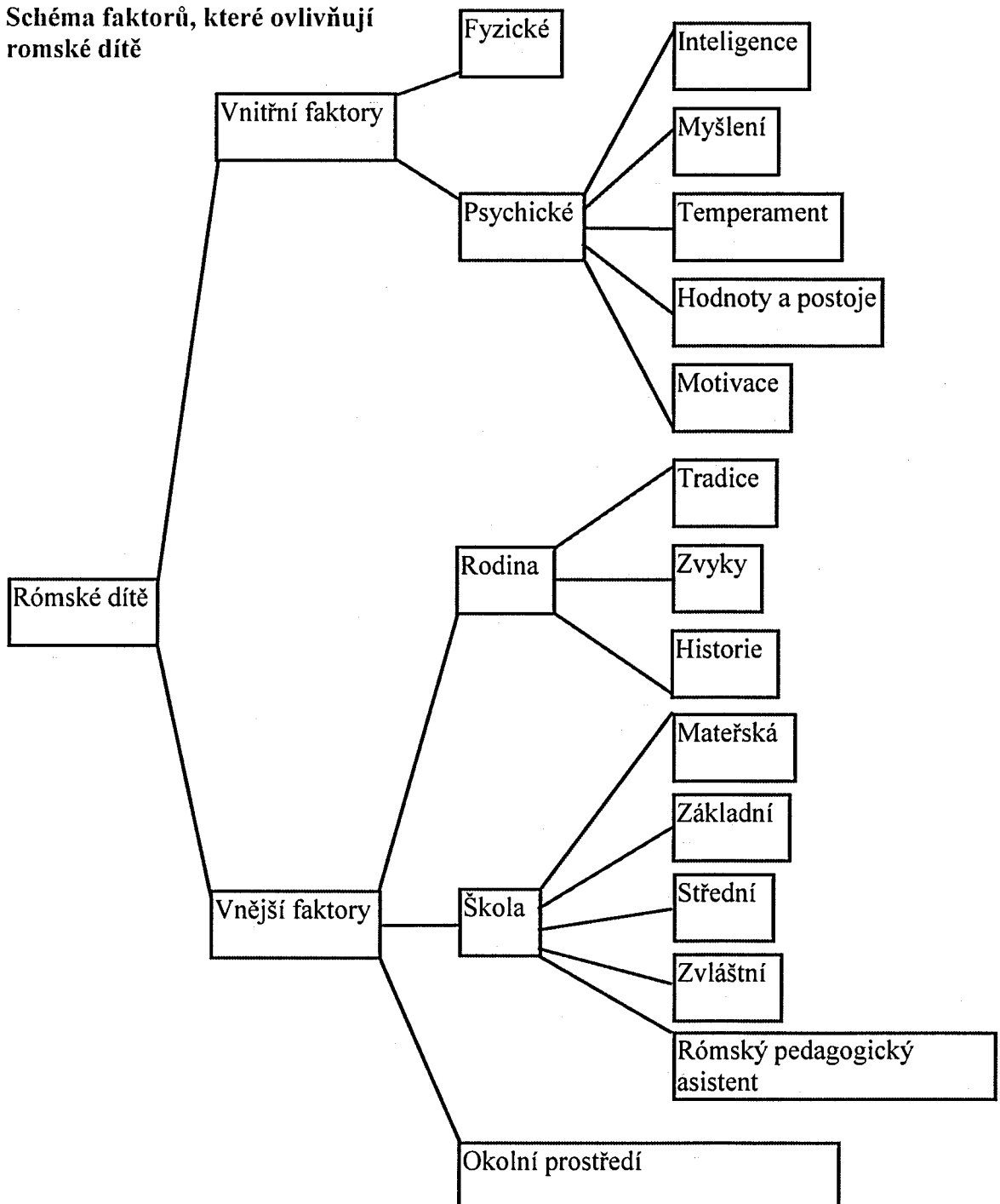
Svůj prostor jsem se rozhodl věnovat i samotné instituci speciální základní školy ve Vysokém Mýtě. Domnívám se, že je vhodné přiblížit místo, kde se romští žáci koncentrují, kde proběhl, v této kapitole zpracovaný výzkum, a kde především dochází k procesu jejich vzdělávání.

V tomto duchu jsem se rozhodl věnovat část této kapitoly i lokalitě, kde žijí Romové, které jsem pro získání informací nutných pro zpracování zamýšleného výzkumu oslovil. V tomto postupu spatřuji, i výhodu v přiblížení situace pro čtenáře, který dozajista stejnou znalostí poměrů a místa jako já neopývá.

2.3.1.1 Faktory ovlivňující Romské dítě

Nejprve jsem se tedy pokusil definovat všechny faktory, které romské dítě ovlivňují. Proč dítě? Protože právě dítě je nejvíce otevřeno novým poznatkům, nemá mnoho zkušeností a proto jej lze lépe přesvědčit k nějaké změně navykých způsobů. Místem kde by se těmto novým poznatkům mělo naučit je především škola. Je bohužel tristní, že zatím se ve většině případů jedná o školu zvláštní resp. speciální. A je to také právě romské dítě, které první školní neúspěch, či špatná zkušenost s neromskou společností, uvrhne do stereotypu jeho rodičů.

Schéma faktorů, které ovlivňují romské dítě

2.3.1.2 Vnitřní faktory

Mezi fyzické faktory, které ovlivňují jakékoliv dítě, můžeme zařadit častá onemocnění, tělesná slabost, senzorké poruchy, snadná unavitelnost, tělesná nedostatečnost.

Z psychických faktorů je asi nejdůležitější úroveň rozumových schopností – inteligence. Jejím hodnocením a dělením do různých druhů se zabývá mnoho vědců. Inteligenci všeobecně dělíme na abstraktní, technickou a sociální. Je těžké tedy určit, jak vysokou kdo inteligenci má. Víme ale, že například láska a důvěra podporuje její rozvoj. Inteligence sama však není zárukou školního a životního úspěchu, dále je také nutná píle, vytrvalost, dobrý vliv prostředí, emocionální a sociální stabilita. PhDr. P.Klíma píše, že způsob myšlení u romských dětí obvykle postrádá větší dávky vtipu, tvůrčích a originálních prvků. Tyto děti hodnotí jako málo pozorné, nespolehlivé, málo snaživé a s menším kombinačním myšlením. Otázkou však zůstává, kde k těmto závěrům docházíme. Ve škole a i v jiných institucích Romové přistupují k zadaným úkolům poměrně bez zájmu, protože nevěří v jejich smysl.

Pro školní úspěšnost je důležitý temperament. Rozdíly nejsou jen v introverzi a extravertizaci, ale i v emoční stálosti. Typický extravert se nerad učí sám, nerad čte, zatímco introvert se těžko přátelí, raději poslouchá než mluví. Eysenck a Cattell se shodují v tom, že k úspěšnosti je třeba jisté dávky introverze a neuroticismu. Pak jsou extroverti, tedy i romské dítě znevýhodněni.. Jednou z nejdůležitějších podmínek efektivity učení a práce je motivace. V dovednosti motivovat žáky spočívá do značné míry jejich úspěšnost ve výchovně – vzdělávacím procesu. Motivaci romských žáků můžeme posílit vyhodnocením výsledku činnosti, u které jsme předem stanovili cíl, nebo v kterých Romové vynikají (zpěv, tanec). Působení příkladu se osvědčilo jako dobré nepřímé hodnocení a posílení. Jak popsal již J.A.Komenský samotná osobnost učitele musí být tím nejvyšším příkladem a největší motivací. Soutěžení a srovnávání s výkony ostatních může žáka značně motivovat, ale také utvrdit v jeho vlastní nedostatečnosti. Musíme dát tedy možnost zvítězit a vychutnat si slávu všem dětem. Do problematiky motivace je třeba zahrnout otázku postojů romských žáků k učení. Školní vzdělanost je všeobecně mezi romským etnikem v hodnotovém žebříčku na velmi nízké úrovni. Převládá spíše okamžitá touha po penězích a majetku, než po dlouhodobém studiu, které umožní zlepšení sociální situace. Na tom, jak žák chápe smysl své činnosti, závisí jeho aktivní postoj k danému úkolu. Protože se často objevují značné rozpory mezi předsevzetími a jejich plněním, je nezbytné stále opakovat cíl a smysl a důsledně hodnotit výsledky. Motivace může být spontánní, žák se chce učit, nebo vyvolaná učitelem či

rodiči, nejčastěji pod podmínkou odměny, trestu. Z tohoto pohledu je naším největším úkolem dokázat, aby sám žák měl o učení zájem aniž by potřeboval velkou podporu rodičů. Za motiv učení můžeme považovat učení samotné, nebo potřebu se uplatnit. Jsou-li žáci opakovaně pozitivně hodnoceni, stoupá jejich aspirační úroveň, zatímco při nepříznivém hodnocení klesá a dochází k frustraci potřeby uplatnění.

2.3.1.3 Vnější faktory

Romský žák je pod zásadním vlivem své rodiny. Tradiční romská rodina fungovala jako velkorodina, která zahrnuje děti, rodiče, prarodiče, strýce, tety, bratrance a sestřenice. Jde o velmi početnou skupinu, kterou váží nejen pokrevní pouta, ale též rodinná tradice, postoje, rysy a jazyk. Dnes již mladí Romové pod vlivem majoritní společnosti projevují touhu mít malou

rodinu. Přitom počet členů rodiny je psychologicky velice významný. Romské dítě se během svého vývoje setkává s velkým počtem vztahů, někdy ale množství nenahradí intenzitu. Všeobecně mají Romové vysoké sociální citění, emocionální odolnost, pocit sounáležitosti s vlastní skupinou, kterou si chrání někdy i za cenu izolace. V romské rodině je dítě matkou hýčkáno do doby, než se narodí další sourozenec. Pak funkci matky přebírá teta, babička nebo sestra. Proto romské děti většinou nejsou schopny hlubšího vcítění a porozumění druhému. Romská rodina se nám jeví jako velice chaotická a nespořádaná. Nic se zde neplánuje. Žije se přítomností nikoliv budoucností. Jediným prvkem, který sem vnášel řád byly rituální setkání rodiny, kde spolu členové rodiny hovořili, jedli, zpívali a tančili. Tato tradice už bohužel pomalu mizí. Romská rodina vzhledem k svému způsobu života a mentalitě nešetří peníze. Není proč. Důležité je se pobavit právě teď a tady, když máme peníze. Děti jsou někdy z rodin odebírány a to především z důvodů špatného materiálního zabezpečení a z našeho pohledu nedostatečné péče (špína, špatná školní docházka, málo podnětné prostředí...). Většinou ale děti nijak emocionálně netrpí, rodiče je mají rádi. Všeobecně většina Romů má k

rodině jako instituci velikou úctou. Žije zde pohromadě několik generací, kde mladší uznávají autoritu starších. Staří Romové dožívají ve svých rodinách nikoliv v domovech důchodců. Nejvyšší hodnotou pro romské rodiče je mít děti, což potvrzuje jedno z romských přísloví: Nane chave, nane bacht. (Nejsou děti, není štěstí).

Od samého počátku pobytu Romů na našem území se je snažíme rozptýlit, asimilovat,

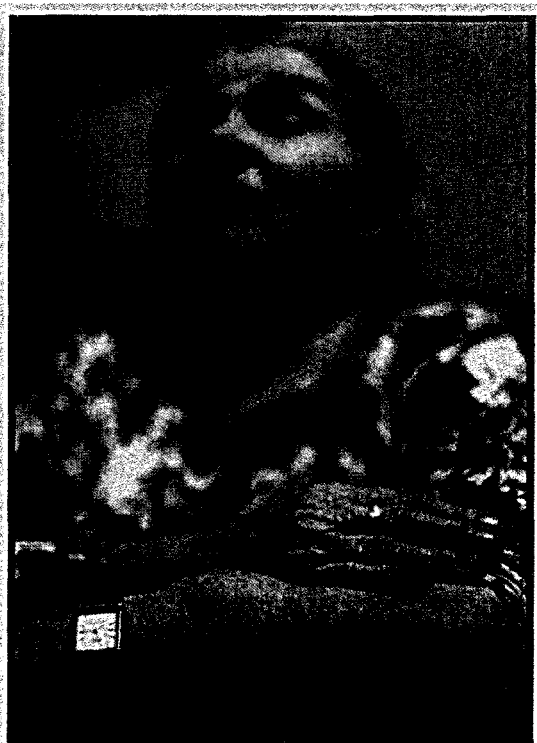

izolovat. Zdeformovali jsme jejich širší rodinné vztahy. Romové postupně ztratili dosavadní jistoty a hodnoty, aniž byly nahrazeny novými. Jejich původní řemesla zanikla a tím i jejich hlavní uplatnění. Dochází také ke ztrátě identity s vlastním etnikem. Stále častěji se chtějí odpoutat od svého etnika a

objevují se i nesnášenlivé projevy mezi Romy samotnými. Jedinou možnou cestou z vzájemné nesnášenlivosti mezi Romy a majoritní společností a mezi Romy navzájem je zvýšení všeobecné vzdělanosti romského etnika a zvýšení informovanosti nás, majoritní společností. Pro úspěšnou integraci je nutná dobrá znalost jejich kultury a historie.

Podrobnému studiu problematiky původu Romů se věnuje mnoho odborníků, ale jednoznačná odpověď na otázku "Odkud přišli?" zatím není. Máme dvě místa původu. Tím prvním je Egypt, podle kterého byli Romové pojmenováni např. v angličtině Gypsies, nebo z balkánského Asiganos k českému Cikáni. Druhým uvažovaným místem je střední Indie. Pro tento původ by svědčil jejich genotyp, jazyk, podobnost zvyků, podobná společenská struktura i výběr povolání. Romové táhli z Indie v několika vlnách. Jedna skupina mířila přes Mezopotámii do asijské části Turecka, kde se usídlila na tři století. Odtud pak putovala přes Malou Asii a Balkán do střední Evropy. U nás pochází první zmínky o "Cikánech" ze 14. století. Jiná skupina přešla Arménii, Kavkaz a zastavila se až ve Skandinávii. Koncem 15. století byli Romové rozptýleni po celé Evropě, v Anglii i Skotsku. V různých zemích byli Romové přijímáni různě. Někde byli vítáni, protože sebou přinesli nové technologie zpracování kovů, jinde byli odmítáni. Už tehdy byli tedy vystaveni tlakům okolních majoritních kultur, které je se sebou srovnávali.

Druhá světová válka je nejkrutějším obdobím v romské historii. Po nástupu Adolfa Hitlera k moci začalo Německo provádět svoji rasovou politiku. V roce 1935 byli Romové, stejně jako Židé, označeni za cizí, neárijskou rasu, za občany druhé třídy a byli od počátku Národně socialistické strany Německa považováni za rasové nebezpečí pro německý národ. Ústav pro rasovou hygienu v Berlíně navrhl nedobrovolnou sterilizaci Romů, aby se zabránilo dalšímu rozmnožování "cikánských míšenců a sociálních psychopatů". Měli žít v oddělených táborech a přinuceni k práci. Romové podléhali přísné klasifikaci, která je dělila na Romy "čisté, míšence a nomády".

Čisto se ruce parí Holokaustu. Zapomínám, že holocaust se týkal nejen Židů, ale i Romů. A že odlišností se holocaust, že Židé i německé koncentráky pro Romů, u jejich nedobrovolné sterilizaci "Josef" de facto nejsou uchopeni bez pomoci SS, jako jsou hraví Václavové, vynořili.

30. listopadu 1939 byl Romům zakázán kočovný způsob života, byli přinuceni se usídlit. Kdo neuposlechl, byl poslán do kárného tábora, čehož zneužívali především obce, které je nechtěly přijmout. 16. prosince 1942 H. Himmler rozhodl o deportacích do cikánského tábora v Auschwitz (Osvětim) II – Birkenau. To se stalo klíčovým rozhodnutím o úplném vymýcení Romů. Velkokoncentrák Birkenau byl budován pro 250 000 vězňů. Cikánským táborem prošlo celkem 20 923 osob. Romové nedostávali zvláštní vězeňský oděv. Byli označeni olejovou skvrnou a na levé předloktí jim bylo vytetováno písmeno Z (Zigeneur – asociál) a číslo, pro lepší identifikaci mrtvol. 11 hodin denně vykonávali těžké práce, umírali vyčerpáním, hladem, následkem nakažlivých chorob. V Birkenau nebyla pitná voda, jedinou šancí na přežití bylo přeložení do jiného koncentračního tábora. Pro vysokou úmrtnost a špatné podmínky bylo rozhodnuto jeho uzavření. Přibližně 2 287 Romů bylo přemístěno a asi tři tisíce Romů bylo usmrceno v plynových komorách. Romové, kteří nebyli v koncentračních táborech byli diskriminováni. Romské osady se přesouvaly na vyhrazená izolovaná místa. Obyvatelstvo je označilo jako asociály. Po válce měli být všichni, kdo byli poškozeni nacistickou diktaturou odškodněni. Jejich nároky byly z větší části zamítnuty a zapomenuty.

Od roku 1951 podléhali romští občané zvláštnímu programu převýchovy. Podle něho byli zapojováni do pracovního procesu, školní docházky, evidování a usazování. Cílem této koncepce bylo splynutí Romů, někdy i násilné s majoritní společností, která se od nich distancovala.

Po 17. listopadu 1989 vznikají různé svazy a hnutí, která se snaží prosazovat romské zájmy. Demokratické zřízení znovu otevřelo romskou problematiku, otázky bydlení, zaměstnanosti, nízké vzdělanosti a v neposlední řadě romské nesnášenlivosti.

Důležitým dokumentem popisující romskou problematiku u nás je "Zpráva o stavu vzdělávání Romů v České republice" vydaná nevládní organizací na ochranu lidských práv v roce 1996. Zde se L. Conway zabývá těmito oblastmi:

- segregace romských dětí do zvláštních škol
- rutina psychometrického testování školních dětí
- základní bezpečnost pro romské děti, násilné útoky
- nereagování učitelů na rasové útoky proti Romům
- nedostatečný přístup k středoškolskému a
- vysokoškolskému systému
- nízký počet romských učitelů
- žádné financování vzdělávání Romů
- nedostatek odhodlání k řešení nespravedlivých prvků v českém školském systému na vládní úrovni

2.3.1.4 Škola

Škola ovlivní dítě hned v první třídě, kde se mají děti adaptovat na svou novou sociální roli žáka. Romové se zde často setkávají s prvními traumatizujícími zážitky. Jsou dlouhodobě frustrováni neúspěchy i nedostatečnou podporou ve vlastní rodině. Dítě samotné tuto situaci obtížně mění, protože není dostatečně pozitivně motivováno, za svou následnou nesnahu je pak odměněno různými tresty, výčitkami a zahanbujícími poznámkami. Přeražení do vyrovnávací nebo zvláštní školy v nich ještě upevní pocit méněcennosti. Naším úkolem je tedy zlepšit podmínky ve škole a ovlivnit tak pozitivně jejich další vývoj. Důležité je zavést do vyučování romštinu, romskou historii, užívat příkladu Romů, kteří něčeho dosáhli a posílit tak jejich sebevědomí.

Vzdělávání Romů se v České republice dělí do několika stupňů:

Předškolní vzdělávání – mateřská škola

Mateřskou školu navštěvuje jen mizivý počet romských dětí. Důvody jsou ekonomické (poplatky) a sociální. Rodiče nemají potřebu posílat své děti do MŠ. Změnu by mohla přinést přítomnost romských asistentů nebo dobrovolníků z řad rodičů, kteří pomohou dětem překlenout jazykovou a sociální bariéru. Příznivou atmosféru by měla podpořit minimum romštiny ze strany učitelky. Mělo by zde být věnováno dostatek prostoru pro vytvoření dobrého základu znalosti češtiny a zároveň rozvíjení rodného jazyka. Děti by sem měli chodit alespoň 2 roky před začátkem školní docházky. Krátkodobé kurzy na středních pedagogických školách by poskytly romským občanům potřebné znalosti pro funkci pomocných pedagogických pracovníků. Od roku 1994 u nás probíhá program nadace Open Society Fund Praha – Začít školu. Reprezentuje alternativní vzdělávací program pro předškolní děti.

Základní škola

Většina romských dětí je již od počátku školní docházky považována za neúspěšné a na základě neobjektivního posouzení míry připravenosti na povinnou školní docházku pomocí testů standardizovaných na neromskou populaci, jsou přeřazeni do zvláštní školy. Učitelé jednají s Romy jako s mentálně postiženými žáky a přitom ignorují jazykové a kulturní rozdíly. Často se ale také sami rodiče zasadí o to, aby jejich dítě bylo zařazeno do zvláštní školy, protože je to snadné a bezproblémové řešení. Fakt, že tím snižují možnost dalšího uplatnění jejich dítěte je nijak nezatěžuje. Pro romské děti je třeba uspořádat výuku tak, aby lépe vyhovovala jejich schopnostem, znalostem a zájmům. Důraz by měl být kladen na pozitivní komunikaci učitele s žáky a s rodiči. Vzhledem ke specifickým vzdělávacím předpokladům romských dětí je vhodné k nim přistupovat individuálně. Pro romské děti je vstup do školy šokem. Děti jsou na různých úrovních znalosti češtiny, v které je jim vyučováno. Špatně rozumí učitelé, natož aby byli schopni se v cizím jazyce učit číst a psát. Také trpí obecnou nedůvěrou a strachem z kultury majority a tudíž se příliš zabývá svou příslušností k etniku. Rozporuplné pocity mohou vyústit až v agresi a touhu po vzpouře či odplatě vůči majoritě. Žák pociťuje, že instituce a organizace majority jsou uspořádány pouze pro majoritu a má k nim malou důvěru. Takové dítě se ocitá ve velké vnitřní nejistotě, která se může odrážet ve zvýšené vnímavosti k vlastní diskriminaci, v citlivosti. Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že je možné přizpůsobit vyučování minoritě aniž by bylo nutné zakládat k tomuto účelu speciální školy a třídy, které vždy v určité míře vedou k segregaci. Tyto děti navštěvují stejné třídy a školy jako ostatní s tím, že se musejí účastnit dalších aktivit, které

vedou k vyrovnání např. jazykového deficitu. Tento přístup však vyžaduje zvýšené nároky na učitele jak v oblasti znalosti jazyka, tak i znalosti kultury a mentality minority. Učitel tedy musí umět vytvářet příznivou atmosféru pro rozvoj romského dítěte a pěstovat jeho pocit lidské důstojnosti a rovnoprávnosti. Ve škole by měla být také probírána romská historie a kultura. Výuka romštiny je však problematická vzhledem k mnoha romským nářečím a nesjednocenému spisovnému jazyku.

Zvláštní školy

Do zvláštní školy bývají přeřazeny romské děti na základě standardních postupů se souhlasem rodičů. Validita inteligenčních testů pro "bílé" aplikovaných na "černé", je dnes předmětem kritiky a nového zkoumání. Jisté však je, že některé romské děti stejně jako neromské mají různá mentální postižení, tudíž do zvláštní školy "patří". Ale i v tomto případě by měl být brán ohled na jejich kulturní a jazykovou odlišnost.

Přípravné a vyrovnávací třídy

V poslední době se zvyšuje počet dětí, které neprošly mateřskou školou a tím se snižuje míra adaptace dítěte na nové prostředí základní školy. Tento problém by mohly vyřešit právě přípravné třídy zakládané při základních školách, u nás od roku 1993, které se staly podpůrným nástrojem pro úspěšný vstup romských dětí do vzdělávacího procesu. V těchto případech totiž odklad školní docházky problém neřeší. Dítě zůstává nadále doma a nedochází tak k dostatečnému seznámení s jazykem, ale také se sociálními a kulturně-společenskými návyky a tradicemi jak majoritní tak i vlastní společnosti.

Ve školním roce 1993/94 se MŠMT ČR rozhodlo experimentálním způsobem ověřit efektivitu přípravných a vyrovnávacích tříd na vzorku asi 30 tříd. Závěr jasně hovoří pro přípravné třídy, které pomáhají zvládat jazykový handicap. Také podpořil malopčetné vyrovnávací třídy, zřizované od prvních ročníků. Velkým úkolem se stalo začlenění romských dětí do zájmových kroužků (hudebních, tanečních, pohybových, dramatických), kde děti mohou zažít pocit úspěšnosti a výjimečnosti, které posilují kladný vztah ke škole.

Střední školy

I když se po roce 1989 zvýšila nabídka vzdělávacích možností, stále se zde málo objevují Romové. Hlavní příčinou je neúspěšnost na základní škole. Myslím ale, že např. speciální školy rodinného typu tento problém nevyřeší. Tyto školy by měly větší význam pro skutečně handicapované Romy i neromy. Mohli by si zde rozšířit dovednosti, znalosti a zvýšit svou kvalifikaci. Většina Romů však skutečně handicapovaných není. Zvláštní školu navštěvují, protože základní škola jim zatím nedokáže poskytnout to, co potřebují. Odborná

učiliště by ale mohla zřizovat obory s tradičně romským zaměřením (košíkářství, hrnčířství, měditepectví).

Kurzy

Ve středních pedagogických, zdravotnických a sociálně-právních zařízeních by měly probíhat kurzy pro romské občany s přepokládaným uplatněním jako pomocných pracovníků v oblasti školství, zdravotnictví a sociální péče. U nás se osvětovou činností v oblasti vzdělání zabývá například Nadace Nová škola poskytující pedagogické minimum, nebo kurzy romštiny. Velkým přínosem jsou aktivity jednotlivých občanských sdružení a hnutí. Nejvíce vzdělávacích programů pro Romy u nás pořádá již zmiňovaná nadace Open Society Fund Praha. Raritou v oblasti kurzů pro Romy je šestidenní rektorský kurz radiové stanice Radiožurnál, jejíž krédem se stalo heslo „Barevné rádio“.

Josef médiím nevěří. Nic prý neříkáji po pravdě a o problémy normálních lidí se nezajímají.

Romský pedagogický asistent

Zpráva o situaci romské komunity v ČR z roku 1998 nás donutila zrevidovat náš přístup k romským dětem na základní škole. Byl zřízen post pedagogického asistenta jehož uplatnění je velice různorodé. Jeho náplň stanovuje ředitel školy podle konkrétních potřeb. Romský asistent je pomocným pracovníkem, který pod vedením třídního učitele individuálně pracuje s dětmi, pomáhá jim překonávat jazykové a vzdělávací obtíže. Zprostředkovává spolupráci mezi romskou komunitou a školou. Organizuje mimotřídní a mimoškolní aktivity. Učitel může asistenta skutečně efektivně využít pro skutečnou partnerskou spolupráci a vytvořit tak harmonické prostředí plné porozumění.

Jedním z předpokladů pro vykonávání funkce romského asistenta je absolvování osmdesátihodinového kurzu pedagogického minima, jehož cílem je získání základní orientace v pedagogické a psychologické problematice a osvojení základních komunikačních

dovedností. Část přednášek je orientována oblastem romistiky. Projekt stupňovitého vzdělávání romským poradců dává možnost dospělým Romům získat středoškolské vzdělání. Začíná výše zmíněným kurzem (1.ročník), na který navazuje dálkové studium. Absolvent se může uplatnit jako romský poradce nebo poradce v oboru sociální péče.

2.3.1.5 Vztah romského etnika a majoritní společnosti

Vztah romského etnika a majoritní společnosti je stále velice zvláštní. Na jedné straně tu jsou skinheads, kteří požadují jejich zničení a na druhé straně nová romská i neromská hnutí, která osvětlují postoje jedné kultury druhé. Pod vlivem organizací ochraňující lidská práva jsme již přišli na to, že nesnášenlivost vůči jiným etnikům nepatří do demokratické země, zároveň však v sobě nosíme dostatek špatných zkušeností. Tak se v nás mísí protichůdné pocity, které občas vyústí v násilí, občas v přátelství a pomoc. Tuto protichůdnost dokumentuje již výše zmíněný výzkum pořádaný v rámci kampaně proti rasismu. Proběhl v roce 2000 na 23 středních odborných učilištích bez maturity, 21 učilištích s maturitou, na 44 středních odborných školách a na 1 gymnáziu v České republice akce nazvaná Společná jízda. Předcházel jí výzkum, který ukázal, že šestnácti- až osmnáctiletí studenti a učni mají na romskou populaci poměrně vyhraněný negativní názor, který je však většinou zformován na základě zprostředkované zkušenosti.

Příčinou obtížnějších sociálních podmínek Romů je fakt, že jsou všichni líní a nechce se jim pracovat.

Rozhodně souhlasí 34	Spíše souhlasí 43	Spíše nesouhlasí 17	Rozhodně souhlasí 5
----------------------	-------------------	---------------------	---------------------

Je silně nepříjemné, když v sousedství žijí Romové, neboť jsou velmi hluční a nedodrží základní hygienické návyky.

Rozhodně souhlasí 50	Spíše souhlasí 37	Spíše nesouhlasí 11	Rozhodně nesouhlasí 2
----------------------	-------------------	---------------------	-----------------------

Romové jsou nevzdělatelní.

Rozhodně souhlasí 15	Spíše souhlasí 29	Spíše nesouhlasí 34	Rozhodně nesouhlasí 22
----------------------	-------------------	---------------------	------------------------

Měla by se zavést kontrola romské porodnosti.

Rozhodně souhlasí 30	Spíše souhlasí 28	Spíše nesouhlasí 24	Rozhodně nesouhlasí 18
----------------------	-------------------	---------------------	------------------------

Romové nepatří do této země.

Rozhodně souhlasí 28	Spíše souhlasí 24	Spíše nesouhlasí 30	Rozhodně nesouhlasí 19
----------------------	-------------------	---------------------	------------------------

I když ne vždy souhlasím s tím, co dělají skinheadi, shodují se s nimi v jejich názoru na Romy.

Rozhodně souhlasí 17	Spíše souhlasí 25	Spíše nesouhlasí 30	Rozhodně nesouhlasí 28
----------------------	-------------------	---------------------	------------------------

Myslíte, že by vašim rodičům vadilo, kdyby se do vaší ulice přistěhovali Romové?

Rozhodně souhlasí 19	Spíše souhlasí 40	Spíše nesouhlasí 14	Rozhodně nesouhlasí 9
----------------------	-------------------	---------------------	-----------------------

Myslíte, že by vašim rodičům vadilo, kdybyste si za partnera(ku) vybral(a) Roma nebo Romku?

Rozhodně souhlasí 60	Spíše souhlasí 24	Spíše nesouhlasí 6	Rozhodně nesouhlasí 4
----------------------	-------------------	--------------------	-----------------------

Příčinou obtížnějších sociálních podmínek Romů je fakt, že málokterý zaměstnavatel je ochoten zaměstnat občana romského původu.

Rozhodně souhlasí 32	Spíše souhlasí 44	Spíše nesouhlasí 17	Rozhodně nesouhlasí 7
----------------------	-------------------	---------------------	-----------------------

Myslím, že nejsou příliš velké rozdíly mezi kriminalitou Romů a kriminalitou ostatních.

Rozhodně souhlasí 18	Spíše souhlasí 40	Spíše nesouhlasí 29	Rozhodně nesouhlasí 13
----------------------	-------------------	---------------------	------------------------

Vyšší kriminalita Romů je způsobena horšími sociálními podmínkami.

Rozhodně souhlasí 21	Spíše souhlasí 32	Spíše nesouhlasí 26	Rozhodně nesouhlasí 21
----------------------	-------------------	---------------------	------------------------

Nerozlišuji mezi „bílymi“ a Romy – vždy záleží na člověku.

Rozhodně souhlasí 51	Spíše souhlasí 28	Spíše nesouhlasí 11	Rozhodně nesouhlasí 9
----------------------	-------------------	---------------------	-----------------------

Rasisticky motivované útoky by se měli trestat mnohem přísněji než doposud.

Rozhodně souhlasí 19	Spíše souhlasí 33	Spíše nesouhlasí 30	Rozhodně nesouhlasí 18
----------------------	-------------------	---------------------	------------------------

2.3.2 Výzkum

Jak jsem se zmínil v úvodu, cílem mého výzkumu bylo zjistit, nebo alespoň vnést trochu světla do problematiky Romů a jejich vztahu ke vzdělání a vzdělávacím institucím. Jako metodu k získání informací jsem zvolil dotazníky (viz. příloha). Za cílové jsem se si vybral dvě skupiny. První skupinou byli učitelé působící na speciální škole ve Vysokém Mýtě. Druhou skupinou pak byli Romové žijící ve vyčleněné bytové zástavbě v bývalých kasárnách v ulici Husově ve Vysokém Mýtě. Dotazníky obsahovaly 7 otázek. Záměrně jsem nevolil větší počet otázek, jelikož jsem byl přesvědčen, že zvláště u Romů bude o jejich vyplňování malý zájem. A pokud by obsahovaly větší počet otázek byl by zájem patrně zcela minimální.

Nejprve vyhodnotím dotazníky, které byly zpracovány učiteli ze speciální školy a pokusím se z jejich odpovědí vyvodit závěr, jenž by měl odpovídat na otázku, jaký je vztah

Romů ke vzdělání a vzdělávacím institucím. Po vyhodnocení dotazníků ještě uvedu získané poznatky o historii speciální školy ve Vysokém Mýtě. Činím tak z důvodu, že speciální škola je pro převážnou většinu Romů ve Vysokém Mýtě hlavní vzdělávací institucí. Tyto informace mi byly poskytnuty paní ředitelkou Jarmilou Drábkovou během mých konzultací při kterých jsme rozebírali skutečnosti spojené s Rómy, jejich vzděláváním a vztahu ke škole.

Následně se zaměřím na vyhodnocení dotazníků, které vypracovali romští spoluobčané. Sliboval jsem si, že tento zvolený postup mi přinese dva rozdílné pohledy na takřka stejné nebo úplně stejné otázky. Bohužel, ne vždy tomu tak bylo, jelikož vypovídací hodnota dotazníků vypracovaných Rómy je značně relativní. Důvody této skutečnosti rozeberu až v příslušné pasáži. Po vyhodnocení dotazníků vypracovaných Rómy bude následovat stručná charakteristika prostředí, ve kterém žijí.

2.3.2.1 Výsledky dotazníků u učitelů

Dotazníky jsem rozdál po předešlé konzultaci s paní ředitelkou Jarmilou Drábkovou a její zástupkyní Mgr. Alenou Černou celkem 8 učitelům a jedné romské asistence. Z těchto 8 učitelů bylo celkem 7 žen a 1 muž. Věkový průměr dotazovaných osob činil 38 let.

První otázka zněla takto: *Domníváte se, že situace se vzdělanosti Romů je špatná?*

Z dotazovaných pedagogů odpovědělo 6 kladně, že situace je špatná, jeden odpověděl záporně, tedy že není. Jeden z učitelů se domníval, že by mohla být lepší a jeden zastával názor, že situace se lepší, ale velmi pomalu a příčinu viděl v nezájmu o vzdělání po ukončení devítileté školní docházky.

Druhá otázka zněla: *Myslíte si, že se Romové snaží svůj vztah ke vzdělání změnit?*

Na tuto otázku odpověděli takřka všichni dotazovaní stejně. Byli názoru, že Romové se spíše nesnaží změnit svůj vztah ke vzdělání. Pouze jedna osoba, která odpovídala je přesvědčena o tom, že Romové se většinou snaží změnit svůj vztah ke vzdělání.

Třetí otázka zněla: *Jaký vztah podle Vás mají Rómské děti ke škole a vzdělání?*

Tato otázka měla několik podotázek. Postupně jsem se ptal, zdali si učitelé myslí, že romské děti chodí do školy rády, jestli je jim vzdělání budoucností, nebo k dotazované problematice nemají vztah, anebo jsou opačného názoru a škola je špatná a vzdělání je k ničemu. Sedm osob zastává názor, že Rómské děti do školy chodí rády a vybralo kladnou odpověď spíše ano. Jeden dotázaný vybral ano a pouze jeden odpověděl záporně spíše ne. Naopak pokud se bavíme o vzdělání jako o budoucnosti pro Romy je názor dotázaných učitelů silně záporný. Jeden neodpověděl, ostatní odpověděli buď ne (ve třech případech),

nebo spíše ne(čtyři případy). Pouze jedna odpověď byla kladná - ano! U podotázky následující nebylo spektrum odpovědí opět bohaté. Spíše ne odpověděli čtyři dotazovaní, jeden opět neodpovídal a tři odpověděli ne. Většina učitelů si ovšem myslí, že pro romské děti škola není špatná. Odpovědi byli následující. Tři zvolili variantu spíše ne, tři variantu ne. Pouze dva vybrali možnost většinou ano. Jeden opět neodpovídal. Že vzdělání je v očích Romů k ničemu připustilo celkem sedm dotázaných. Pět zaškrtnulo možnost většinou ano jeden ano. Jeden neodpovídal a jeden byl proti a zaškrtnl odpověď ne.

Čtvrtá otázka zněla: *Myslíte si, že se Romští žáci věnují škole i doma, nebo k tomu nedochází?*

U této otázky byli odpovědi spíše záporné. Možnost, že k tomu nedochází se vyskytla celkem čtyřikrát, dvakrát se objevila odpověď velmi málo a jednou málo. Dvakrát byl zmíněn fakt, že romské děti se učí s pomocí pracovníků charitativní organizace Naděje. O této organizaci bude řeč v pasáži věnované životním podmínkám Romů ve Vysokém Mýtě resp. místě, které jsem osobně navštívil.

Pátá otázka zněla: *Jsou vedeny Romské děti k pozitivnímu vztahu ke škole a vzdělání svými rodiči?* Učitelé se opět domnívají, že tomu tak není. Sedm z nich odpovědělo ne, nebo rozhodně ne. Objevil se i názor, že záleží na rodině anebo, že ke škole se pozitivní vztah vytváří ovšem v případě vzdělání tomu tak už není.

Šestá otázka zněla: *Myslíte si, že pro vzdělání Romů se v ČR dělá maximum?*

Šest osob odpovědělo kladně tedy ano. Dvě záporně ne. Jedna odpověď byla chybí předškolní výchova. Já osobně ji beru jako velice dobrý postřeh a myslím, že toto je jedno z míst kde jsou opravdu silné nedostatky. A navíc handicap z neabsolvování předškolní výchovy u romských dětí, má často za příčinu nezvládnutí později vyučované látky

Poslední sedmá otázka zněla: *Myslíte si, že Romové mají důvěru ke vzdělávacím institucím v ČR?* Jeden z dotázaných nevěděl. Pět zaškrtnulo variantu spíše ne. Jeden ne. A dvakrát byla využita možnost odpovědět většinou ano.

Výše uvedené výsledky poukazují dle mého názoru na jednu skutečnost. Pokud jsou Romské děti ve školní instituci, do které chodí rady, alespoň podle odpovědí svých učitelů, je zde možnost pozitivně na ně působit.

V okamžiku kdy však opustí dveře školní budovy, přestává pro ně škola a vzdělání existovat. Doma se nepřipravují a co je ještě podstatně horší nejsou k tomu ani vedeni ze strany svých rodičů. Působení pracovníku charity sice přináší kladné výsledky, ale je jich

minimum. Z tohoto průzkumu je zřejmé, že škola a vztah ke vzdělání není pro Romy věc zvnitřnělá. Pouze vnější formou zásahu se dosahuje výsledků u vzdělání romských dětí. Samozřejmě, že nelze závěry tohoto průzkumu generalizovat, už jen pro jeho šíři, navíc je nutné zdůraznit, že se jedná o čistě specifické prostředí romské komunity ve Vysokém Mýtě. V jiných částech České republiky může být situace diametrálně rozdílná. Nicméně tato část mé práce zpracovává postřehy a výsledky, které není vhodné opomíjet.

2.3.2.2 Výsledky dotazníku u romských občanů

Dotazníky pro Romy (viz. příloha), byli velice podobné dotazníkům pro učitele. Rozhodl jsem se vybrat pár romských občanů, kteří žijí v romské zástavbě v Husově ulici ve Vysokém Mýtě ke spolupráci. Bohužel jsem se setkal s obrovským nezájmem a nechutí spolupracovat. Ani opakované vysvětlování, že se nejedná o nic složitého a dlouhého nepomohlo. Snažil jsem se tedy přenést důraz na anonymitu dotazníků, ovšem i to bylo marné. O to víc si proto vážím alespoň těch pár lidí, kteří měli chuť pomoci a můj dotazník zpracovat. Patrně bylo nešťastné řešení vsadit na svou samostatnost a měl jsem žádat sociální pracovníky města o pomoc. Na druhou stranu se však chci věnovat romské problematice i nadále, a nemyslím si, že tímto krokem bych si udělal dobrou vizitku u Romů.

A jelikož jsem se zmiňoval o specifických romské komunity v teoretické části své práce, mám pro jejich přístup jistý druh omluvy. Nyní se však budu věnovat výsledkům dotazníků a svůj nezdar budu brát jako poučení pro dny budoucí.

Celkem mi bylo ochotno odpovědět 7 osob, z toho 4 ženy a 3 muži. Pět z těchto Romů má děti. Věkový průměr dotazovaných byl 26 let.

První otázka zněla takto: *Domníváte se, že situace se vzdělaností Romů je špatná?*

V podstatě všichni dotázaní vybrali zápornou odpověď. Čtyři oslovení Romové zvolili variantu spíše špatná, dva špatná a jeden neodpověděl.

Druhá otázka zněla: *Myslíte si, že se Romové snaží svůj vztah ke vzdělání změnit?*

V této otázce zaškrtno pět osob kladnou odpověď. Tři variantu většinou ano, dva ano. Jednou se vyskytla možnost spíše ne a možnost nevím.

Třetí otázka zněla: *Jaký vztah podle Vás mají Romské děti ke škole a vzdělání?*

Tato otázka byla shodná u obou dotazníků. Jak již bylo zmíněno výše, postupně jsem se ptal, zda-li si Romové myslí, že romské děti chodí do školy rády, jestli je jim vzdělání budoucností, nebo k dotazované problematice nemají vztah, anebo jsou opačného názoru a škola je špatná a vzdělání je k ničemu. Pět Romů je názoru, že děti chodí do školy rády a

zaškrtno kladnou odpověď. Dva pak zaškrtnli zápornou. Dokonce šesti Romům ze sedmi bylo vzdělání budoucností a označili kladnou variantu. Jeden nevěděl. Romové nemají vztah ke vzdělání a škole podle dvou dotázaných, dva nevěděli, tři si myslí, že vztah ke vzdělání mají. Škola je špatná v očích dvou Romů. Tři myslí, že není špatná a dva nevěděli. Pouze podle jednoho Roma je vzdělání k ničemu. Čtyři si myslí opak a jeden nevěděl.

Čtvrtá otázka zněla: *Myslíte si, že se Romští žáci věnují škole i doma, nebo k tomu nedochází?*

U této otázky dva Romové nevěděli, stejný počet míní, že se děti věnují škole i doma a tři zastávají názor, že se doma nevěnují.

Pátá otázka zněla: *Jsou vedeny Romské děti k pozitivnímu vztahu ke škole a vzdělání svými rodiči?* Tři Romové si myslí, že tomu tak není a odpověděli spíše ne. Jeden nevěděl jeden neodpověděl a dva se domnívají, že děti jsou vedeny k pozitivnímu vztahu, proto označili možnost ano.

Šestá otázka zněla: *Myslíte si, že pro vzdělání Romů se v ČR dělá maximum?*

U této otázky označilo pět Romů zápornou možnost a jasně tak dalo najevo, že pro vzdělání Romů se v České republice maximum nedělá. Dva Romové jsou názoru, že se pro ně maximum v ohledu ke vzdělání dělá.

A poslední sedmá otázka zněla: *Myslíte si, že Romové mají důvěru ke vzdělávacím institucím v ČR?* Pět dotázaných zaškrtno zápornou variantu a nevyjádřilo důvěru Romů ke vzdělávacím institucím v ČR. Jeden nevěděl a jeden si myslí, že důvěra zde většinou ze strany Romů je.

Z těchto výsledků je patrná jasně jedna věc. Romové jsou si vědomi skutečnosti, že situace s jejich vzdělaností je špatná. Navíc si myslí, že Romové se snaží svůj vztah ke vzdělání změnit. Ovšem tyto relativně dobré výchozí podmínky narážejí na problém. Tím problémem je fakt, že Romové nemají důvěru ve vzdělávací instituce. Připojíme-li k tomu pocit nedostatku činnosti směřující ke vzdělání Romů v ČR, máme na stole smrtící kombinaci. Je jasné, že bude velice složité odstranit tyto pocity, ale pro úspěšné řešení problematiky romského vzdělávání a jejich vztahu k němu, je to nezbytně nutné.

Rád bych však uvedl zajímavý postřeh, který jsem získal během svého krátkého pobytu uvnitř romské komunity ve Vysokém Mýtě. Jeden z dotazovaných občanů mi sdělil, že Romové vždy o sobě napíší to lepší. Proto je nutné brát výsledky s rezervou, ale myslím,

že tuto skutečnost nelze zazlívát jen Romům. Lidé mají tendenci psát o sobě radši chválu, než se hanit.

2.3.2.3 Historie speciální školy ve Vysokém Mýtě

V následující části se chci věnovat historii speciální školy ve Vysokém Mýtě. Vede mě k tomu několik důvodů. Hlavním je skutečnost, že většina Romů je žáky této školy. A pokud tedy řeším vztah Romů ke vzdělání, jsem přesvědčen o tom, že nezmínit jimi nejhojněji navštěvovanou instituci, by byla chyba. Další věcí je skutečnost, že Vysokomýtská speciální škola má obrovskou tradici, která sahá ke kořenům zvláštních škol v České republice..

Škola pro mládež vyžadující zvláštní péči byla ve Vysokém Mýtě založena již za 1. republiky, a to ve formě pomocné třídy při obecné chlapecké škole. Jejím ředitelem byl Stanislav Loskot, který této velmi náročné a mnohdy nedocenené práci věnoval celý svůj život. Do školy byly přijímány děti, které nestačily běhu národní školy, děti v myšlení a projevech pomalejší, duševně nezralé, s porušenou schopností soustředit se. Zde se záhy stávali z žáků odstrkovaných, podceňovaných a vylekaných – děti vyrovnané, které se podle svých schopností připravovaly pro praktický život. Byly vedeny k cílevědomé práci, k různým dovednostem řemeslným a k pořádku. Nezřídka se stávalo, že po dvou třech letech individuální péče se dítě pomocné školy najednou začalo probouzet a duševně dorůstat. Pak bývalo vráceno do školy normální. Ovšem v očích veřejnosti nebylo vždy pro tuto závažnou práci pochopení. Školu navštěvovaly hlavně děti ze sociálně nejslabších rodin – od rodičů nemohli učitelé očekávat velkou pomoc a veřejnost příliš pozornosti pomocné škole nevěnovala. Přesto však měla škola své příznivce, kteří přispívali dary na pomůcky pro chudé děti, v zimě na obuv a na stravu (vařily se polévky).

Druhá světová válka hluboce ovlivnila životy všech občanů v naší zemi, nevyhnula se ani oblasti školství, a tedy ani naší škole. Nacistická nadvláda a úsilí o porobení českého národa se projevil v četných nařízeních, zákazech, inspekcích a kontrolách, které ztěžovaly práci učitelů.

Z knihoven byly vyřazeny veškeré knihy pokrokových autorů, dětem nesměly být během války vůbec knížky půjčovány. Také pomůcek ubylo. Mapy, obrazy a další „závadné“ potřeby byly vyřazeny. Tehdy byla také zapečetěna Školní kronika, vyřazena, a tak se nedochovaly záznamy o práci školy z předválečného období. Výnosem č. 6040 z r. 1940/41 bylo na školách zakázáno přijímat a vyučovat židovské děti. Pomocné školy se netýkalo

nařízení vyučování němčiny, protože to by žáci nedokázali zvládnout. Učitelé však museli povinně složit zkoušku z německého jazyka.

Smíšená pomocná škola ve Vysokém Mýtě byla za války dvojtřídní (jedna třída byla až do r. 1945 prozatímní), průměrně ji navštěvovalo 25 žáků.

Ve školním roce 1942/43 například:

Ročník	Počet žáků
1.	0
2.	1
3.	3
4.	4
5.	4
6.	0
7.	5
8.	8

V roce 1939 byla ze své budovy vystěhována a umístěna v přízemí budovy hlavní dívčí školy obecné. Ředitelem byl stále Stanislav Loskot, učil zde Josef Hazuka a pracovní vyučování dívek praktikantka z dívčí obecné školy. Vyučovalo se také náboženství (2 hodiny týdně), a to římskokatolické, českomoravské a evangelické.

Ve školním roce 1941/42 byla pomocné škole zabrána 1 místnost, proto bylo vyučování zavedeno na dvě směny – dopoledne se učila 2. třída, odpoledně měla vyučování třída 1. . V tomto roce byl v 55ti letech dán do penze definitivní řídící učitel Stanislav Loskot a na jeho místo nastoupil Josef Tesař, který dosud učil na 1. obecné dívčí škole v Chocni. Dále zde učil Josef Hazuka, Ludmila Felixová a dvě praktikantky. V roce 1941 bylo vydáno následující nařízení k úvazkům učitelů:

týdenní úvazek:

- učitel 30 hodin
- učitelka 28 hodin
- starší 50ti let o 2 hodiny méně

Rovněž bylo zastaveno vyučování dějepisu.

V roce 1942 byla na 2 roky obnovena komise pro přijímání dětí do pomocné školy. Při škole pracovalo Rodičovské sdružení, v němž byli kromě rodičů zastoupeni i příznivci tohoto zařízení. Protože děti byly z těch nejchudších rodin, potřebovala škola stále četné podpory, které využívala na proplácení jízdného žákům, na školní potřeby, na oblečení, na polévky atd. Pravidelně dostávala dary – od Spořitelny např. 50,- K, od cihelny 20,- K, od Občanské záložny 50,- K atd.

Učitelé neměli speciální vzdělání, ale snažili si je doplnit. Josef Hazuka složil v prosinci 1942 v Praze odbornou zkoušku pro vyučování slabomyslných. Řídící učitel Josef Tesař absolvoval v červenci r. 1944 logopedický kurz v ústavu v Košumberku. V témže roce navštěvoval Josef Hazuka kurz pro pomocné školy v Praze. V září 1944 však odešel na jednotřídní pomocnou školu do Kostelce nad Orlicí, čímž ve Vysokém Mýtě přišli o kvalifikovaného učitele.

Ze záznamů v kronice vyplývá, že docházka žáků do školy byla za války velmi dobrá, žádné potíže s touláním a záškoláctvím nebyly. Děti byly zdravé, netrpěly častými nemocemi, i když strava byla velmi bídná a rovněž oblečení, zejména v zimě, bylo velice špatné. Také úrazů nebylo mnoho, záznamy uvádějí pouze 1 úraz za pět let. Porovnáme-li to se současným zdravím dětí, je to zjištění zarážející.

Výchovná práce byla podle záznamů úspěšná, kázeň ve škole byla výborná, problémy se vyskytovaly v chování některých jednotlivců mimo školu. Za tyto přestupky byli během války navrženi 2 žáci do nápravně výchovného zařízení.

Vyučování bylo za války narušováno různými zákazy a omezováním práce učitelů, ke konci okupace to bylo hlavně neustálé stěhování z budovy do budovy. Během několika měsíců měnila pomocná škola 7x své působiště. Rovněž vyučování ve dvousměnném provozu bylo nevyhovující.

Žáci, kteří byli navrženi do pomocné školy, byli podle potřeby vyšetřováni pedologickým ústavem v Praze. Do školy chodili do 14ti let, kdy končili školní docházku s propouštěcím vysvědčením a odcházeli do učení (kominík švadlena, obuvník, tesař ap.) nebo na vesnici pracovat v zemědělství.

9. července 1945 byla Zemskou školní radou v Praze přeměněna prozatímní třída při pomocné škole v definitivní. Od 1. 9. 1945 byl ve Vysokém Mýtě inspektorem až do r. 1948, kdy odešel do Kolína, spisovatel Bohumil Říha.

Po válce byl v Mýtě neutěšený stav školních budov, chyběly učebny, dílny i tělocvičny, a tak bylo přáním všech učitelů, aby se tento stav brzy změnil. V dubnu 1948 bylo

změněno označení pomocných škol ve školy zvláštní (obecně vzdělávací). V prosinci byly pak vydány učební osnovy pro žáky vyžadující zvláštní péči.

V roce 1953 se podařilo po četných jednáních s MNV a ONV získat umístění školy v budově bývalé mateřské školy řádových sester, kde se o místo podělili s hudební školou. V roce 1956 se hudební škola vystěhovala, ale zůstal zde ještě učitelský byt, který byl zrušen až v roce 1960, a teprve pak patřila škole celá budova. Kromě 3 tříd, zde byla dílna, kabinet, knihovna, kuchyňka a strojovna. Zvětšil se i prostor šaten.

Rok 1960 byl významný nejen tím, že se škola rozrostla o jednu třídu, ale vešel v platnost nový školský zákon, jímž byly zavedena povinná devítiletá školní docházka na školách všeobecně vzdělávacích i na školách pro mládež vyžadující zvláštní péči. Nový zákon dokumentuje počátek nové etapy v našem školství, kdy vzdělání a výchova se stává nedílnou součástí života společnosti. V roce 1962 vzrostl výrazně počet žáků na 70, takže se otevřela další třída.

Od roku 1972 se výrazně začal zvyšovat počet Romů ve škole, tehdy jich bylo 8 , což bylo způsobeno jejich stěhováním ze Slovenska. V roce 1974 byla na základě výnosu z 1. 9. 1974 o maximálním počtu 13 žáků ve třídách otevřena 5. třída.

I v letech 70. a 80. byly výsledky práce zvláštní školy výborné. Žáci se zúčastňovali četných soutěží, připravovali výstavy svých výrobků pro veřejnost, aby se zvýšila vážnost vysokomýtské zvláštní školy. Ještě stále v očích veřejnosti je často práce v těchto zařízeních znevažována a zlehčována. V roce 1980 měla škola 98 žáků, z toho 37 Romů. Vyučovalo se v 7 třídách ve starých nevyhovujících prostorách. V roce 1989 byla zahájena výstavba nové zvláštní školy. Od roku 1993 má zvláštní škola k dispozici novou budovu. V roce 2000 byla provedena změna názvu zvláštní školy na speciální školu. Důvodem této změny bylo přiřazení speciální mateřské školy při nemocnici. V tomto roce byly zřízeny tři třídy pomocné školy. Ovšem v roce 2003 dochází k útlumu nemocnice ve Vysokém Mýtě, mateřská speciální škola zaniká, avšak název speciální škola zůstává.

K roku 2004 má speciální škola ve Vysokém Mýtě 17 pedagogických pracovníků, 1 romského asistenta – pí. Dagmar Giňovou, která na škole působí od roku 1998, 2 pracovníky civilní služby, kteří vykonávají asistenci u postižených dětí a zdravotní sestru pí. Lydii Fenclovou. Školu navštěvuje 106 žáků ve dvanácti třídách, pomocná škola má 16 žáků, z toho 7 vozíčkářů a ze současného celkového počtu žáků je 55 Romů, což činí cca 51%.

Škola se řídí těmito osnovami:

- vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy

-
- vzdělávací program zvláštní školy

Ředitelkou je pí. Jarmila Drábková, zástupkyní pí. Mgr. Alena Černá. Adresa školy je Rokycanova 761, 56601 Vysoké Mýto.

Bytová zástavba v Husově ulici čp. 156 a 856 – 8

Jak již jsem se zmínil výše v této lokalitě sídlí romská menšina a já jsem se rozhodl zde rozdat své dotazníky. Domnívám se, že by bylo vhodné tuto specifickou část města blíže popsat, aby byly zřejmé podmínky, ve kterých žijí Romové ochotni odpovědět na mé otázky a věnovat mi svůj čas.

Zástavba se dělí na dvě části:

- **stará část** čp. 156 obsahuje 37 bytů první kategorie. Na náklady Města Vysokého Mýta byla provedena celková rekonstrukce, která měla čtyři etapy a probíhala za provozu v letech 1999 – 2003. Rekonstrukci provedla firma – Boss (rekonstrukce bytů), Dlažba Dudycha (nový dvůr) a Městský stavební podnik (fasáda). Ze strany města byla snaha o zapojení Romů do oprav. Veškeré toto úsilí ztroskotalo na faktu, že jim nebylo možné zadat samostatnou práci, kterou by byli schopni úspěšně provést.
- **nová část** čp. 856 – 8 byla postavena v roce 1999 a obsahuje 21 bytových jednotek první kategorie. K těmto budovám byla přistavena nová kotelna, která vytápí obě budovy a přilehlou budovu základní školy ul. Jiráskova. Celková rekonstrukce a výstavba nové budovy s kotelnou a dvorem byla v hodnotě Kč 46.123.000,--.

Městem pověřeným správcem celého objektu je misijní a charitativní iniciativa Naděje – nám. Naděje 731. Pověřeným pracovníkem Naděje pro romskou problematiku je p. Michal Fíla, který je současně předsedou komise pro etnické menšiny. Pracovníci této iniciativy pomáhají Romům s vyřizováním administrativních úkonů spojených s jejich sociálním zabezpečením.

Byty obývá z 95% romské obyvatelstvo. Nájemné je strháváno přímo ze sociálních dávek, díky propojení Městského bytového podniku Vysoké Mýto s odborem sociálních věcí a zdravotnictví při MěÚ Vysoké Mýto. Toto řešení má za důsledek minimalizaci pohledávek Městského bytového podniku vůči obyvatelům výše zmíněné lokality.

2.3.3 Co řekl výzkum

Ani nyní kdy jsou výsledky tohoto výzkumu dávno zpracovány, není podle mého názoru jednoznačné jak to vypadá se stavem hypotézy, kterou jsem předložil v jeho úvodu. Pohled, který se nabízí po zpracování odpovědí učitelů, dává hypotéze jednoznačně za pravdu a podporuje ji. Nesmíme však vynechat názory samotných Romů a ty už ve prospěch stanovené hypotézy tak jednoznačně nehovoří. Negativní vztah Romů ke vzdělání touto cestou nelze doložit. Nedůvěru ke vzdělávacím institucím ovšem ano.

2.4 Rámcové vzdělávací programy vstupují na scénu

Vzhledem ke skutečnosti, že podle Rámcových vzdělávacích programů (dále jen RVP) se bude odvíjet budoucí podoba vzdělávání v České republice, považuji za vhodné věnovat jim samostatnou kapitolu své práce. Samozřejmě pouze jejich části, která nahlíží problematiku vzdělávání Romů.

2.4.1 Vznik RVP

V souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní (viz graf 1).

Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a RVP. Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách.

Rámcové vzdělávací programy:

- vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě;
- vycházejí z koncepce celoživotního učení;
- formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání;
- podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.

Romského etnika se v současné situaci především týká kapitola RVP, která se zabývá řešením problematiky vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Do této skupiny romské děti v dnešní době stále bohužel patří ve většině případů. Z této kapitoly RVP

jsem se rozhodl vyjmout část věnovanou vzdělávání žáků ze sociálním znevýhodněním. Podle mého názoru romské etnikum svou charakteristikou do této skupiny spadá s největší jistotou.

2.4.2 Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou považováni žáci se zdravotním postižením (tělesným, zrakovým, sluchovým, mentálním, autismem, vadami řeči, souběžným postižením více vadami a vývojovými poruchami učení nebo chování), žáci se zdravotním znevýhodněním (zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování) a žáci se sociálním znevýhodněním (z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu).

2.4.2.1 Vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním

Do této skupiny patří žáci¹⁰, kteří pocházejí z prostředí sociálně nebo kulturně a jazykově odlišného od prostředí, v němž vyrůstají žáci pocházející z majoritní populace. Jsou to žáci z různých u nás již žijících menšin nebo žáci přicházející k nám v rámci migrace (především azylanti a účastníci řízení o udělení azylu). Počet těchto žáků se ve školách stále zvyšuje. Někteří z těchto žáků se bez závažnějších problémů integrují do běžné školy, jiní se mohou setkávat s různými obtížemi pro svou jazykovou odlišnost nebo proto, že jsou hluboce ovlivněni svými rodinami a jejich kulturními vzorci, projevujícími se v chování, jednání, odlišné hodnotové stupnici, stylu života, pojetí výchovy dětí, vztahu ke vzdělání apod. Žáci z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním a ekonomickým postavením jsou častěji ohroženi sociálně patologickými jevy. Proto je nezbytné i všem těmto žákům věnovat specifickou péči v rozsahu, který potřebují.

Hlavním problémem při vzdělávání žáků z kulturně odlišného prostředí již od vstupu do školy je ve většině případů jejich nedostatečná znalost vzdělávacího jazyka, což je příznačné pro většinu příslušníků menšin a etnik, u nichž vzdělávání neprobíhá v jejich mateřském jazyce. U těchto žáků bude proto nutné nejen věnovat pozornost osvojení českého jazyka, ale i seznámení s českým prostředím, jeho kulturními zvyklostmi a tradicemi. Na druhé straně je však třeba zajistit těmto žákům, ve shodě se školským zákonem a za podmínek stanovených tímto zákonem, vzdělávání v jazyce příslušné národnostní menšiny a zajistit

¹⁰ § 16 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb.

možnost získávat v průběhu školní docházky i takové informace, které jim umožní vybírat si z nich prvky pro budování své vlastní identity. K tomu je potřebné doplnit vzdělávací obsah specifickými materiály o historii, kultuře a tradicích jejich národnosti.

Dlouhodobým cílem školy musí být integrace žáků z odlišného kulturního a sociálně znevýhodňujícího prostředí, ochrana jejich minoritní kultury a podpora jejich úspěšnosti v majoritní společnosti. Proto je nezbytné, aby škola při přípravě ŠVP vnímala jinou národnost, etnicitu či hodnotovou orientaci všech svých žáků a v rámci možností pružně reagovala na jejich kulturní rozdíly, případně vypracovala pro tyto žáky individuální vzdělávací plány, které by jejich potřebám maximálně vyhovovaly.

2.4.2.2 Podmínky vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním

Pro úspěšné vzdělávání žáků z kulturně odlišného a mnohdy i sociálně znevýhodňujícího prostředí je nejdůležitějším činitelem především učitel, který své žáky i jejich rodinné prostředí dobře zná, dovede volit vhodné přístupy a vytvářet ve třídě i ve škole příznivé společenské klima.

Škola musí využívat výukové postupy vhodné pro rozmanité učební styly žáků a různé způsoby organizace výuky, plánovat výuku tak, aby vycházela ze zájmů, zkušeností a potřeb žáků různých kultur, etnik a sociálního prostředí.

Pro úspěšné vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním je potřebné zabezpečit tyto podmínky:

- individuální nebo skupinovou péči;
- přípravné třídy;
- pomoc asistenta pedagoga;
- menší počet žáků ve třídě;
- odpovídající metody a formy práce;
- specifické učebnice a materiály;
- pravidelnou komunikaci a zpětnou vazbu;
- spolupráci s psychologem, speciálním pedagogem – etopedem, sociálním pracovníkem, případně s dalšími odborníky.

2.4.3 Pohled z praxe

Proto abych do své práce mohl zařadit názor na rámcové vzdělávací programy z praxe, který jednoznačně považuji za přínosný, rozhodl jsem se realizovat položený rozhovor s paní PaedDr Renatou Wolfovou. Tento rozhovor samozřejmě nebyl zaměřen pouze na RVP. Vybral jsem si základní školu na Praze 3, která sídlí na Hávličkově náměstí 10/300. Tato škola je specifická tím, že 80% žáků je romského původu. Vzhledem k ústřední tématice této práce je zřejmé, že rozhovor byl z velké části zaměřený na problematiku vzdělávání Romů.

2.4.3.1 Základní škola Praha 3

Počet romských žáků podle dostupných informací, kteří navštěvovali základní školu na Praze 3 před 10 lety, tvořilo 20 % z celkového počtu všech žáků. V rozmezí 4 až 5 let nazpět bylo z celkového počtu docházejících žáků už 40% romského původu. V této době současně nastala v českém školství situace, kdy se školy o potenciální žáky začaly doslova přetahovat. S přispěním několika novinových článků, ve kterých tato škola byla označena za romskou, došlo k dalšímu odlivu neromských dětí. Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že v okamžiku kdy procento zastoupení žáků z jedné etnické menšiny přesáhne 40%, dojde velice rychle k dalšímu zvyšování počtu žáků z této etnické skupiny. Tato skutečnost vyústila v současných 80% a přízvisko romské školy je, samozřejmě i díky velkému počtu Romů, kteří žijí na Praze 3, zcela na místě. Celkem tuto základní školu v současnosti navštěvuje 180 žáků.

2.4.3.2 Rozhovor s paní Wolfovou

Úvodní část svého rozhovoru jsem věnoval otázkám, které směřovaly k tématice RVP. Tyto otázky jsem implicitně doplňoval otázkami, které korelují s problematikou vzdělávání Romů. První otázkou jsem se snažil získat informace o tom v jaké fázi je příprava školního vzdělávacího programu na základní škole na Praze 3. Paní Wolfová mi sdělila, že škola má již hotový celkový koncept ŠVP. Část je dokonce zpracována do konečné podoby, část se zpracovává. Moje snaha získat ukázkou nebo alespoň nahlédnout do tohoto dokumentu byla zamítnuta.

Dalšími otázkami jsem chtěl získat názor paní Wolfové jako reprezentantky pedagogické veřejnosti na RVP. Zejména mě zajímalo zda-li je považuje za přínosné pro naše školství a zejména zda-li je považuje jako přínos pro řešení problematiky vzdělávání romských dětí.

Z odpovědí, které jsem získal vyplynulo, že RVP nejsou vnímány jako skutečně reformní krok. RVP jsou považovány za teoretický produkt, rychle vytvořený z řadou nedostatků. Nabízejí variabilitu v systému výuky, ale chybí k tomu učebnice. Objevují se zde projekty. Podle paní Wolfové jsou ideální pro výběrové školy, ovšem romské děti je zejména nutné něco naučit. Romští žáci potřebují specifickou péči ve třídách s menším počtem žáků. V současné době jsou třídy na této škole rozděleny v průměru po 14,3 žácích. Školský systém počítá s příspěvky na zdravotně postižené děti. Romské děti však do této skupiny nepatří a příspěvky pro ně škola nedostane. Paní Wolfová razantně odmítla, že by z romských dětí kvůli zisku příspěvků škola takto postižené dělala. V současné chvíli škola postupuje podle 5 vzdělávacích programů, které mají prokazatelné výsledky v praxi. Z požadavku RVP musí vytvořit jeden ŠVP doplněn dalšími individuálními programy. Toto je vnímáno jako zbytečný krok a zpomalení rozpracované koncepce vzdělávání romských žáků.

Za přínosné paní Wolfová považovala, že stát se formou RVP snaží vyvinout činnost, která by přinesla impuls do vzdělávacích struktur. Nicméně by více ocenila přímé dotace základním školám, které ve své práci prokazují úspěch, než rozměňování finančních prostředků v různých grantech a organizacích. Doplnující otázkou jsem se zjišťoval, zda-li se jejich základní škola snažila o získání grantů na projekty směřující ke zlepšení vzdělanosti Romů. Škola se podílí dokonce na více projektech. Jedním je 9. třída pro doplnění vzdělání romských dospělých. Tento projekt by měl být spuštěn v září 2006. Další projekt je zaměřen na práci s PC, kde absolvent kurzu získá akreditaci na práci s PC. Zkušeností paní Wolfové je především pozdní přísun financí nutných pro spuštění projektu. Z této části rozhovoru lze udělat jednoznačný závěr. Přístup ke vzdělávání romských žáků na této škole má výsledky a osvědčil se. RVP přináší zpomalení práce a neberou dostatečný ohled na specifika vzdělávání romských žáků, kteří zde tvoří majoritu.

Od otázek zaměřených na problematiku RVP jsem plynule přešel k otázkám, které směřovaly k problematice vzdělávání romských žáků. Závěr našeho rozhovoru patřil čistě problematice vzdělávání Romů a jejich vztahu ke vzdělání. Podle paní Wolfové situace se vzdělaností Romů na Praze 3 není špatná. Způsobeno je to především dlouhotrvajícím tlakem ze strany jejich základní školy na Romy, kteří zde žijí. V celorepublikovém měřítku ovšem

situaci považuje spíše za špatnou. Romové díky práci jejich instituce změnili i vztah ke vzdělání. Před 10 lety skončili školu a automaticky přešli na pracovní úřad. V současnosti si uvědomují nutnost najít si práci a změnit postoj ke vzdělání. Samozřejmě musíme mít vždy na zřeteli jejich odlišnost. Tento dlouhodobý kontakt ovlivnil i přístup dětí ke školním povinnostem. Domácí úkoly píší doma, ale podle slov paní Wolfové je skutečně nutné neustále být v kontaktu s rodiči i dětmi, aby to takto fungovalo. Jednoznačně ojedinělé postavení zaujímá osoba romského pedagogického asistenta. Na této základní škole působí celkem 5 romských pedagogických asistentů. Paní Wolfová v této pozici spatřuje nenahraditelnou pomoc pedagogům a dětem. Romský asistent poskytuje jedinečné propojení romské komunity a školy. V této pozici paní Wolfová spatřuje jeden z klíčů k budoucímu úspěchu ve vzdělávání romského etnika. Dalším významným krokem je předškolní vzdělávání romských dětí. Paní Wolfová poznamenala, že dříve museli docházet k Romům a přesvědčovat je o nutnosti předškolní výchovy dětí. V současnosti v této oblasti natolik pokročili, že Romové se hlásí sami a to i s ročním předstihem. Obrovský podíl na této skutečnosti samozřejmě nese dlouhodobá práce s komunitou, činnost romských asistentů a získání důvěry ze strany Romů. Na toto téma jsem navázal otázku nedůvěry Romů ke vzdělávacím institucím a negativního vztahu ke vzdělání. Paní Wolfová vnímá nedůvěru jako negativní prvek zabraňující úspěšné spolupráci mezi Romy a majoritní společností. Nedůvěru k majoritní společnosti a jejím institucím bere jako fenomén, který romské etnikum získalo ve své historii a stále je pro něj aktuální. Především se jedná o následek spojení instituce s represí. Pozitivní pohled jsem zaznamenal při dotazu na početnější zastoupení romských tváří v médiích. Prezentace Romů v pozitivním obraze má podle odpovědi paní Wolfové dopad na romské děti ve smyslu doplnění chybějících vzorů a současně působí i na pohled majoritní společnosti na romské etnikum.

V úplném závěru našeho rozhovoru jsem položil otázku v čem paní Wolfová, vzhledem ke svým letitým zkušenostem v práci s Romy, spatřuje možnosti řešení zatím neuspokojivé situace. Odpovědí bylo zmenšení počtu Romů ve třídě, současný požadavek je nejméně 17 žáků ve třídě. Romové potřebují více péče, což je při větším počtu žáků nereálné. Vytvářet specializované třídy a podporovat pracoviště, které v práci s Romy mají prokazatelné výsledky. Zajistit co nejvyšší počet kvalitních romských asistentů, neboť jejich přínos je skutečně znatelný a nepostradatelný. Pracovat na celospolečenské osvětě. Společnost musí na romské etnikum nahlížet v kontextu faktorů, které zakládají jeho specifika a k Romům s tímto vědomím přistupovat. Zejména neznalost kontextu příčin chování romského

etnika má za příčinu předsudky, které jsou v naší společnosti zcela běžné a mají negativní vliv na řešení problematiky vzdělávání Romů.

3 Závěr

V úvodu této práce jsem si stanovil jako ústřední cíl doložit nebo vyvrátit negativní vztah romského etnika ke vzdělání. K tomuto účelu jsem zpracoval několik výzkumů, které měli poskytnout dostatek informací, ze kterých by bylo možné vyvodit jednoznačný závěr.

Prvním z výzkumů, jenž jsem nazval srovnávacím výzkumem, se zaměřil na zpracování názorů vzorku učitelů ze dvou základních škol, jenž se navíc nacházejí ve zcela odlišných lokalitách. Pomocí dotazníku který byl zaměřen na vztah Romů ke vzdělání jsem získal potřebná data. Po provedení kvantitativní i kvalitativní analýzy těchto dat jsem dospěl k následujícím závěrům. Podle názoru dotázaných učitelů je vztah Romů ke vzdělání i vzdělávacím institucím negativní. Na tento názor nemá žádný vliv rozdílnost lokalit kde byl proveden výzkum, ani velikost nebo charakterem města kde se nacházejí základní školy, na kterých dotázaní učitelé působí. Výsledné grafy se u obou skupin velice přibližují, což jednoznačně podporuje názorovou jednotu dotázaných učitelů. Jako vedlejší faktor jsem sledoval počet romských žáků na těchto základních školách. Jejich počet byl v porovnání celkového počtu žáků prakticky zanedbatelný. Minimální počet romských žáků na běžných základních školách samozřejmě podporuje názor, že Romové mají negativní vztah ke vzdělání. Srovnávací výzkum těmito výsledky dokládá, že na běžných základních školách existuje názorový konsensus na vztah Romů ke vzdělání.

Druhý výzkum, který jsem označil názvem mezi Romy, zpracovával názory učitelů ze speciální základní školy ve Vysokém Mýtě a Romů, kteří jsou koncentrováni v bytové zástavbě v ulici Husově ve Vysokém Mýtě, která tvoří specifickou romskou komunitu. Tímto výzkumem jsem se snažil opět pomocí dotazníkového šetření získat názor učitelů, kteří pracují převážně s Romy. Současně jsem se zaměřil na získání informací od samotných romských občanů. Pohled samotných Romů na problematiku jejich vzdělávání považují pro svou práci za nepostradatelný. Výsledky tohoto výzkumu přinesly značně rozdílné informace. Názor učitelů ze speciální základní potvrzuje jako v předešlém výzkumu negativní vztah Romů ke vzdělání. Výsledky dotazníků zpracovaných samotnými Romy však tento názor vyvracejí. Výsledky tohoto výzkumu navíc poukazují na zajímavou skutečnost. Romové v mnoha odpovědích dokonce považovali vzdělání za svojí budoucnost. Problémem však je jejich nedůvěra ve vzdělávací instituce. Dokonce i oslovení učitelé se shodovali v názoru, že Romové mají nedůvěru ke vzdělávacím institucím. Za zcela zřetelnou překážku v úspěšném řešení problematiky vzdělávání Romů tak můžeme označit nedůvěru Romů ke vzdělávacím

institucím. Zastávám názor, že odstranění této nedůvěry ke vzdělávacím institucím ze strany Romů, je jedním z klíčů k řešení problematiky vzdělávání Romů.

Posledním z výzkumů, který jsem provedl formou polořízeného rozhovoru, jsem se zaměřil na názor k reformě školského systému v ČR. Cílem bylo získat praktický názor na RVP a zjistit zda-li mohou při řešení problematiky vzdělávání Romů hrát důležitou roli. RVP však byly označeny za element, který zpomaluje proces vzdělávání romských žáků, který vykazuje výsledky. Navíc neberou ohled na nutnost specifického přístupu k romským dětem. Vedlejším zájmem bylo získat názor na problematiku vzdělávání Romů a možnosti jejího řešení z pohledu pedagoga, který se věnuje této práci cíleně a dlouhodobě. I v tomto případě zazněl požadavek na nutnost potlačit nedůvěru Romů ke vzdělávacím institucím, která zpomaluje proces úspěšné spolupráce a to nejen na poli vzdělávání romského etnika.

Dalším cílem této práce bylo předložit ucelený soubor faktorů, které mají vliv na problematiku vzdělávání romského etnika. Ve své práci jsem proto popsal rozhodující momenty historie romského etnika. Právě tyto momenty považuji za rozhodující při tvorbě jejich pozdějších názorů. Současně považuji za příčiny neúspěchu při vzdělávání romského etnika neznalost a opomíjení těchto skutečností.

Pro úspěšné řešení problematiky vzdělávání Romů spatřuji za nejdůležitější následující faktory. Přístupovat k Romům se znalostí podstatných znaků jejich historického vývoje, který ovlivňuje jejich sociokulturní návyky. V tomto duchu šířit osvětu pro nejširší veřejnost, která by zamezila neoprávněně předsudečnému přístupu k romskému etniku. Podpořit finančně pracoviště, které mají výsledky při práci s romskými dětmi a jejich metody aplikovat i v dalších vzdělávacích institucích. Pracovat cíleně a dlouhodobě s romskou komunitou. K této práci využívat pomoci romských pedagogických asistentů a klást důraz na výchovu a vzdělání těchto asistentů. Podpořit předškolní a celodenní vzdělávání romských dětí.

4 Literatura

1. ŠOTOLOVÁ, E.: Vzdělávání Romů. Grada Publishing 2001.
2. KOVAŘÍKOVÁ, M. a kol.: Pedagogicko – psychologická problematika romských žáků ve vztahu k jejich školní úspěšnosti. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem s podporou nadace Open Society fund v Praze 1998.
3. ŘÍČAN, P.: S Romy žít budeme – jde o to jak. Praha, Portál 1998. ISBN 80-7178-250-5
4. NEČAS, C.: Společenská problematika Romů v minulosti a přítomnosti I. Most, 1991. ISBN 80-210-0326-X
5. ÚŠI při MŠ ČSR PRAHA: Výchova a vzdělávání cikánských dětí. Ústí nad Labem, 1976
6. NEČAS, C.: Romové v České republice včera a dnes. Olomouc, Vzdavatelství Univerzity Palackého, 1995 ISBN 80-7067-559-4
7. ČENĚKOVÁ, M. a kol.: Almanáš ZŠ Tábořská 1906-1996. Praha, 1996
8. SYNEK, M. – SEDLÁČKOVÁ, H. – SVOBODOVÁ, I.: Jak psát diplomové a jiné písemné práce. Praha, 2000. ISBN 80-7079-131-4

5 Summary

In my point of view problems with education of Gypsies started to rise of its importance these days again. This is mainly because of the fact that new system of education RVP is established by degrees instead of current system of education. We can find there a part which is talking about problems with education of Gypsies.

I have to mention that we had a chance to recognize more active approach finding a solution in these topics previously that RVP started to be actual. This happened thanks to pressure of various organizations and their representatives who tried to changed bad situation with education of Gypsies. Their work is apparent in the up-to date situation, but we have to consider situation of Gypsies education still as unsatisfactory. Therefore I've made a decision to pay my work to problems of Gypsies education in Czech Republic.

My central tendency is to make good or not to make good that Gypsies' relation to the education and institutions of education is negative and also to specify factors which influence this situation. We can consider that as a fall of the bad situation with education of Gypsies.

I made a decision to evidence this tendency by two researches. The first of them was focused on confrontation of opinions on problems with education of Gypsies by teachers who work at common elementary schools. I've chosen two different elementary schools which are situated in different conditions and localities. I've elected list of questions as a method of research. Results of these questionnaires show that there isn't difference in the opinion on problems with Gipsy education dependent on location and conditions of place where was done this research. This research shows that address teachers considered Gypsies relation to education as a negative.

The second research was focused on opinions of teachers who are used to work with Gipsy children and opinions of Gypsies themselves as well. I chose list of questions as a method of research again. Results of teacher's answers show that they consider Gypsies relation to education as a bad but result of Gipsy answers show that they have positive relation to the education. This research therefore can not confirm that Gypsies relation to education is negative. Both of researches show that Gypsies are distrustful to institutions of education in Czech Republic. There is necessarily urgent to change this situation for successful education of Gypsies.

My work is focused on RVP as well. I made an interview with PeaDR. Renata Wolfová, which included question to Gypsies relation to education and importance of RVP. She works at elementary school with 80 % of Gypsies pupils. She didn't mean RVP as a important change in education of Gypsies. She means that RVP are not focused on unique problems which include education of gypsies. She said that Gypsy relation to education is slowly changing. They already started to consider education as an important thing. But for this change of their minds is necessary individual admittance and long-term and targeted work with Gypsies population.

There is important to change Gipsy disbelief to institutions of education. We can consider that as a first step to success in education of Gypsies. We have to comprehend unique of Gypsies' behavior which is considered by specify historical aspect. We have to be focused on this aspect all the time when we are trying to work with Gypsies. We should use more schools which showed that they are successful with education of Gipsy children. It is absolutely necessary to support these institutions. We should use help of Gipsy pedagogical assistant as well. Mainly because they are way closer to Gypsies' community. In my point of view this are the main aspects which are necessary for the change of nowadays negative situation of Gypsies education and relation to the education by Gypsies.

6 Přílohy

Vážení učitelé,

chtěl bych Vás požádat o spolupráci při magisterské práci, která se zabývá problematikou vzdělávání romské populace. Jde o dotazník, který by mi měl pomoci při řešení otázky vztahu Romů ke vzdělání. Výsledky vašich odpovědí bych rád zahrnul do své práce. Tento dotazník je anonymní.

Zde, prosím, vyplňte několik základních údajů:

Věk: _____

Pohlaví: _____

Předmět, který vyučujete: _____

1. Domníváte se, že situace se vzdělaností Romů je špatná?

2. Myslíte si, že se Romové snaží svůj vztah ke vzdělání změnit?

ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Pozn.: Zde, prosím, správnou odpověď zakroužkujte nebo zatrhněte.

3. Jaký vztah podle Vás mají Romské děti ke škole a vzdělání?

Chodí do školy rády ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Vzdělání je jim budoucností ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Nemají vztah ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Škola je špatná ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Vzdělání je k ničemu ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

4. Myslíte si, že se romští žáci věnují škole i doma?

5. Jsou vedeny romské děti k pozitivnímu vztahu ke škole a vzdělání svými rodiči?

6. Myslíte si, že pro vzdělání Romů se v ČR dělá maximum?

7. Myslíte si, že Romové mají důvěru ke vzdělávacím institucím v ČR?

ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

8. Myslíte si, že přístup státu k řešení problematiky romské menšiny, je pro Romy v jejich vztahu ke vzdělání dostatečně motivující?

ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

9. Domníváte se, že časté soužití romských rodin v horších životních podmínkách má negativní vliv na školní úspěšnost jejich potomků?

ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

10. Myslíte si, že s přibývajícím počtem romských tváří v mediích se stane jejich společenská úspěšnost impulzem ke změně postojů ke vzdělání u mladších generací Romů?

ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

11. Domníváte se, že současná společnost bere Romy z důvodu jejich vzdělanostních nedostatků za neplnohodnotné spoluobčany?

ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

12. Zastáváte názor, že vyšší kriminalita, spojená s Romským etnikem, je důsledkem nedostatečného stupně vzdělanosti?

ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

13. Je problematika vzdělávání Romů aktuální otázkou pro naše školství?

Pokud máte nějaké připomínky k dotazníku, napište mi je:

Děkuji za spolupráci

Pavel Ropek
(student HTF UK)

Vážený/á pane/paní,
chtěl bych Vás požádat o spolupráci při výzkumu, který se zabývá problematikou vzdělání rómské populace. Jde o dotazník, který by mi měl pomoci při řešení otázky vztahu Rómů ke vzdělání. Výsledky vašich odpovědí bych rád zahrnul do své práce. Tento dotazník je anonymní.

Zde, prosím, vyplňte několik základních údajů:

Věk: _____

Pohlaví: _____

1. Domníváte se, že situace se vzdělaností Rómů je špatná?

2. Myslíte si, že se Romové snaží svůj vztah ke vzdělání změnit?

ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Pozn.: Zde, prosím, správnou odpověď zakroužkujte.

3. Jaký vztah podle Vás mají Rómské děti ke škole a vzdělání?

Chodí do školy rády ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Vzdělání je jim budoucností ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Nemají vztah ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Škola je špatná ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Vzdělání je k ničemu ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

4. Myslíte si, že se Romští žáci věnují škole i doma, nebo k tomu nedochází?

5. Jsou vedeny Rómské děti k pozitivnímu vztahu ke škole a vzdělání svými rodiči?

6. Myslíte si, že pro vzdělání Romů se v ČR dělá maximum?

7. Myslíte si, že Rómové mají důvěru ke vzdělávacím institucím v ČR?

ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Pokud máte nějaké připomínky k dotazníku, napište mi je:

Děkuji za spolupráci

Pavel Ropek
(student HTF UK)

Vážení učitelé,

chtěl bych Vás požádat o spolupráci při písemné práci, která se zabývá problematikou vzdělání u rómské populace. Jde o dotazník, který by mi měl pomoci při řešení otázky vztahu Rómů ke vzdělání. Výsledky vašich odpovědí bych rád zahrnul do své práce. Tento dotazník je anonymní.

Zde, prosím, vyplňte několik základních údajů:

Věk: _____

Pohlaví: _____

Předmět, který vyučujete: _____

1. Domníváte se, že situace se vzdělaností Rómů je špatná?

2. Myslíte si, že se Romové snaží svůj vztah ke vzdělání změnit?

ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Pozn.: Zde, prosím, správnou odpověď zakroužkujte.

3. Jaký vztah podle Vás mají Rómské děti ke škole a vzdělání?

Chodí do školy rády ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Vzdělání je jim budoucností ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Nemají vztah ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Škola je špatná ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Vzdělání je k ničemu ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

4. Myslíte si, že se Romští žáci věnují škole i doma, nebo k tomu nedochází?

5. Jsou vedeny Rómské děti k pozitivnímu vztahu ke škole a vzdělání svými rodiči?

6. Myslíte si, že pro vzdělání Romů se v ČR dělá maximum?

7. Myslíte si, že Rómové mají důvěru ke vzdělávacím institucím v ČR?

ANO VĚTŠINOU ANO SPÍŠE NE NE NEVÍM

Pokud máte nějaké připomínky k dotazníku, napište mi je:

Děkuji za spolupráci

Pavel Ropek
(student HTF UK)

Objekt č.p. 156 – před rekonstrukcí

Objekt č.p. 156 – po rekonstrukci

